

Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување
Република Македонија

ИЗВЕШТАЈ

за состојбите во капитално финансираното
пензиско осигурување
2014

Скопје, јуни 2015

Содржина

Воведно обраќање	3
МАПАС, мисија и визија	6
1. Краток преглед на светските состојби и трендови во пензиската област со акцент на капитално финансираното пензиско осигурување	7
2 Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Македонија	11
2.1 Опис на пензискиот систем	12
2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем	13
2.3 Институционална инфраструктура на капитално финансираното пензиско осигурување	14
3 Измени и дополнувања на законските и подзаконските акти кои ги уредуваат задолжителното и доброволното капитално финансирано пензиско осигурување	16
4 Податоци за финансиското работење на пензиските друштва	18
4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2014 г.	19
4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва	22
4.3 Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва	22
4.4 Индикатори	23
5 Информации за задолжителните пензиски фондови	24
5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови	25
5.2 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд	27
5.3 Придонеси во задолжителните пензиски фондови	28
5.4 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови	30
5.5 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови	34
5.6 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови	38
5.7 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување	40
6 Информации за доброволните пензиски фондови	42
6.1 Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување	43
6.2 Членство во доброволните пензиски фондови	43
6.3 Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд	45
6.4 Придонеси во доброволните пензиски фондови	46
6.5 Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови	46
6.6 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови	50
6.7 Надоместоци кај доброволните пензиски фондови	54
6.8 Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување	55
7 Маркетинг и агенти на пензиските друштва	56

Воведно обраќање

Почитувани,

Со особена чест и со задоволство, Ви ги претставувам резултатите и придобивките од вториот и од третиот столб, во деветтиот годишен извештај за состојбите во капитално финансираното пензиско осигурување на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување. Заокруживме уште една успешна година од работењето на тристолбниот пензиски систем во Република Македонија.

Извештајот содржи опис на карактеристиките на капитално финансираното пензиско осигурување, податоци за капитално финансираното пензиско осигурување, оценка на извршувањето на прописите во областа на капитално финансирано пензиско осигурување и други податоци од значење за ова осигурување, разработени во седум глави.

Во извештајот, најпрво е вклучен дел, посветен на светските состојби и трендови во пензиската област, со посебен акцент на капитално финансираното пензиско осигурување. Потоа следува општ опис на карактеристиките на пензискиот систем кој како резултат на реформата има јавна и приватна компонента, односно претставува комбинација од осигурување врз основа на генерацииска солидарност и капитално финансирано пензиско осигурување. Потоа е даден краток осврт на најзначајните измени во законите и во подзаконските акти од оваа област. Оваа година најзначајни измени се направени во правилниците кои ги уредуваат областите на инвестирање, на членство, надоместоци, агенти, маркетинг, итн. поради усогласување со измените на двата закона, потоа поедноставување на постапката за ажурирање на податоците на членовите и на пензионираниите членови на пензиските фондови, заради воспоставување на нов систем за одржување на испити за агенти, како и поради промена на рокот за доставување на извештаите за пензиска заштеда, итн. Исто така, беа изготвени и девет нови правилници со кои се доработува фазата на исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансираното пензиско осигурување.

Понатаму, вклучени се податоци и информации за активностите на двете пензиски друштва во врска со нивното финансиско работење. Двете пензиски друштва ја завршија 2014 година со позитивен финансиски резултат.

Секако, најголем дел од извештајот опфаќаат петтата и шестата глава, каде што се вклучени обемни информации и анализи на работењето на четирите пензиски фонда (два задолжителни и два доброволни).

Во 2014 година бројот на членови во вториот столб се зголеми за 6,6% во однос на 2013 година и изнесува околу 373.000 членови што претставува 70% од вкупниот број на осигуреници во Фондот на ПИОМ. Просечната возраст на членовите во вториот столб е 34 години. Во текот на 2014 година, во вториот столб беа уплатени околу 4,5 милијарди денари, кои заедно со акумулираните средства беа инвестирани согласно законските прописи. Вредноста на средствата на задолжителните пензиски фондови, на 31.12.2014 година, во однос на 31.12.2013 година, порасна за 23% и достигна 33 милијарди денари што претставува околу 6,28% од БДП на Република Македонија (РМ). Инвестициското портфолио на задолжителните пензиски фондови се состои од домашни инвестиции кои вклучуваат државни хартии од вредност (58%), депозити (11%) и акции (3%), како и инвестиции во странство кои вклучуваат акции (5%) и удели на инвестициски фондови (22%). Сметководствената единица и на двата задолжителни пензиски фондови бележеше континуиран пораст во текот на 2014 година. Како резултат на работењето на задолжителните пензиски фондови во седумгодишниот период 2008 – 2014 беше остварен просечен годишен принос во номинален износ од 5,03%, односно 2,87% во реален износ. Во текот на 2014 година имаше нешто помалку од 200 исплати од задолжителните пензиски фондови. Во најголем број случаи, тоа се должеше на остварени семејни пензии од страна на членови на семејство на починат член на вториот столб и остварени инвалидски пензии од страна на членови на вториот столб, поради што нивните акумулирани средства беа пренесени во Фондот на ПИОМ, кој ја исплаќа семејната односно инвалидската пензија. Покрај тоа, имаше и исплати на средства како наследство од индивидуалните сметки на починати членови на вториот столб како и еднократни исплати на лица кои не стекнале право на старосна пензија или на лица кои стекнале право на старосна пензија пред стапување во сила на Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансираното пензиско осигурување.

Во 2014 година бројот на членови во третиот столб се зголеми за 10% во однос на 2013 година и изнесува околу 20.400 членови, од кои 69% се учесници во пензиска шема со професионална сметка. Членовите во третиот столб, во просек се повозрасни во однос на членовите во вториот столб, односно просечната возраст на членовите во третиот столб е 42 години. Во текот на 2014 година, во третиот столб беа уплатени околу 164 милиони денари, кои заедно со акумулираните средства беа инвестирани согласно законските прописи. Вредноста на средствата на доброволните пензиски фондови, на 31.12.2014 година, достигна до 8,2 милјарди денари, што претставува околу 0,10% од БДП на РМ. Инвестициското портфолио на доброволните пензиски фондови, слично како инвестициското портфолио на задолжителните пензиски фондови, се состои од домашни инвестиции кои вклучуваат државни хартии од вредност (44%), депозити (15%) и акции (12%), како и инвестиции во странство кои вклучуваат акции (5%) и удели на инвестициски фондови (22%). Сметководствената единица и на двата доброволни пензиски фондови бележеше континуиран пораст во текот на 2014 година. Како резултат на работењето на доброволните пензиски фондови во петгодишниот период 2010 – 2014 беше остварен годишен принос во номинален износ, во опсег од 6,46% до 6,90%, односно годишен принос во реален износ, во опсег од 4,09% до 4,52%. Во 2014

година беа извршени околу 100 исплати на пензиски надоместок од третиот столб. Најголем дел од исплатите се исплати во случај на старост со еднократно повлекување на средствата, а мал дел се исплати за случај на смрт со исплата на наследство.

Последната глава е посветена на маркетингот и на агентите на пензиските друштва. Заради заштита на интересите на постојните и на идните членови и на пензионираниите членови на капитално финансираното пензиско осигурување и заради обезбедување фер и објективно информирање на јавноста, маркетингот се врши во регулирана средина, уредена со закон и со подзаконски акти. Во текот на 2014 година беше организиран и реализиран испит за агенти во четири испитни сесии, при што 58% од присутните кандидати го положиле испитот. Во текот на 2014 година, тековно се вршеа регистрација, пререгистрација и годишна обнова на регистрацијата на агентите. На дел од агентите им престана статусот агент.

Би сакал да нагласам дека штедењето за пензија е штедење на долг рок (ако се има предвид дека едно лице работи 30 до 40 години), па така треба и да се ценат остварените резултати на пензиските фондови. Во секој случај, континуирано мораат да се следат состојбите во пензиската област и да се преземаат мерки за нејзино унапредување, со цел заштита на интересите на членовите и остварување сигурна пензија во текот на староста.

Водејќи се од нашата мисија, како и во изминатите години, ќе продолжиме секојдневно да вршиме супервизорски активности врз пензиските друштва, пензиските фондови и врз чуварите на имот, ќе работиме на промовирање и развивање на свеста кај јавноста, ќе соработуваме со институциите вклучени во пензиското осигурување и со релевантни институции од финансиската област и, по потреба, ќе даваме иницијативи за измени на законите и на подзаконските акти со цел унапредување на капитално финансираното пензиско осигурување и заштита на интересите на членовите на пензиските фондови.

Верувам дека читателите, во овој богат годишен извештај, ќе најдат интересни и корисни информации за да добијат појасна слика за вториот и третиот пензиски столб во РМ.

Претседател на Советот на експерти,

д-р Булент Дервиши

МАПАС, мисија и визија

Агенцијата за супервизија на капитално финансираното пензиско осигурување – МАПАС е регулаторна и супервизорска институција која е основана со цел да се грижи за интересите на членовите и на пензионираниите членови на пензиските фондови и да го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување. Основана е во јули 2002 година. Има својство на правно лице со јавни овластувања утврдени со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и со статут.

МАПАС е одговорна за издавање, повлекување и одземање дозволи за основање на пензиски друштва, вршење дејност – управување со пензиски фондови и издавање, повлекување и укинување на одобренија за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови. Таа врши супервизија на работењето на пензиските друштва, на задолжителните и доброволните пензиски фондови, како и на чуварите на имот и на странските менаџери на средства. МАПАС, исто така, го промовира, го организира и го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Македонија, во соработка со Министерството за труд и социјална политика и ја развива свеста на јавноста за целите и принципите на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови, за придобивките од членување во задолжителен и/или доброволен пензиски фонд, вклучувајќи ги и целите, принципите и придобивките од учество во професионална пензиска шема, за правата на членовите на задолжителните и доброволните пензиски фондови и за други прашања во врска со капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС донесува акти согласно законите од областа на капитално финансираното пензиско осигурување, како и стручни упатства, прирачници и слично, во врска со капитално финансираното пензиско осигурување и иницира донесување на прописи и други акти во врска со пензиските друштва и со пензиските фондови со кои тие управуваат. Исто така, МАПАС соработува со релевантни институции од РМ и од странство со цел да обезбеди ефикасна контрола на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Македонија.

Со Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување управува Совет на експерти составен од претседател на Советот и четири члена и тоа:

д-р Булент Дервиши – претседател

Ментор Јакупи – професионално ангажиран член

Елизабета Видовиќ – професионално ангажиран член

д-р Силвана Мојсовска – надворешен член

д-р Томе Неновски – надворешен член

Нашата мисија е да ги заштитиме интересите на членовите и на пензионираниите членови на пензиските фондови и да го поттикнеме развојот на капитално финансираното пензиско осигурување заради посигурни пензионерски денови.

Нашата визија е да бидеме препознаени како независна, стручна и транспарентна институција која го штити и го унапредува пензискиот систем на РМ.

Краток преглед на светските состојби и трендови во пензиската област со акцент на капитално финансираното пензиско осигурување

1

Пензиското осигурување, вообичаено, обезбедува заштита од ризиците: старост, инвалидност и смрт, преку серија периодични исплати (најчесто месечно) на осигурено лице до крајот на неговиот живот, или на неговото семејство. Токму затоа, ако се има предвид трендот на стареење на населението и сè поголемото учество на старото население во вкупното население, пензиските системи во сите земји во светот имаат сè поголема и сè поважна улога, како од аспект на заштита на населението така и од аспект на националните заштеди¹.

Во последните декади, пензиските системи доживуваат континуирани реформи. Како резултат на тоа, постојат различни дизајни на пензиските системи поради различните начини и принципи на финансирање на пензиите и различните начини на нивна пресметка и исплата, но сепак, основната цел на реформите е иста кај сите – обезбедување одржлив пензиски систем и соодветен приход на осигурениците по нивното пензионирање. Искуството покажува дека нема едно решение, односно еден дизајн на пензиски систем кој одговара на сите земји, бидејќи земјите користат различни комбинации на елементи за да изградат ефективен пензиски систем, зависно од нивните економски и социјални особености.

Поради диверзификација на различните ризици кои влијаат на пензиските системи, најчесто постојат повеќестолбни пензиски системи. Рамката за повеќестолбен систем најчесто се состои од комбинација на три столба: основна пензија (како минимална заштита за сите вработени или стари лица), задолжително дополнително штедење (или државно или приватно капитално финансирано) и доброволно дополнително штедење (приватно капитално финансирано кое вклучува договори во најразлични форми). Клучниот предизвик е како да се комбинираат овие различни карактеристики во сеопфатен пензиски систем кој ќе биде одржлив и доволно фер за сите генерации. За да се постигнат целите на пензиските системи – осигурување во старост, потребено е пензискиот систем да биде фискално прифатлив на краток рок, одржлив на среден и долг рок и да обезбеди соодветни пензии.

Една од реформите, во основните пеј-ес-ју-гоу (pay-as-you-go) системи, е зголемувањето на возраста за пензионирање. Имено, во повеќето земји-членки на ОЕЦД, до средината на овој век, се очекува дека возраста за пензионирање ќе биде најмалку 65, односно 67 години, и за мажи и за жени. Друг тренд е постепено намалување на ветените пензии или промени во индексацијата на пензиите. Овие две мерки се воведуваат едновременно со поттикнувања на подолготрајно работење, што ќе влијае на зголемување на пензиите. Секако, значајни се и напорите за зголемување на опфатот во пензискиот систем и поттикнување на редовна уплата на пензиски придонеси.

¹Користени извори: Извештаи на ОЕЦД, ЕИОПА, Светска банка, ФИАП и ИОПС и сопствени анализи и согледувања

Истотака, во насока на обезбедување соодветен приход по пензионирање, се засилува улогата на капитално финансирано приватно пензиско осигурување, преку воведување приватни пензиски фондови или преземање активности и мерки за подобрување на нивното работење. Така, во 18 земји-членки на ОЕЦД постојат задолжителни или делумно задолжителни приватни пензиски системи, додека во 8 земји постојат доброволни приватни пензиски системи (индивидуално или преку професионални пензиски шеми) кои имаат значителен опфат на населението. Во процесот на реформите има и движења во различни правци, така што во последните години, неколку земји воведоа или одлучија да воведат пензиски шеми со дефинирани придонеси, додека постојат земји кои ги намалија или речиси ги затворија приватно управуваните шеми со дефинирани придонеси.

Генерално, пензиските планови базирани врз индивидуални заштеди имаат многу важни карактеристики и имаат позитивни ефекти во насока на обезбедување на долгорочна стабилност на пензиските системи и сигурност во остварувањето на правата од пензиско осигурување. Тоа се должи, од една страна, на тоа што се структурирани како дел од системите за социјална сигурност, со што се овозможува подобрување на квалитетот на живот по пензионирање и покривање на други ризици за време на работниот век, и од друга страна, на нивниот придонес кон развојот на пазарите на капитал, поттикнување на инвестирањето, создавањето на нови финансиски инструменти како и консолидирање на долгорочните инвестиции. Сепак реформите не треба да запрат тука, туку, напротив, да продолжат со цел зајакнување на индивидуалните заштеди преку поттикнување на конкуренцијата, промовирање на ефикасно и флексибилно управување со портфолијата и проширување на покриеноста.

Приватните пензиски системи имаат сè поголемо значење изразено преку висината на средствата во нив и опфатот на населението во нив. По финансиската криза, пензиските фондови во светот генерално се во пораст од 2009 година наваму. Во 2013 година, приватните пензиски системи во ОЕЦД акумулираа 36 билиони УСД, кои ги сочинуваат: пензиските фондови (24,7 билиони УСД или 68%), банките и инвестициските компании (7,1 билиони УСД или 7,1%) и осигурителните компании (12%).

Пондерираниот просек на пензиските средства, како процент од БДП, во земјите-членки на ОЕЦД, пораснал од 77,1% од БДП во 2012 година на 84,2% од БДП во 2013 година, при што Холандија има највисок процент на пензиски средства од БДП кој изнесува 166,3%. Овој сооднос е различен од земја до земја, во пет земји-членки овој процент е поголем од 100%, но сепак, овој процент во повеќето земји-членки на ОЕЦД е под 20%. Во земјите, пак, кои не се членки на ОЕЦД, исто така се акумулираа значителни средства во висина од 38,3% од БДП, кои сепак, во споредба со средствата на пензиските фондови во ОЕЦД-земјите (84,2% од БДП), се помалку. Само девет (од вкупно 37 земји) земји имаат средства со висина од над 20% од БДП, што се смета како услов за исполнување

на дефиницијата „зрел“ пазар на пензиски фондови, додека повеќето земји имаат помалку од 20% средства од БДП, што дава можност за понатамошен раст и развој.

По реалните приноси, кои во просек беа негативни во ОЕЦД во 2011 година, пензиските фондови достигнаа позитивни приноси во 2013 година скоро во сите земји-членки на ОЕЦД без оглед на несигурноста на светската економија и на волатилноста на финансиските пазари. Пондерираниот просек на реалните приноси порасна во 2013 година и изнесуваше 4,7%. Високите преформанси на повеќето пазари на капитал, во 2013 година, поттикнаа просечен реален принос во повеќето земји. Исто така, и пензиските фондови во земјите кои не се членки на ОЕЦД имаат позитивен принос во 2013 година, со 5,6% просечна реална годишна стапка на принос која е малку над просекот на ОЕЦД (4,7%).

И оваа година, во фокусот на дискусиите поврзани со приватните капитално финансирани пензиски системи се подобрувањето на нивните инвестициски резултати и намалувањето на административните трошоци и надоместоци.

Главните прашања, секако, се однесуваат на инвестирањето и на инвестициската стратегија на пензиските фондови со дефинирани придонеси. Имено, капитално финансираната компонента во пензиските системи, можеби, до одредена мера го решава демографскиот проблем, но сепак останува неизвесноста од инвестирањето која директно ја презема осигуреникот. Оттаму, ОЕЦД советуваат дека во пензиските системи со дефинирани придонеси треба да се посвети внимание на инвестицискиот ризик. Следствено, јасна цел за креаторите на политиката треба да биде подобрување на дизајнот на стандардните инвестициски стратегии, така што инвестицискиот ризик ќе се намалува како што осигуреникот се приближува кон пензионирање. Овие инвестициски стратегии поврзани со животниот циклус треба внимателно да се регулираат за да им се обезбедат на осигурениците доволно диверзификација и заштита од шокови на пазарот во старост. Во таа насока, актуелна тема во пензиското опкружување беа и мултифондовите, вклучувајќи го и дизајнирањето на мултифондовите, односно портфолијата кои се избираат автоматски доколку членот сам не избере конкретен фонд, односно портфолио. Брзото ширење на системите со дефинирани придонеси и сè поголемиот број на избор на инвестициски можности, се два клучни тренда во пензиската индустрија. Врз основа на искуството и податоците обезбедени од членките на Меѓународната организација на пензиски супервизори (ИОПС), ИОПС предлага при дизајнот да се земаат предвид целта на фондот, демографската природа на членовите, апетитот, односно степенот на прифаќање ризик, инвестициските цели, потребата за ликвидност и паричните текови, диверзификацијата, трошоците, условите на пазарот и управувањето. Истражувањето на ЕИОПА покажува дека понудата на мултифондови е честа појава во земјите-членки на ЕУ, но иако постојат многу примери каде што на членовите им се дава можност да изберат од неколку

опции на портфолија, најчесто тоа не е задолжително законско барање, туку се нуди на доброволна основа. Во 2014 година, со најновите измени во регулативата во Хрватска, беа воведени мултифондови, односно три категории на пензиски фондови кои имаат различни инвестициски стратегии на портфолија врз основа на времето останато до возраста за пензионирање на членовите.

Зголемената улога на приватниот пензиски систем и на тековната промена на принципот на дефинирани пензии со принципот на дефинирани придонеси, значи дека актуелна тема повторно се надоместоците и трошоците во пензиската индустрија, кои имаат значајно влијание врз висината на пензискиот приход на идните пензионери. Еден од начините за проценка на ефикасноста на пензискиот систем може да биде преку оценка на вкупните оперативни трошоци. Вкупните оперативни трошоци на приватните пензиски системи ги вклучуваат сите административни трошоци и трошоците за управување со инвестициите. Токму затоа, трошоците се една од главните грижи на пензиските супервизори, кои целат кон намалување на надоместоците што ги наплаќаат пензиските друштва кои управуваат со средствата на членовите на приватните пензиски фондови и кон што поголема транспарентност во структурата и во објавувањето на трошоците, со цел да им се овозможи на членовите да можат лесно да ги воочуваат и да ги споредуваат надоместоците кои ги наплатуваат пензиските друштва. Притоа, неизбежен факт е дека кај пензиските системи со дефинирани придонеси не треба да се гледа многу изолирано на надоместоците и на трошоците, туку многу важни се и квалитетот и перформансата на пензискиот фонд. Ако фондот има подобар квалитет и подобра перформанса од другите фондови, наплатувањето на разумно повисоки надоместоци е оправдано.

Особено внимание во дискусиите на светско ниво повторно се посветува на исплатата на акумулираните средства при што акцент се става на дизајнирање на фазата на исплата од пензиските системи, на видовите на исплата и ризикот од долговечност. Фазите на исплата на пензија, најчесто ги вклучуваат програмираните повлекувања и доживотните анuitети, или нивна комбинација, при што изборот е оставен на членот. Затоа, пензиските супервизори посветуваат големо внимание и истакнуваат дека мора да се води грижа дали осигурениците ги добиваат потребните информации и соодветната помош за да ја направат правилната одлука. Според истражувањата на ЕИОПА за постојните практики, во оваа фаза, во поголем дел од земјите, друштвата испраќаат информации за правата на членовите кога ќе се пензионираат или неколку месеци пред пензионирање. Во други земји (Естонија, Латвија, Обединетото Кралство), пак, постои практика на советодавни веб-страници за исплатите на пензии, каде што осигурениците пред пензионирање можат да најдат совети почнувајќи од наједноставни описи на опциите за пензиски производи и нивните разлики до можноста за проверка на приближен износ на месечна пензија.

Од друга страна, пак, пензиските фондови, од кои се врши исплатата на програмираните повлекувања, и осигурителните компании, кои ќе продаваат пензиски анuitети, се соочуваат со ризикот од долговечност на нивните членови односно осигуреници. Токму затоа ризикот од долговечност и анализата на смртноста се, исто така, прилично актуелна тема на светско ниво. Имено, членовите можат да живеат подолго отколку што се очекувало при пензионирање, поради што мора добро да се управува со ризикот од долговечност. Затоа, врз основа на анализите, ИОПС препорачува воспоставување на регулатива која ќе го поткрепи успешното управување со ризикот од долговечност односно регулатива која ќе обезбеди користење на соодветни таблици на смртност (од страна на пензиските фондови и осигурителни компании) кои ќе ги земат предвид очекуваните идни подобрувања на смртноста, ќе бидат редовно ажурирани и ќе ја рефлектираат смртноста на релевантната популација. Исто така, како особено важна се нагласува улогата на државата кон објавување на прецизни податоци за смртноста за да се олесни мерењето на смртноста и поттикнувањето на развојот на пазарот со инструменти поврзани со долговечноста како начин на ублажување на ризикот од долговечноста.

Друга тема, која остана во фокусот и во 2014 година, е секако, пензиската едукација и воопшто, финансиската едукација на населението. Супервизорите се вклучуваат и во обезбедувањето на пензиската едукација на сегашните и на идните членови со цел објаснување и градење на доверба во пензискиот систем, охрабрување на лицата да штедат повеќе и на подолг рок, помош за подобри инвестициски одлуки, итн. Извештаите од ФИАП и ЕИОПА потенцираат дека ова прашања е од особено значење за индивидуално финансираните програми, во кои членовите имаат право и слобода да направат одлуки, во сите фази на пензиско штедење – зачленување, акумулација и исплата, кои ќе влијаат на висината на нивните пензии во иднина. Постои реалокација на ризиците и на одговорностите помеѓу организаторите на пензиските шеми и членовите. Имено, сега членовите носат поголем ризик и одлуките кои ги носат директно им влијаат на потенцијалните пензии. Оттука, потенцијалните членови и потенцијалните пензионери мораат да ја разберат важноста на системот, воопшто, како и нивната лична улога преку носењето на одлуките. Членовите треба да знаат како да го направат вистинскиот избор согласно со своите очекувани потреби во иднина и своето прифатливо ниво на ризик. Но, за жал, постои генерална согласност за ограничениот финансиска и пензиска култура на просечен член на пензиски систем, во контекст на зголемена индивидуална одговорност. Решението на овие прашања треба да биде долгорочно, да вклучува систематски напори од страна на пензиските друштва и од надлежните органи за подобрување на пензиската едукација и култура.

Исто така, и во текот на 2014 година, ИОПС стави главен акцент на супервизијата заснована на оценка на ризиците. Пензиските регулативи значајно се фокусираат на проблемите со управувањето со ризиците. Пензиските

супервизори низ светот ги следат финансиските сектори и се движат кон пристап за супервизија заснована на оценка и на контрола на ризиците со цел проактивно дејствување и превенирање на најголемите ризици. Ова претставува процес кој вклучува идентификување на потенцијалните ризици со кои се соочуваат пензиските фондови или планови, проценување на тие ризици и на потенцијалните негативни финансиски влијанија врз членовите на пензискиот фонд и преземање мерки за ублажување или за отстранување на ефектите од овие ризици. Една од главните цели на супервизијата заснована на оценка на ризиците е да обезбеди правилно управување со ризиците на институционално ниво, земајќи ги предвид и квалитетот на управувањето со ризиците и точноста на процената на ризиците. И покрај специфичните ситуации во пристапот за супервизија кај секоја земја поединечно, ОЕЦД и ИОПС сметаат дека можат да се воспостават општи добри практики за управување со ризиците кај пензиските фондови кои ќе бидат од голема помош за супервизорите на пензиските системи.

Во 2014 година, Меѓународната организација на пензиски супервизори (ИОПС) прослави десет години постоење. ИОПС е основана во јули 2004-тата, со 24 првични Управни членови. ИОПС потекнува од Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД) и Меѓународната мрежа на пензиски регулатори и супервизори (INPRS). Целта беше да се воспостави формален, самостоен орган на пензиски супервизори кои ќе служат како светски форум за политичкиот дијалог и за размена на информации, како и да се постави тело, кое ќе постави стандарди за промовирање на добрите практики во пензискиот надзор. Десет години подоцна, ИОПС ја оствари својата основна цел и стана водечка организација во полето на приватните пензиски надзори. ИОПС е добро воспоставена и добро призната независна меѓународна организација. Организацијата во моментот има 83 членови и набљудувачи, претставувани од супервизорските органи од 72 земји и територии во светот – од Австралија до Замбија – ги опфаќа сите нивоа на економски развој и ги донесува заедно сите видови на пензиски и регулаторни системи.

Структура на капитално финансираното пензиско осигурување во Република Македонија

2.1 Опис на пензискиот систем

*2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско
осигурување во пензискиот систем*

*2.3 Институционална инфраструктура на капитално
финансираното пензиско осигурување*

2

2.1 Опис на пензискиот систем

Македонскиот пензиски систем е дел од социјалното осигурување на Република Македонија и ја има следната структура:

- Осигурување врз основа на генерациска солидарност (т.н. прв столб),
- Задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. втор столб),
- Доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (т.н. трет столб)

Оваа структура е резултат на темелната реформа на пензискиот систем, која беше подготвувана повеќе години, а нејзината законска рамка е воспоставена во 2000 година. Постојат четири закони и голем број подзаконски акти кои го уредуваат пензискиот систем во Република Македонија. Тоа се: Законот за пензиското и инвалидското осигурување, Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, Закон за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување и повеќе подзаконски акти кои ја доразработуваат соодветната област.

Пензискиот систем во Република Македонија има историја на долгогодишно постоење, голема опфатност на работната сила и обезбедување пензии за осигурените лица. Но социо-економските промени во Република Македонија на почетокот на 90-тите години имаа влијание врз пензискиот систем, кој се соочи со финансиски тешкотии во своето работење. Тие беа предизвикани од неповолните движења во стопанството кои влијаеја на намалување на бројот на активните осигуреници и на намалена наплата на придонеси, од една страна, и зголемување на бројот на пензионерите, од друга страна. Трошоците за пензии бележеа континуиран раст.

Друг фактор кој има силно влијание врз пензискиот систем е демографскиот фактор. Имено, стареењето на населението, што е светски тренд, значи дека луѓето живеат сè подолго поради подобрите услови за живот и подобрите здравствени услуги, а едновременно се намалува бројот на новороденчиња, т.е. на млади лица. Како резултат на овој фактор, учеството на старите лица во вкупното население е сè поголемо.

Проекциите на Актуарската единица на Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, покажуваат дека овој тренд ќе продолжи и во иднина. Како вообичаен индикатор за стареењето на населението се користи соодносот на старото население (на возраст над 65 години) со работноспособното население (на возраст од 18 до 64 години). На график 2.1 е прикажан бројот на овие две групи население и соодносот меѓу нив.

Може да се забележи дека се очекува соодносот на овие две групи население да порасне од сегашните 17,68% на 53,03% во 2060 година и да опаѓа до 47,34% во 2080 година, што значи дека на долг рок, околу една третина од населението над 18 години, ќе биде старо население.

График 2.1. Сооднос на старото население со работноспособното население

Извор: ФПИОМ - Извештај за пензискиот систем во Република Македонија со актуарски проекции (кратка верзија - декември 2013 година)

Ваквите демографски движења во пензискиот систем предизвикуваат појава на зголемен број пензионери и подолготрајно користење на пензијата, а намалување на бројот на осигуреници. Актуарските проекции, изработени при подготовката на реформата на пензискиот систем, покажаа дека може да се очекува овие фактори да имаат големо негативно влијание врз солвентноста на Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, на долг рок, односно без реформи системот би функционирал со изразен дефицит што брзо и значително ќе се зголемува.

Со цел пресретнување на овие очекувани состојби, беше спроведена темелна реформа на пензиското и инвалидското осигурување во нашата држава, со која се воведетристолбен пензиски систем, со комбиниран начин на финансирање на идните пензии и со диверзификација на демографските и економските ризици, со цел обезбедување сигурна пензија за сегашните и идни генерации на пензионери и долгорочна финансиска стабилност на пензискиот систем.

Првиот столб се финансира на тековна основа (PAYG), што значи дека со придонесите од постојните осигуреници се исплаќаат пензиите на сегашните пензионери. Овој столб функционира на принцип на т.н. дефинирани пензии, односно преку него се обезбедуваат пензии според однапред утврдена формула за пресметка на пензијата. Од првиот столб се исплаќа дел од

старосната пензија, инвалидска пензија, семејна пензија, како и најнизок износ на пензија.

Вториот и третиот столб се новина во системот и значат воспоставување на капитално финансирано пензиско осигурување во кое се врши капитализација на уплатените придонеси на име и за сметка на членот. Овие два столба функционираат на принцип на т.н. дефинирани придонеси, односно кај нив однапред е определено нивото на придонес што се уплаќа, додека пензијата се утврдува отпосле, зависно од акумулираниот износ. Од вториот столб се исплаќа дел од старосна пензија. Од третиот столб се обезбедува финансиска заштита/надомест за време на старост, инвалидност и во случај на смрт на осигуреникот.

Реформата на пензискиот систем и воспоставувањето на повеќестолбен пензиски систем како комбиниран систем

од јавно, тековно финансирано и приватно, капитално финансирано пензиско осигурување во Република Македонија, се очекува да се обезбеди долгорочна стабилност на системот и сигурност во остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување, преку остварување долгорочни придобивки за индивидуалните лица кои учествуваат во пензискиот систем, за самиот пензиски систем, како и дополнителни ефекти врз економијата. Имено, од аспект на индивидуалните лица се обезбедува поголема сигурност во остварувањето на пензијата која ќе се финансира од повеќе извори со што се врши поделба на ризиците. Едновременно, со реформата се постигнуваат поголема транспарентност и информираност на членовите на пензиските фондови. Реформата треба да води кон воспоставување солвентен пензиски систем, како и зголемување на заштедите и поттикнување на инвестирањето на населението и поттик на економскиот раст.

2.2 Улогата на капитално финансираното пензиско осигурување во пензискиот систем

Капитално финансираното пензиско осигурување радикално се разликува од претходно постојното тековно финансирано пензиско осигурување и во поглед на третманот и евиденцијата на уплатените придонеси и во поглед на утврдувањето и исплатата на пензијата. Во ова осигурување секој член има индивидуална сметка на која се евидентираат неговите средства и се обезбедува тесна поврзаност и зависност помеѓу обемот на платените придонеси и идните пензии што ќе ги остварува секое лице. Овој начин на осигурување е заснован врз принцип на акумулирање на средства од придонеси на индивидуални сметки, кои понатаму се инвестираат и остварениот принос од инвестициите, намален за трошоците на работењето на системот, во целост се додава на средствата акумулирани на индивидуалните сметки. Идната пензија зависи од акумулираните средства на индивидуалната сметка и од очекуваното траење на животот при пензионирање, односно очекуваниот период на користење на пензијата. Значајно е да се истакне дека ова пензиско штедење е долгорочно штедење, во чиј тек се случува постепено, но континуирано зголемување на заштедите, поради што на почетокот, додека осигуреникот е млад, заштедите се мали, но во иднина, кога осигуреникот ќе ја достигне возраста на пензионирање, заштедите стануваат значително поголеми.

Карактеристично за ова осигурување е што средствата во него се приватно и конкурентно управувани, така што уплатените придонеси се инвестираат од страна на специјализирани лиценцирани пензиски друштва кои управуваат со пензиски фондови. На овој начин се обезбедува економските цели да ја одредат инвестициската стратегија, создавајќи можност за максимирање на целокупниот принос во интерес на членовите. Диверзификацијата на ризиците на инвестициите (вклучувајќи ја и меѓународната диверзификација) е една од поважните карактеристики на овој систем.

Понатаму, важно обележје на капитално финансираното пензиско осигурување е правото на личен избор и иницијатива на индивидуалното лице. На сите вработени, пред 1 јануари 2003 година, им беше дадена можност да одлучат дали ќе се вклучат во вториот столб на пензискиот систем и да одберат во кој задолжителен пензиски фонд сакаат да членуваат, додека сите нововработени лица имаат можност да одберат задолжителен пензиски фонд по сопствен избор. Членувањето во доброволните пензиски фондови е по сопствен избор на индивидуалното лице или преку учество во професионална пензиска шема, финансирана од страна на работодавач, или на здружение на граѓани.

Портабилноста (преносливоста) на средствата е, исто така, значајно право во систем на капитално финансирано пензиско осигурување. Сите членови на задолжителен или на доброволен пензиски фонд имаат право на премин од еден во друг пензиски фонд при што се пренесуваат и нивните заштедени средства. И во случај на учество во професионална пензиска шема, лицето има право при премин кај друг осигурител да ги пренесе заштедените средства или во друга професионална пензиска шема или на доброволна индивидуална сметка.

Капитално финансираното пензиско осигурување обезбедува висок степен на транспарентност, што претставува една од неговите најважни карактеристики и корисна новина во пензискиот систем. Друштвата имаат законска обврска, најмалку еднаш годишно да ги информираат во писмена форма членовите и пензионираните членови на пензискиот фонд за состојбата на средствата на нивните индивидуални сметки со доставување на т.н. зелен плик со извештај за пензиска заштеда. Зелениот плик, исто така, содржи податоци за инвестирањето на пензискиот фонд, за наплатените надоместоци и остварениот принос на пензискиот фонд.

2.3 Институционална инфраструктура на капитално финансираното пензиско осигурување

Институции кои учествуваат во реформираниот пензиски систем се:

- Министерство за труд и социјална политика – надлежно за креирање и водење на политиката на пензиското и инвалидското осигурување и за вршење надзор во спроведувањето на законитоста на ова осигурување.

- Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС) – регулаторна и супервизорска институција во капитално финансираното пензиско осигурување.

- Пензиско друштво – акционерско друштво основано од финансиски институции со голем капитал и искуство, чија единствена дејност е управување со средствата на пензиските фондови. Во реформираниот пензиски систем има можност за основање на три вида друштва:

- о Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови,

- о Друштво за управување со доброволни пензиски фондови,

- о Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови.

- Чувар на средствата на пензиски фонд – безбедно ги чува средствата на пензискиот фонд на посебна сметка, издвоени од средствата на друштвото.

- Управа за јавни приходи (УЈП) – врши централизирана наплата на придонесите и до Фондот на ПИОМ ги доставува вкупните придонеси за пензиско и инвалидско осигурување.

- Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија (ФПИОМ) – врши распределба на придонесите за пензиско осигурување меѓу првиот и вториот столб и врши пренос на придонесите и соодветните податоци за членовите, во избраните задолжителни пензиски фондови од вториот столб.

МАПАС е регулаторна и супервизорска институција која е основана со цел да ги штити интересите на членовите и на пензионираните членови на пензиските фондови, да ја јакне свеста на јавноста за карактеристиките на ова осигурување и да го поттикнува развојот на капитално финансираното пензиско осигурување. МАПАС иницира и донесува прописи и акти, издава дозволи за пензиски друштва и одобрува за управување со пензиски фондови, со право на повлекување, врши теренска и вонтеренска контрола на пензиските друштва, пензиските фондови и чуварите на средства, спроведува испити и регистрација на агенти, врши проактивна проверка на активностите на пензиските друштва итн. За својата работа одговара пред Собранието на Република Македонија. МАПАС наплатува надоместок од пензиските друштва, кој се пресметува како процент од придонесите уплатени во пензиските фондови. За 2014 година овој процент изнесуваше 0,8%. Значи, МАПАС е

регулаторно тело кое врши супервизија на најзначајниот сегмент од финансискиот пазар, секторот пензиски фондови, од причина што овој сегмент од финансискиот пазар е втор по големина и зафаќа над 6% од бруто домашниот производ, со тенденција на континуиран пораст. Преку постојана супервизија на инвестициите на пензиските фондови, МАПАС е одговорна за обезбедување на сигурна пензија на сите идни пензионери кои се членови на вториот столб.

Пензиско друштво е акционерско друштво, кое се основа и работи согласно Законот за трговски друштва и Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување или Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Друштво за управување со задолжителни пензиски фондови се основа и се управува само со задолжителни пензиски фондови, друштво за управување со доброволни пензиски фондови се основа и се управува само со доброволни пензиски фондови, а друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови се основа и се управува со задолжителни и доброволни пензиски фондови. Друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра во денарска противвредност според средниот курс на Народна банка на Република Македонија, друштво за управување со задолжителни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 1,5 милиони евра и друштво за управување со доброволни пензиски фондови треба да има основна главнина од најмалку 0,5 милиони евра. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или доброволниот пензиски фонд со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината согласно законските одредби. Единствена дејност на пензиското друштво е управување со пензиски фондови, нивно претставување пред трети лица и активности кои директно произлегуваат од вршењето на работата на управување со пензиски фондови. Основни одговорности и активности на пензиското друштво се: зачленување, управување со средства, управување со ризици и контролни механизми за ублажување на ризиците, администрација и водење евиденција, почитување на законски и подзаконски акти, редовно известување на членовите, јавноста и МАПАС, исплата на програмирани повлекувања на пензионираните членови, итн. Пензиското друштво работи во согласност со правилата за добро корпоративно управување на друштвото и има фидуцијарна должност да работи единствено во корист на интересите на членовите и на пензионираните членови на пензискиот фонд со кој управува, која треба да ја спроведува со примена на високи стандарди на етика и интегритет и без конфликт на интереси. За вршење на овие функции, пензиските друштва, согласно закон, наплатуваат три вида надоместок. (Повеќе детали за надоместоците има во поглавјата 5.6 и 6.7).

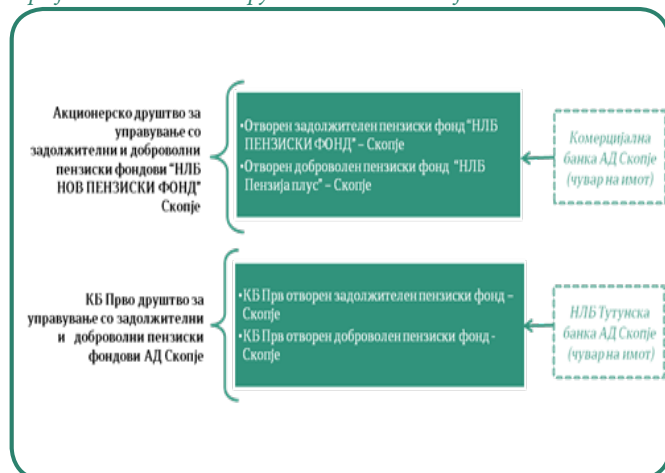
Пензиски фонд (задолжителен или доброволен) претставува отворен инвестициски фонд, што се основа и

работи согласно Законот за инвестициски фондови, доколку со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување или со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, поинаку не е уредено. Задолжителниот пензиски фонд го сочинуваат придонесите и средствата на членовите, средствата на пензионираните членови и приносите од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од задолжителниот пензиски фонд. Доброволниот пензиски фонд го сочинуваат доброволните придонеси уплатени во име и за сметка на членовите, средствата на членовите, средствата на пензионираните членови и приносите од инвестираните придонеси и средства, намалени за надоместоците што се наплатуваат од доброволниот пензиски фонд. Сопственици на пензискиот фонд се неговите членови и пензионирани членови, а нивните поединечни сопственички права се определени од износот на средствата на нивните сметки. Средствата на пензискиот фонд не можат да бидат предмет на побарувања, ниту врз тие средства може да биде спроведено извршување од страна на, или од името, на доверителите на пензиското друштво што управува со тој пензиски фонд.

Во 2005 година, МАПАС, по пат на меѓународен јавен тендер, издаде две дозволи за основање друштва, со што беа основани две друштва за управување со пензиски фондови, а во 2009 година, МАПАС, на постојните две друштва за управување со задолжителни пензиски фондови, им издаде дозволи за вршење на дејност – управување со доброволен пензиски фонд и одобрија за управување со доброволен пензиски фонд. Денес, во Република Македонија, постојат две пензиски друштва кои управуваат со по еден задолжителен и со по еден доброволен пензиски фонд како што е прикажано на график 2.2. Двете пензиски друштва имаат комбинација на домашни (49% учество) и странски (51% учество) акционери, како што е прикажано на график 2.3.

Средствата на пензискиот фонд се целосно одвоени од средствата на друштвото што управува со тој фонд и се чуваат кај банка-чувар на имот. Оваа сегрегација на средствата е од исклучителна важност со цел да се постигне висок степен на сигурност на средствата и дополнителна контрола на трансакциите со средствата на пензискиот фонд. Функцијата – чувар на имот, и за задолжителните и за доброволните пензиски фондови ја вршат деловни банки кои ги исполнуваат законските услови и со кои друштвото има склучено договори за чување на имотот на пензиските

График 2.2. Пензиски друштва и пензиски фондови во Р.М.

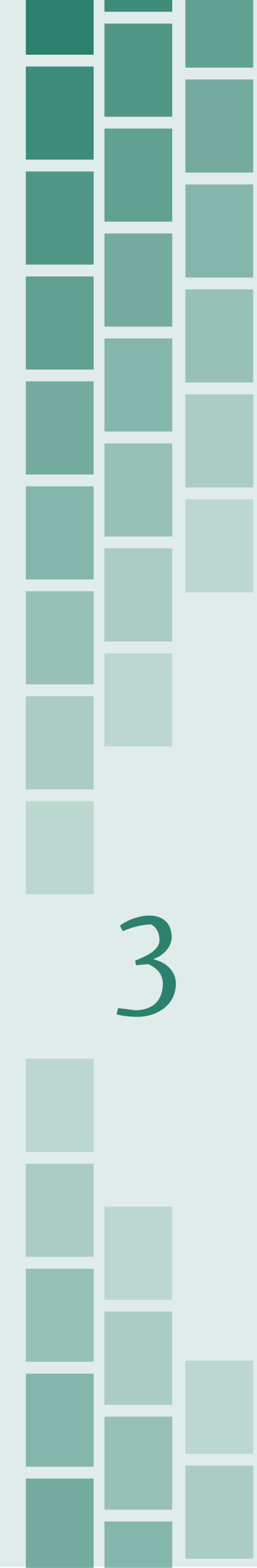

фондови. Двете пензиски друштва имаат избрано чувар на имот за двата пензиски фонда со кои тие управуваат, како што е прикажано на график 2.2. За својата функција на чување на имотот на задолжителните и доброволните пензиски фондови, чуварите на имот наплатуваат надоместок од пензиските друштва.² Надоместоците се пресметуваат како процент од средствата на пензиските фондови во зависност од големината на средствата согласно со склучените договори за чување на имот на пензиските фондови. Имено, НЛБ Тутунска банка АД Скопје како чувар на имот на КБПз, од 10 јануари 2014 година наплаќа надоместок од 0,053% до 0,081%, додека Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на НЛБз, од 24 февруари 2014 година наплаќа надоместок од 0,064% до 0,092% во зависност од големината на средствата на задолжителните пензиски фондови. НЛБ Тутунска банка АД Скопје како чувар на имот на КБПд, од 21 декември 2009 година, наплаќа надоместок од 0,20% до 0,25%, односно Комерцијална банка АД Скопје како чувар на имот на НЛБд, од 15 јули 2009 година, наплаќа надоместок од 0,20% до 0,25%, во зависност од големината на средствата на доброволните пензиски фондови.

²Во понатамошниот текст, за имињата на пензиските друштва, на задолжителните и доброволните пензиски фондови, ќе се користат следните кратенки: НЛБ за Акционерско друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови „НЛБ НОВ ПЕНЗИСКИ ФОНД“ - Скопје, КБ Прво за КБ Прво друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови АД Скопје, НЛБз за Отворен задолжителен пензиски фонд – „НЛБ пензиски фонд“ Скопје, КБПз за КБ Прв отворен задолжителен пензиски фонд – Скопје, НЛБд за Отворен доброволен пензиски фонд „НЛБ пензија плус“ Скопје и КБПд за КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје

График 2.3. Акционери на пензиските друштва во Република Македонија.

Измени и дополнувања на законските и подзаконските акти кои ги уредуваат капитално финансираното пензиско осигурување

3

Во текот на 2014 година, извршена е една измена на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување. Од друга страна, во текот на 2014 година, Советот на експерти на МАПАС донесе 18 правилници, односно измени на правилници, кои се однесуваат на задолжителното и/или на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување и на исплатата на пензии и пензиски надоместоци.

Со измените и дополнувањата на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување во март 2014 година, се изврши усогласување на овој закон со Законот за административните службеници.

Имено, со оваа законска измена се прецизираат условите за избор на член на Совет на експерти на Агенцијата, на вработените во Агенцијата кои вршат административни работи им се определува статус на административни службеници и се дополнуваат надлежностите на Советот на експерти на Агенцијата.

Во текот на 2014 година МАПАС изготви поголем број измени и дополнувања на постојните и нови подзаконски акти кои се однесуваат на задолжителното и на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување и на исплатата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансираното пензиско осигурување и тоа:

1. Правилник за содржината на инвестициона стратегија на пензиски фонд;

2. Правилник за Измена и дополнување на Правилникот за постапка за избор на домашни правни лица за вршење на услуги со хартии од вредност;

3. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за членство во задолжителен пензиски фонд;

4. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за надоместоци за задолжителните пензиски фондови;

5. Правилник за измена и дополнување на Правилникот за начинот на членство во доброволен пензиски фонд;

6. Правилник за измена на Правилникот за максималниот износ и за начинот на плаќање на паричниот надоместок за премин на член од еден во друг пензиски фонд;

7. Правилник за агенти на пензиски друштва;

8. Правилник за измена на Правилникот за начинот и постапката на маркетинг на пензиски фондови;

9. Правилник за критериумите во однос на просторните услови и материјално-техничката и информатичката опрема на просториите за полагање на испитот за агенти на пензиски друштва;

10. Правилник за водење на евиденција и податоци кои пензиските друштва и друштвата за осигурување ги доставуваат до Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија;

11. Правилник за доставување статистички податоци за фактичката смртност на корисниците на пензија и/или пензиски надоместок од пензиските друштва до МАПАС;

12. Правилник за начинот на споредување на месечните износи на програмираните повлекувања и пензијата од прв столб и начинот на проверка и доплата на најнизок износ на пензија;

13. Правилник за правилата и минималните стандарди за определување на каматни стапки;

14. Правилник за правилата и минималните стандарди за таблиците на смртност;

15. Правилник за презентирање понуди за проектирани идни пензии;

16. Правилник за проекции на пензиите и износите на индивидуалните сметки за програмирани повлекувања;

17. Правилник за начинот на промена на вид на исплата на пензија и

18. Правилник за промена на видот на исплата на пензиски надоместок.

Измените на правилниците беа извршени заради нивно усогласување со измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и со Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, како и заради прецизирање на одредени постапки. Извршени се измени во правилниците кои го регулираат членството во пензиските фондови, односно поедноставена е постапката за ажурирање на податоците на членовите и на пензионираните членови на пензиските фондови. Како резултат на воспоставување на нов систем за одржување на испит за агенти, донесен е нов Правилник за агенти на пензиски друштва и Правилник за критериумите во однос на просторните услови и материјално-техничката и информатичката опрема на просториите за полагање на испитот за агент. Позначајна промена се изврши и во правилникот со кој се уредуваат начинот и постапката на маркетинг на пензиски фондови, при што се промени рокот во кој пензиските друштва имаат обврска да достават извештаи за пензиска заштеда до членовите и пензионираните членови на пензиските фондови. Како резултат на донесување на Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување, се донесоа правилници кои подетално ја регулираат оваа материја.

Во текот на 2014 година МАПАС ги изготви и ги донесе и следните упатства:

1. Техничко упатство за доставување на годишна архива и извештаи од базите на податоци кои ги одржуваат пензиските друштва и

2. Упатство за пополнување на извештаите за пензиска заштеда.

Податоци за финансиското работење на пензиските друштва

4

4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2014 г.

4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва

4.3 Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

4.4 Индикатори

4.1 Приходи и трошоци на пензиските друштва за 2014 г.

Пензиските друштва за своето финансиско работење изготвуваат финансиски извештаи согласно со Законот за трговски друштва, Правилникот за формата и содржината на финансиските извештаи на пензиското друштво, Правилникот за водење сметководство и важечките меѓународни сметководствени стандарди. Податоците, врз основа на кои се правени анализите во оваа глава, се од неревидираните годишни финансиски извештаи на двете пензиски друштва заклучно со 31.12.2014 година.

За вршење на единствената дејност – управување со средствата на пензиски фондови, пензиските друштва се финансираат преку законски утврдени надоместоци, односно наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства на пензиските фондови и надоместок за премин. Исто така, друштвата имаат и финансиски приходи како резултат на вложување на слободните парични средства во депозити и хартии од вредност, кои се дозволени согласно Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Приходите на двете пензиски друштва за 2014 година се дадени во табела 4.1.

Табела 4.1. Приходи на пензиските друштва за 2014 г.

Основ	НЛБ		КБ Прво	
Приходи од управување со задолжителниот пензиски фонд				
Надоместок од придонеси	73.755.149	43,03%	83.138.685	44,08%
Надоместок од средства	74.283.544	43,34%	85.867.388	45,52%
Надоместок од премин	923	0,001%	1.875	0,001%
Вкупно приходи од управување со задолжителниот пензиски фонд	148.039.616	86,36%	169.007.948	89,60%
Приходи од управување со доброволниот пензиски фонд				
Надоместок од придонеси	1.853.886	1,08%	2.494.600	1,32%
Надоместок од средства	2.310.038	1,35%	1.789.755	0,95%
Надоместок од премин	617	0,00%	0	0,00%
Вкупно приходи од управување со доброволниот пензиски фонд	4.164.541	2,43%	4.284.355	2,27%
Финансиски приходи	18.994.561	11,08%	15.306.974	8,12%
Останати приходи на друштвото	216.191	0,13%	25.079	0,01%
Вкупно приходи	171.414.909	100,00%	188.624.356	100,00%

Табела 4.2. Трошоци на пензиските друштва за 2014 г.*

Основ	НЛБ		КБ Прво	
Трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд				
Трошоци за агенти на друштвото	872.205	0,77%	549.467	0,52%
Трошоци за маркетинг	6.554.261	5,80%	6.091.133	5,78%
Трошоци за трансакции	960.342	0,85%	1.266.647	1,20%
Трошоци за МАПАС	16.769.446	14,84%	18.894.024	17,92%
Трошоци за чувар на имот	11.181.804	9,89%	11.109.946	10,54%
Останати трошоци од управување со фондот	951.247	0,84%	1.202.977	1,14%
Вкупно трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд	37.289.305	32,99%	39.114.194	37,10%

Трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд				
Трошоци за агенти на друштвото	1.769.873	1,57%	1.489.938	1,41%
Трошоци за маркетинг	922.285	0,82%	639.635	0,61%
Трошоци за трансакции	291.412	0,26%	475.410	0,45%
Трошоци за МАПАС	544.245	0,48%	765.686	0,73%
Трошоци за чувар на имот	485.620	0,43%	500.234	0,47%
Останати трошоци од управување со фондот	46.255	0,04%	270.149	0,26%
Вкупно трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд	4.059.690	3,59%	4.141.052	3,93%
Трошоци од управување со друштвото				
Плати и надоместоци за вработените	46.339.044	40,99%	32.908.042	31,22%
Трошоци за услуги	13.857.854	12,26%	7.309.270	6,93%
Трошоци за сировини и други материјали	1.646.363	1,46%	1.676.292	1,59%
Амортизација	2.842.102	2,51%	3.640.372	3,45%
Финансиски расходи	922.216	0,82%	41.492	0,04%
Останати трошоци од работењето	6.029.009	5,33%	16.591.762	15,74%
Резервирања за трошоци и ризици	53.269	0,05%	0	0,00%
Вкупно трошоци од управување со друштвото	71.689.857	63,42%	62.167.230	58,97%
Вкупно трошоци	113.038.852	100,00%	105.422.476	100,00%

* За трошоците, податоците кои не можат да се одделат, по задолжителен и доброволен пензиски фонд, пензиското друштво како пондер за одделување го употребува бројот на членови во задолжителниот односно доброволниот пензиски фонд.

При вршење на нивната единствена дејност, пензиските друштва имаат трошоци, генерално, за управување со средствата на пензиските фондови, за проценка на средствата, зачленување, водење сметки на членовите и за известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС и за чуварот на имот и за покривање на трошоци поврзани со работењето на друштвата. Трошоците на пензиските друштва се поделени во три групи: трошоци за управување со задолжителниот пензиски фонд, трошоци за управување со доброволниот пензиски фонд и трошоци од управување со друштвото. Трошоците на двете пензиски друштва, во 2014 година, се прикажани во табела 4.2.

За разлика од претходните години кога најголем дел од приходите на пензиските друштва потекнуваше од надоместоците од придонеси, во 2014 година, најголем дел од приходите на пензиските друштва потекнува од надоместоците од средства од задолжителните и од доброволните пензиски фондови³ (околу 45% кај НЛБ и 47% кај КБ Прво), по што следи надоместокот од придонеси од задолжителните и од доброволните пензиски фондови (околу 44% кај НЛБ и 45% кај КБ Прво). Во однос на претходната година, процентното учество на приходите од надоместоци од придонеси во вкупните приходи се намалило за околу 4 процентни поени кај

НЛБ и околу 3 процентни поени кај КБ Прво, додека пак, процентното учество на приходите од надоместок од средства се зголемило за околу 4,6 процентни поени кај двете друштва. Процентното учество на финансиските приходи и останатите приходи на друштвата бележи благо намалување и изнесува околу 11% кај НЛБ и околу 8% кај КБ Прво.

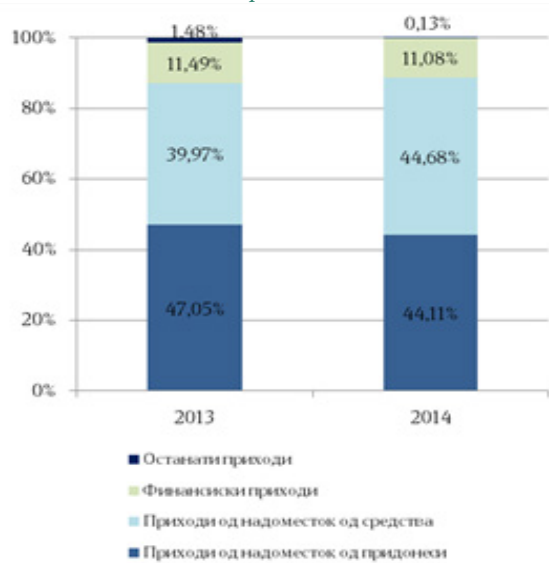
Во рамки на расходната страна, пензиските друштва најголеми трошоци имаат за работењето на друштвото (околу 63% НЛБ и 59% КБ Прво), во кои најголеми се трошоците за плати и надоместоци за вработените, по што следат трошоците за услуги и останатите трошоци на работењето. Во споредба со претходната година, процентното учество на платите во вкупните трошоци кај НЛБ останало на приближно исто ниво, додека кај КБ Прво се намалило за еден процентен поен. Во текот на 2014 година, учеството на останатите трошоци на друштвата во вкупните трошоци бележи пораст во однос на претходната година. Останатиот дел од трошоците се однесува на трошоците за управување со пензиските фондови (околу 37% НЛБ и 41% КБ Прво). Притоа, трошоците за маркетинг и агенти изнесуваат околу 9% кај НЛБ и околу 8% кај КБ Прво, што претставува намалување во споредба со претходната година (околу 2 процентни поени кај НЛБ и околу 3 процентни поени кај КБ Прво). Околу 26% од трошоците кај НЛБ и 30% од трошоците, кај КБ Прво, се однесуваат на надоместоците за МАПАС и за чуварите на имот.

³Приходите од надоместоците од придонеси и приходите од надоместоците од средства од доброволните пензиски фондови се по околу 1% од вкупните приходи и кај двете пензиски друштва.

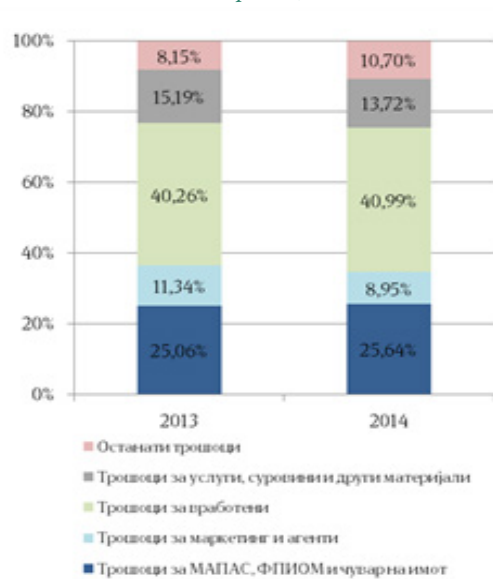
График 4.1. Структура на приходи и трошоци по друштво, за 2013 и за 2014 г.

НЛБ

Приходи

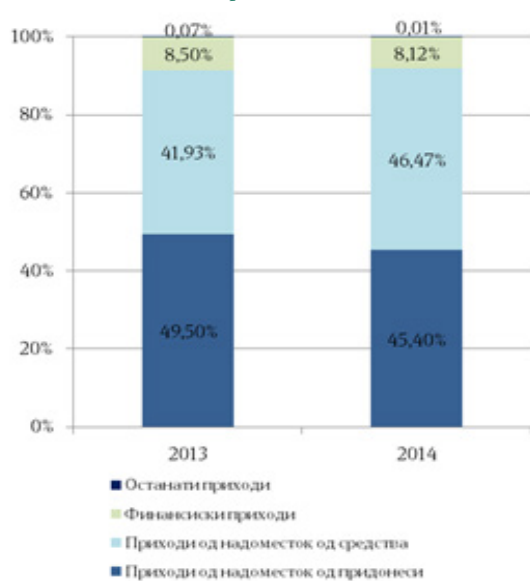

Трошоци

КБ Прво

Приходи

Трошоци

4.2 Финансиски резултат на пензиските друштва

Двете пензиски друштва, во 2014 година, остварија позитивен финансиски резултат. Подетални податоци за финасискиот резултат на пензиските друштва се прикажани во табела 4.3.

Двете пензиски друштва ја завршија 2014 година со нето добивка (добивка по оданочување) и остварија вкупна сеопфатна добивка и тоа, НЛБ во износ од околу 52 милиони денари и КБ Прво во износ од околу 75 милиони денари. КБ Прво има остварено поголема нето добивка од НЛБ, што најмногу се должи на фактот дека КБ Прво има повисоки приходи од НЛБ, а воедно има и помалку трошоци за 2014 година. Исто така,

акумулираната добивка (заклучно со 31.12.2014 година) на НЛБ изнесува околу 149 милиони денари и на КБ Прво изнесува околу 108 милиони денари.

Во споредба со нето добивката остварена во 2013 година, НЛБ, во текот на 2014 година, забележа намалување на својата нето добивка (за 10%), додека таа, кај КБ Прво, бележи мал пораст (за 2%). Притоа, важно е да се забележи дека порастот на приходите кај двете пензиски друштва во однос на претходната година е речиси ист, но НЛБ има и поголем пораст на трошоците во однос на КБ Прво.

Табела 4.3. Финансиски резултат на пензиските друштва за 2014 г.

Опис*	НЛБ	КБ Прво
Добивка (за 2014 г.)	58.376.057	83.201.880
Добивка по оданочување (за 2014 г.)	52.082.044	74.686.635
Вонредни расходи	0	0
Нето добивка (за 2014 г.)	52.082.044	74.686.635
Друга сеопфатна добивка**	251.000	0
Вкупна сеопфатна добивка***	52.334.000	74.686.635
Акумулирана добивка (заклучно со 31.12.2014 г.)	148.648.475	107.737.536

*Податоците за друга сеопфатна добивка и за вкупна сеопфатна добивка се од Ревидираните финансиски извештаи на пензиските друштва за 2014 година.

**Податокот за друга сеопфатна добивка вклучува неостварени добивки или загуби кои не се прикажани во билансот на успех.

***Податокот за вкупна сеопфатна добивка ги вклучува нето добивката и другата сеопфатна добивка.

4.3 Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

Од големо значење за системот и членовите е пензиските друштва да бидат силни и стабилни институции и да имаат адекватна основна главнина. Двете постојни пензиски друштва треба да имаат основна главнина во висина од најмалку 1,8 милиони евра во денарска противвредност според средниот курс на Народна банка на Република Македонија. Во случај на зголемување на средствата на задолжителниот и/или на доброволниот пензиски фонд, со кој управува пензиското друштво, друштвото е должно да ја зголеми главнината согласно законските одредби.

Основната главнина на пензиското друштво се уплатува само во парични средства. Со цел зголемување на финансиската сила на пензиските друштва, не се

дозволува основната главнина да потекнува од заеми и кредити и не може да биде оптоварена на било кој начин. Основната главнина на друштвото мора да потекнува од законски извори и да биде оданочена во согласност со прописите на Република Македонија и со прописите на земјата во која секој странски акционер е основан како правно лице.

Друштвото е должно во секое време да го одржува износот на главнината, но не помалку од една половина од износот на основната главнина. Друштвото е должно во секое време да одржува сопствени средства во износ не помал од една половина од износот на основната главнина.

Табела 4.4. Главнина, основна главнина и сопствени средства на пензиските друштва

Опис	НЛБ	КБ Прво
Главнина и резерви	345.061.945	314.974.999
Основна главнина	130.001.478	110.459.024
Вишок главнина над законски утврден минимум	47,64%	34,77%
Сопствени средства*	315.872.953	286.764.908
Вишок (excess) сопствени средства над законскиот минимум**	170,30%	145,39%

*Сопствени средства се пресметуваат во согласност со Правилник за методологијата за пресметка на сопствените средства на пензиско друштво.

** Согласно законската обврска, КБ Прво, од април 2013 година, и НЛБ, од декември 2013 година, се должни да одржуваат зголемена главнина во однос на основната главнина, т.е. главнина во износ од 3,8 милиони евра во денарска противвредност, поради тоа што висината на средствата на задолжителниот и на доброволниот пензиски фонд, со кои управуваат, ја надминува висината од 200 милиони евра.

4.4 Индикатори

При анализа на финансиските податоци на пензиските друштва, од значење е движењето на одделни индикатори по член како и коефициентот за ефикасност. Во Табела 4.5, се прикажани поважните индикатори по член и коефициентот за ефикасност на двете пензиски друштва за 2014 година.

Од анализата на индикаторите за приходи и расходи по член, може да се забележи дека просечните приходи по член се слични кај двете пензиски друштва, додека просечните расходи по член се поголеми кај НЛБ. Во споредба со 2013 година, кај двете друштва има приближно слично намалување на просечните приходи по член, додека просечните расходи по член се задржани на приближно исто ниво кај НЛБ, а кај КБ Прво тие бележат пад. Кај НЛБ има пад на добивката по

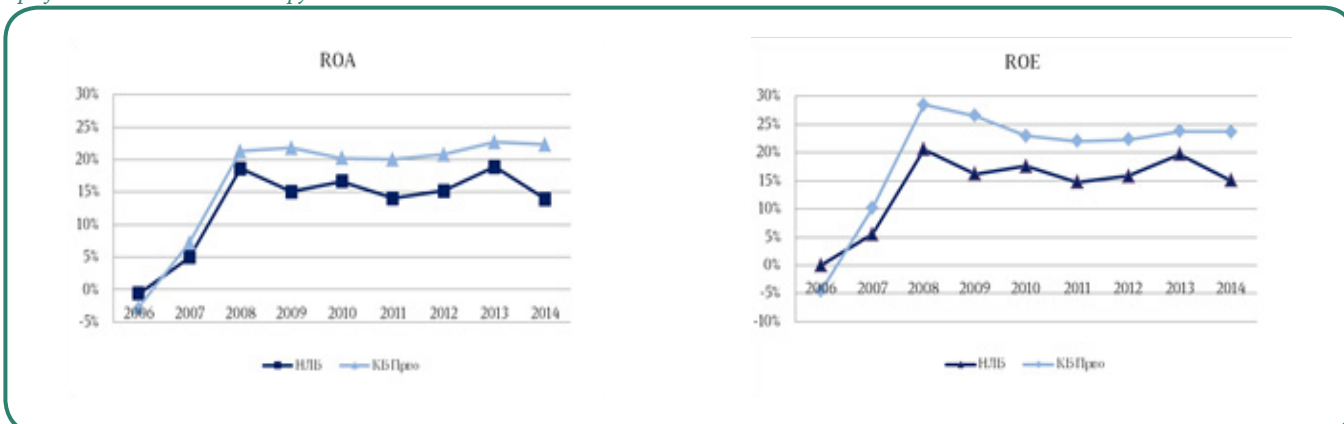
член за околу 10% во однос на 2013 година, додека кај КБ Прво добивката по член е задржана на приближно исто ниво во однос на 2013 година. Кај НЛБ се забележува пораст на коефициентот за ефикасност за околу 4%, додека кај КБ Прво се забележува пад на коефициентот на ефикасноста за околу 4%.

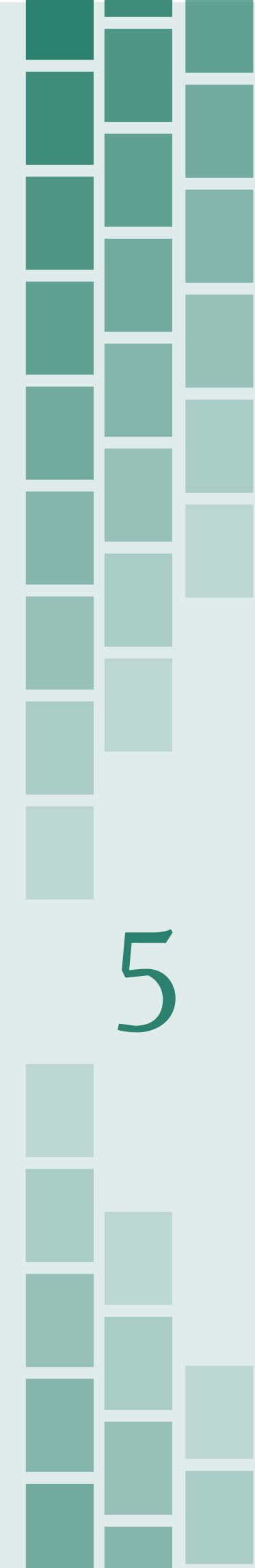
На график 4.2 е прикажано движењето на индикаторите за профитабилност ROA (нето добивка/вкупно средства) и ROE (нето добивка/капитал) споредбено за двете пензиски друштва, за период од 2006 до 2014 година. Може да се забележи дека во 2014 година НЛБ има пониски стапки на поврат на средствата и на капиталот во однос на 2013 година, додека кај КБ Прво стапките на поврат на средствата и на капиталот се на исто ниво како во 2013 година.

Табела 4.5. Индикатори

Опис	НЛБ	КБ Прво
Индикатори за приходи и расходи по член		
Просечни приходи по член	924,07	906,48
Просечни расходи по член	609,37	506,63
Добивка по член	314,70	399,85
Индикатори за ефикасност		
Коефициент за ефикасност (вкупно трошоци / вкупно приходи)	65,94%	55,89%

График 4.2. ROA и ROE по друштво и по години

Информации за задолжителните пензиски фондови

5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови

5.2 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд

5.3 Придонеси во задолжителните пензиски фондови

5.4 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови

5.5 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови

5.6 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови

5.7 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

5.1 Членство во задолжителните пензиски фондови

Осигуреник може да стекне членство во задолжителен пензиски фонд на два начина:

- со потпишување на договор за членство во задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови кој го води МАПАС,
- со распределба во задолжителен пензиски фонд по случаен избор, од страна на МАПАС, во соработка со Фондот на ПИОМ, во случај кога осигуреникот, кој е должен да стане член на задолжителен пензиски фонд, не потпишал договор за членство во периодот за избор на задолжителен пензиски фонд и со регистрација во Регистарот на членови што го води МАПАС.

Постојат две глобални категории на осигуреници за зачленување во вториот столб:

- Задолжителни членови – осигурениците кои се вработиле, односно пристапиле во задолжително пензиско и инвалидско осигурување, првпат, по 1 јануари 2003 година,
- Доброволни членови – осигурениците кои се вработиле првпат, пред 1 јануари 2003 година.

Осигурениците кои припаѓаат во главата VII – „Стекнување и остварување на правата на определени категории осигуреници под посебни услови од Законот за пензиското и инвалидското осигурување (вработени со бенефициран стаж во МВР, казнено-поправни домови, АРМ и слично) и индивидуалните земјоделци“, не можат да бидат членови на вториот столб. По исклучок, доколку лицата, кои припаѓале на горенаведените категории, го променат статусот на осигуреник од глава VII или статусот на индивидуален земјоделец, може, во рок од една година од промената, да се зачленат во вториот столб по сопствен избор. Исто така, лицата кои веќе се вклучиле во вториот столб, а потоа го менуваат статусот и стануваат припадници на горенаведените категории, имаат право да се вратат во едностволбниот систем во рок од една година од промената на статусот.

Зачленувањето во вториот столб започна на 20 септември 2005 година. Доброволните членови можеа својот избор да го направат до 31 декември 2005 година. Задолжителните членови се должни да се зачленат во задолжителен пензиски фонд во рок од три месеци, сметано од датумот на првото вработување. МАПАС, односно Фондот на ПИОМ, времено ги распределуваат овие осигуреници во задолжителни пензиски фондови по случаен избор од моментот на нивното вработување со цел нивните средства да се инвестираат веднаш по вработувањето. Доколку во законскиот рок не потпишат договор за членство со ниту едно друштво, овие

осигуреници остануваат членови на задолжителниот пензиски фонд во кој биле претходно времено распределени.

Пондерот, според кој се врши времена распределба на осигурениците во задолжителни пензиски фондови по случаен избор, се утврдува од страна на МАПАС за секој задолжителен пензиски фонд, на првиот работен ден од секој месец. Пондерот зависи од вредноста на надоместокот од придонеси кој го наплаќа пензиското друштво и од приносот во номинален износ што го остварил пензискиот фонд⁴. Пондерите кои се користени за распределба на осигурениците во задолжителните пензиски фондови, во текот на 2014 година, се прикажани на график 5.1.

График 5.1. Пондер за распределба на членови во задолжителните пензиски фондови

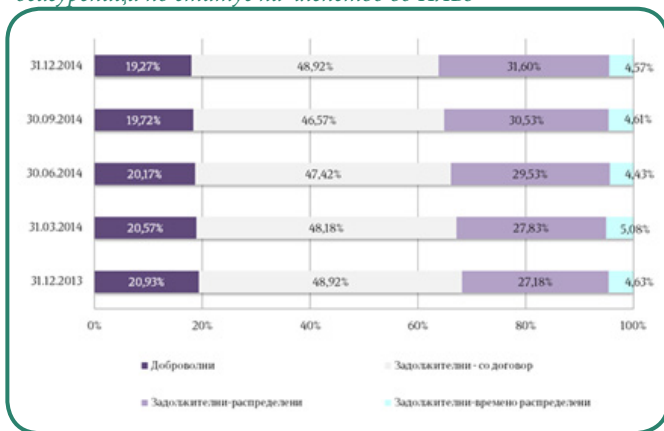

Како во претходните години, така и во текот на 2014 година, бројот на распределени членови помеѓу двата задолжителни пензиски фонда е приближно ист, затоа што вредноста на двата пондера се движи околу 50% (вредноста на пондерот на НЛБз се движи околу 49%, додека вредноста на пондерот на КБПз се движи околу 51%). Пондерот зависи од вредноста на надоместокот кој го наплаќа пензиското друштво и од приносот во номинален износ што го остварил пензискиот фонд, но повеќе влијание има приносот (70%) во однос на надоместокот (30%). Висината на надоместокот во 2014 година се намали, но ако се има предвид дека и двете друштва наплатуваат надоместок од придонесите во иста висина, како и фактот дека приносот во номинален износ кај двата пензиски фондови не се разликува многу, тоа резултира со приближно исти вредности на пондерите.

⁴Формулата за пресметка на пондер е пропишана во Правилник за членство во задолжителен пензиски фонд.

Вкупниот број на членови и времено распределени осигуреници во задолжителните пензиски фондови, заклучно со 31 декември 2014 година, изнесува 373.151, што значи зголемување на бројот на членовите на вториот столб за 23.111, или за околу 6,6% во споредба со 2013 година. Ова значи дека околу 70% од вкупниот број на осигуреници во Фондот на ПИОМ се членови на двостолбниот пензиски систем. Од вкупниот број членови и времено распределени осигуреници по задолжителни пензиски фондови со состојба на 31.12.2014 година, 52% се во КБПз, додека 48% се во НЛБз. Оваа процентна распределба меѓу пензиските фондови е приближно иста како и во минатата година.

График 5.2. Структура на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство во НЛБз

Од вкупниот број на членови на вториот столб, 69.482 или 19% се доброволни членови, додека 303.669 или 81% се задолжителни членови. Од вкупниот број на задолжителни членови, 169.416 членови потпишале договор за членство, 117.507 не потпишале договор и се трајно распределени и 16.746 осигуреници се времено распределени. Може да се забележи дека околу 7% од осигурениците кои имаат прво вработување во 2014 година и за кои истекло рокот за избор на задолжителен пензиски фонд, потпишале договор за членство, додека останатите, околу 93%, не потпишале договор и останале во фондот каде што биле претходно распределени.

Во структурата на членови и на времено распределени осигуреници по задолжителни пензиски фондови и по статус на членство, во 2014 година не настанале некои неочекувани и значајни промени. Таа е прикажана на квартално ниво, на график 5.2 и на график 5.3

Може да се забележи дека во секој квартал процентното учество на доброволни членови се намалува, додека учеството на задолжителни членови се зголемува, што е и очекувано, бидејќи секоја година се зголемува приливот на нововработени лица кои се задолжителни членови. Исто така, може да се забележи дека процентното учество на задолжителни членови, кои потпишале договор за членство, благо се намалува од квартал во квартал, за разлика од учеството на задолжителни членови, кои трајно се распределени, што благо се зголемува од квартал во квартал.

Анализата на структурата на членовите по возраст покажува дека членовите, во најголем број, се млади лица, за кои, впрочем, е најповолен двостолбниот систем. Задолжителните членови се млади лица, при што има најголем број членови на возраст од 26 до 30 години, додека доброволните членови се малку постари и најголем број од нив се на возраст од 36 до 40 години. Просечната возраст на задолжителните членови е 32 години (и за мажи и за жени), а на доброволните членови е 41 години (и за мажи и за жени), а на сите членови вкупно е 34 години. Структурата на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, пол и категорија на зачленување, е прикажана на график 5.4.

График 5.3. Структура на членови и на времено распределени осигуреници по статус на членство во КБПз

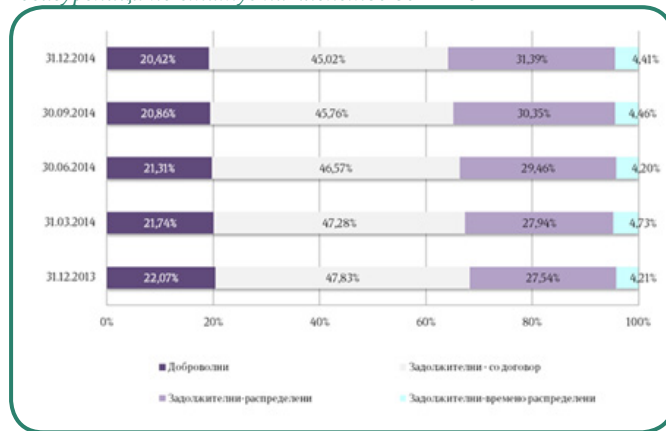
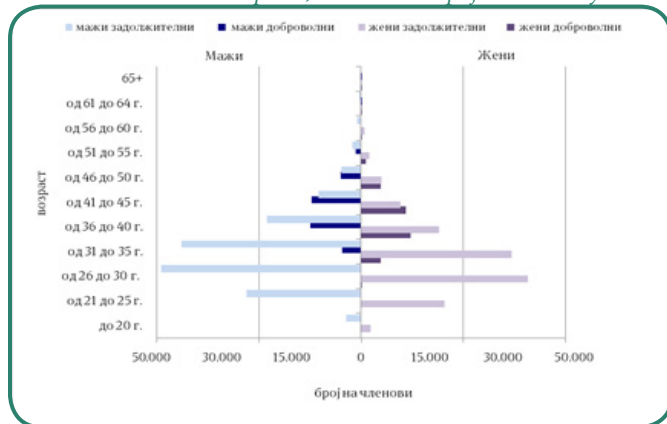
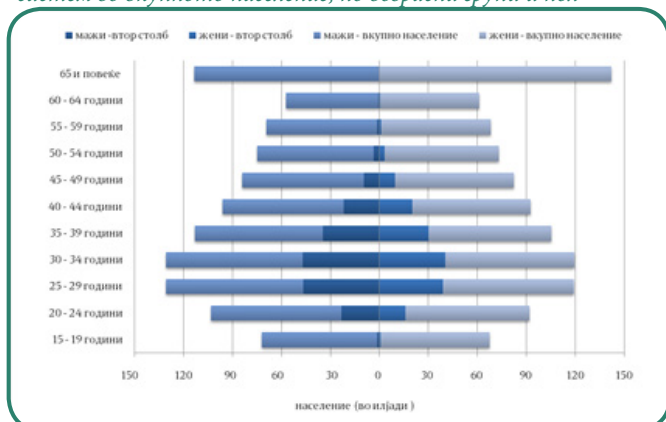

График 5.4. Структура на членовите на двостолбниот пензиски систем по возраст, пол и категорија на зачленување

Според процените на Државниот завод за статистика, на крајот на 2013 година, вкупното население во Република Македонија се проценува на 2.065.769 жители. Од нив, 350.040 жители (со состојба на крај на 2013 година) се членови на двостолбниот пензиски систем, што претставува околу 17% од вкупното население во Република Македонија. Структурата на членови во двостолбниот пензиски систем, во вкупното население во Република Македонија, по возрастни групи и по пол, со состојба на 31.12.2013 година, е прикажана на график 5.5.

График 5.5. Структура на членови во двостолбниот пензиски систем во вкупното население, по возрастни групи и пол

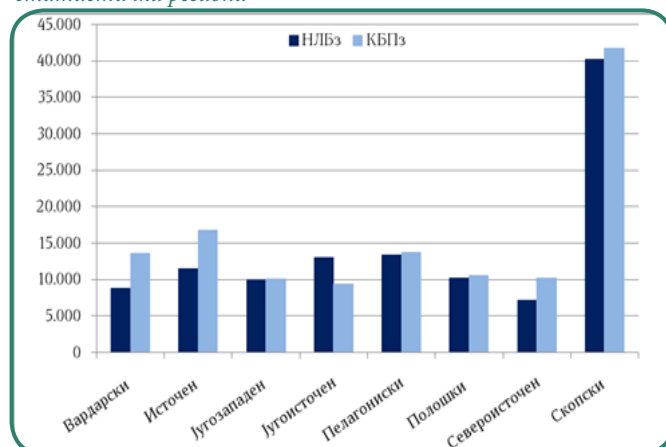

Извор: МАПАС и Државен завод за статистика – Статистичка база на податоци – Статистика по региони – Население – Прогнози на население

Од овој графички приказ може да се забележи дека сè уште мал процент од вкупното население во нашата земја е вклучено во двостолбниот пензиски систем и, секако, најмногу членови се млади лица и тоа на возраст од 25 – 34 години. Ова се должи на тоа што реформираниот пензиски систем функционира девет години и сè уште е релативно млад.

Структурата на членовите во задолжителните пензиски фондови по статистички региони⁵ во Република Македонија е дадена на график 5.6. Најмногу членови има во Скопскиот регион. Најмалку членови во НЛБз има во Североисточниот регион, а најмалку членови во КБПз има во Југоисточниот регион.

График 5.6. Структура на членови во вториот столб, по статистички региони

⁵ Статистичките региони се дефинирани според Државниот завод за статистика – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во Република Македонија и е усогласена со класификацијата на Европската Унија.

5.2 Премин на член од еден во друг задолжителен пензиски фонд

Секој член на задолжителен пензиски фонд има право да премине во друг задолжителен пензиски фонд ако не е задоволен од задолжителниот пензиски фонд каде што членува, т.е. од друштвото што управува со него. Доколку лицето членувало во задолжителниот пензиски фонд пократко од 24 месеци, при премин, тоа е должно да плати надоместок за премин. Ако лицето членувало во некој фонд подолго од 24 месеци, тогаш преминот во друг фонд е бесплатен. При премин се пренесуваат и вкупните средства од сметката на членот.

Во табела 5.1 се дадени податоци за бројот на членови кои преминале од еден во друг задолжителен пензиски фонд и пренесените средства од еден во друг задолжителен пензиски фонд, врз таа основа, во текот на 2014 година.

Табела 5.1. Премини на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд

Фонд	Членови кои преминале ОД задолжителен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ОД задолжителен пензиски фонд	Членови кои преминале ВО задолжителен пензиски фонд	Средства кои се пренесени ВО задолжителен пензиски фонд
НЛБз	104	1.159.118	66	4.206.703
КБПз	66	4.206.703	104	1.159.118

И понатаму останува многу мал бројот на лица кои направиле промена на задолжителниот пензиски фонд во кој членуваат. Во текот на 2014 година, вкупниот број на членови во задолжителните пензиски фондови, кои преминаа од еден во друг задолжителен пензиски фонд, изнесува 170, што претставува 0,05% од вкупниот број членови. Притоа, може да се забележи дека многу поголем е бројот на членови кои преминале од НЛБз во КБПз во однос на бројот на членови кои преминале од КБПз во НЛБз. Имено, во текот на 2014 година, 104 членови преминале од НЛБз во КБПз, додека 66 членови преминале од КБПз во НЛБз. При преминот, околу 1,2 милиони денари биле пренесени од НЛБз во КБПз, додека од КБПз во НЛБз биле пренесени околу 4,2 милиони денари.

5.3 Придонеси во задолжителните пензиски фондови

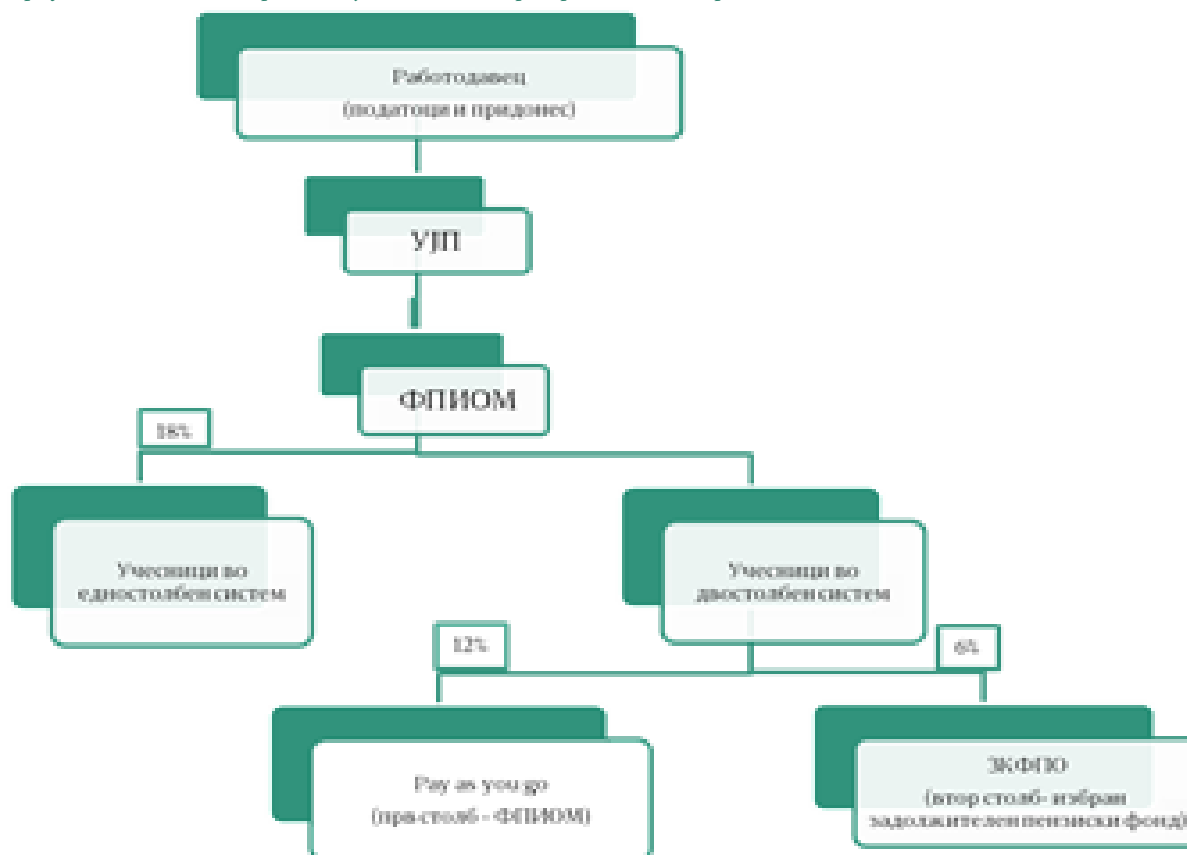
Уплата на придонесите за пензиско и инвалидско осигурување ја врши должникот за плаќање на придонес, односно работодавачот во име на вработениот. Управата за јавни приходи врши интегрирана наплата на придонесите од задолжително социјално осигурување (придонес за пензиско и инвалидско осигурување, придонес за здравствено осигурување и придонес за вработување во случај на невработеност) и персонален данок на доход.

За осигурениците кои членуваат во систем со еден столб, вкупно уплатениот придонес останува во Фондот на ПИОМ (за 2014 година тој изнесуваше 18% од бруто платата). За осигурениците кои се вклучени во системот со два столба, Фондот на ПИОМ врши распределба на уплатениот придонес меѓу првиот и вториот столб. Висината на придонесот, кој се пренесува

во задолжителен пензиски фонд, изнесува 6% од бруто платата, а во Фондот на ПИОМ останува придонес во висина која се добива како разлика меѓу вкупниот придонес за пензиско и инвалидско осигурување и придонесот уплатен во задолжителниот пензиски фонд (за 2014 година тој изнесуваше 12% од бруто платата ($12\% = 18\% - 6\%$)).

Веднаш, а најдоцна во рок од пет работни дена од приемот на придонесите, Фондот на ПИОМ ги пренесува придонесите на членовите на задолжителните пензиски фондови на индивидуалните сметки во избраните задолжителни пензиски фондови, под услов во истиот рок да биде примени и соодветни податоци во согласност со закон, кои му овозможуваат на Фондот на ПИОМ на Македонија да ја изврши таа обврска.

График 5.7. Шематски приказ на уплатата и на распределбата на придонесите

Табела 5.2 Уплатени придонеси во втор столб

(во милиони денари)

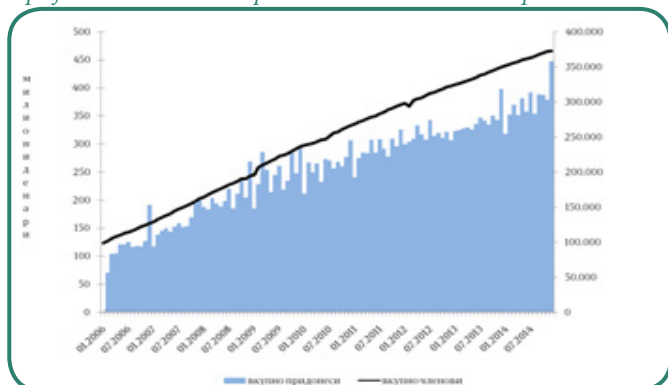
	Вкупно 2013	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2014
НЛБз	1.916	149	165	173	165	180	168	183	169	183	182	179	213	2.109
КБПз	2.174	170	188	197	187	202	190	209	186	206	206	201	235	2.376
Вкупно	4.090	319	353	370	352	382	358	392	355	389	388	380	448	4.485

Во текот на 2014 година, во задолжителните пензиски фондови биле пренесени околу 4,5 милијарди денари, или по месеци (во милиони денари) како што е прикажано во табела 5.2.

На график 5.8, се прикажани вкупните придонеси (во милиони денари), уплатени во вториот столб секој месец од почетокот на реформиранот систем до 31.12.2014 година и вкупниот број членови, на крајот на секој месец, во истиот период.

Може да се забележи дека, генерално, со порастот на бројот на членови растат и уплатените придонеси во задолжителните пензиски фондови (иако трендот на уплати не е целосно линеарен, туку има и извесни падови и пораста во одредени месеци).

График 5.8. Уплатени придонеси и членови во вториот столб

Во текот на 2014 година еден дел од уплатените средства во пензиските фондови (околу 50 милиони денари) беше вратен во Фондот на ПИОМ поради неколку причини:

- остварување право на инвалидска или семејна пензија;
- раскинување на договори за членство или поништување на погрешна распределба на член поради неажурна евиденција;
- вишок на уплатени придонеси во втор столб поради технички грешки или вишок на уплати од страна на работодавачот.

Структурата на вратени средства во Фондот на ПИОМ, по задолжителни пензиски фондови, е прикажана во табела 5.3.

Табела 5.3. Структура на вратени средства во ФПИОМ, по задолжителни пензиски фондови

Причини	Од кој задолжителен пензиски фонд	
	НЛБз	КБПз
Остварена пензија	5.543.982	3.706.184
• инвалидска пензија	1.556.342	675.636
• семејна пензија	3.987.640	3.030.548
Раскинување договори и поништување распределби	19.169.067	21.804.802
Вишок уплати на придонес	44.983	38.100
Вкупно	24.758.032	25.549.086

5.4 Инвестирање и структура на портфолиото на задолжителните пензиски фондови

Вообичаено, во задолжително капитално финансираните пензиски системи, во почетната фаза, се користат проактивна контрола и квантитативни и квалитативни ограничувања на инвестициите. Тргувајќи од тоа, во законот и во подзаконските акти се дефинирани инвестициските цели и принципи, видовите на инструменти во кои можат да се вложуваат средствата на задолжителните пензиски фондови, условите што треба да ги исполнуваат регулираните секундарни пазари на капитал каде што се тргува со средствата на задолжителните пензиски фондови, квалитетот на инструментите во кои може да се инвестираат средствата на задолжителните пензиски фондови, држави или групи на држави во кои може да се инвестираат средствата на задолжителните пензиски фондови, инвестициските ограничувања во рамките на инструментите и издавачите, забранетите инвестиции, надминување на инвестициските ограничувања, итн.

Друштвото е должно средствата на задолжителниот пензиски фонд да ги инвестира согласно законските одредби и својата инвестициска стратегија со цел остварување на највисок принос, единствено во полза на членовите и пензионираниите членови на задолжителниот пензиски фонд и преку диверзификација и финансиска анализа да го минимизира ризикот од загуби кои настанале поради неплаќање на издавачот или другата договорна страна, кои произлегуваат од влијанието на домашните и странските финансиски пазари, загуби во реалната вредност на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради инфлација и загуби кои се последица од продажба на средствата на задолжителниот пензиски фонд поради обезбедување на ликвидност на задолжителниот пензиски фонд. Притоа, член на управен одбор и на надзорен одбор во друштвото, при управувањето и контролата на инвестирањето на средствата на задолжителниот пензиски фонд, е должен да применува степен на грижа, делотворност и вештини, кои би ги применувал разумен човек при инвестирање на сопствените средства. Секој член на управен

одбор и на надзорен одбор во друштвото треба да ја исполнува својата обврска во согласност со неговите фидуцијарни должности и треба да обезбеди нивна примена од страна на секој вработен и работно ангажиран во друштвото.

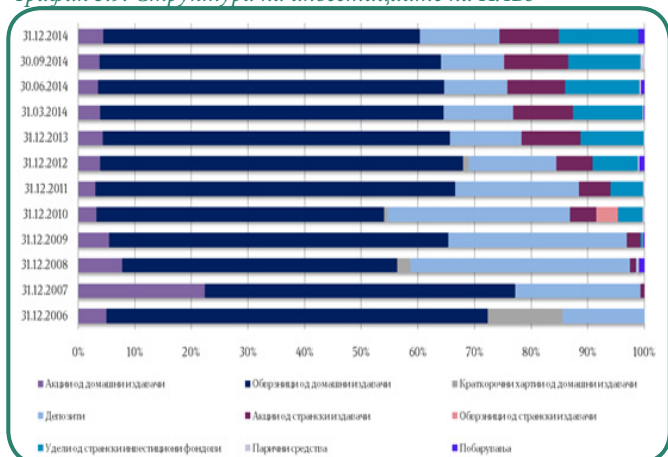
Во законот и во подзаконските акти е регулирано дека средствата на пензиските фондови можат да се инвестираат во банкарски депозити и во сертификати за депозити, обврзници и во други должнички хартии од вредност, во акции и комерцијални записи издадени од издавачи со седиште во Република Македонија и во странство, во државите-членки на Европската Унија или на ОЕЦД. Имајќи предвид дека е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови на инвестиции, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во одредени видови на инструменти. Со цел спречување на инвестиции во инструменти кои не се погодни за инвестирање на задолжителните пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност кои не котираат на официјален пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, повеќето форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност, на пример, антиквитети или уметнички дела, итн.

Со оглед на тоа што средствата на задолжителните пензиски фондови се во постојан раст, нивното зголемување е проследено со можност за излез на поголем број пазари на капитал и во поголем обем, бидејќи домашниот пазар станува мал во однос на потребите за инвестирање на средствата на задолжителните пензиски фондови, како и со цел овозможување поголема диверзификација на средствата при нивното инвестирање и поголем избор на компании за инвестирањето на средствата на задолжителните пензиски фондови од страна на друштвата.

Табела 5.4. Максимални инвестициски ограничувања

Вид на инструмент	Максимално ограничување
Инвестиции во странство (ЕУ и ОЕЦД)	50 %
• обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки	50 %
• хартии од вредност издадени од недржавни странски компании, банки или инвестициски фондови	30 %
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РМ на домашен пазар или НБРМ	80 %
Банкарски депозити, сертификати за депозит, обврзници, хартии од вредност врз основа на хипотека и други хартии од вредност издадени од домашни банки	60 %
• банкарски депозити	30 %
Обврзници издадени од единиците на локаната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40 %
• обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10 %
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30 %
Документи за удел и акции на отворени, затворени и приватни инвестициски фондови во РМ	5 %
• документи за удел на приватни инвестициски фондови	1,5%

График 5.9. Структура на инвестициите на НЛБз

Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, од почетокот на функционирање на системот (за период 2006 – 2013 година, на годишно ниво, а за 2014 година, на квартално ниво) е прикажана на график 5.9 и на график 5.10.

Структурата на инвестициите на задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2014, е прикажана на график 5.11. Во 2014 година, учеството на домашните државни хартии од вредност е намалено во однос на претходната година и изнесува 57,99%. Исто така, и учеството на банкарските депозити е намалено во однос на претходната година и изнесува 10,98%. На домашните акции им припаѓа мал дел од портфолиото и учеството во домашните акции е, речиси, исто како во претходната година (3,41%). Во 2014 година, нивото на инвестициите во странство е зголемено во однос на претходната година и изнесува 26,35%. Овие инвестиции во странски хартии од вредност вклучуваат инвестиции во акции од странски издавачи (4,86%) и инвестиции во удели на странски инвестициски фондови (21,49%). Останатите средства се парични средства 0,18% и побарувања 1,10%.

График 5.11. Структура на инвестициите во втор столб со состојба на 31.12.2014

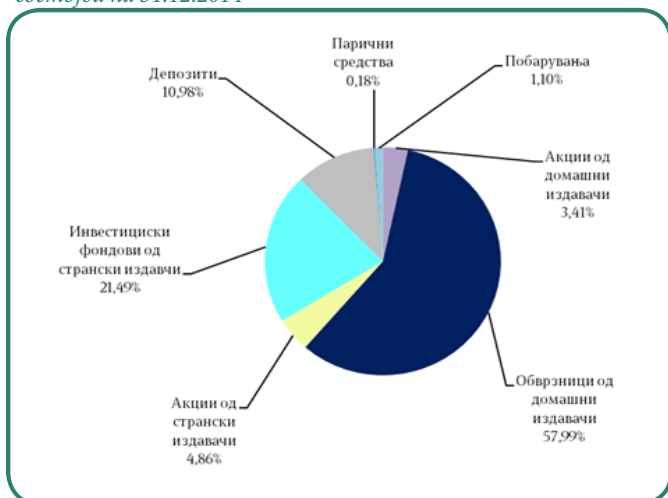
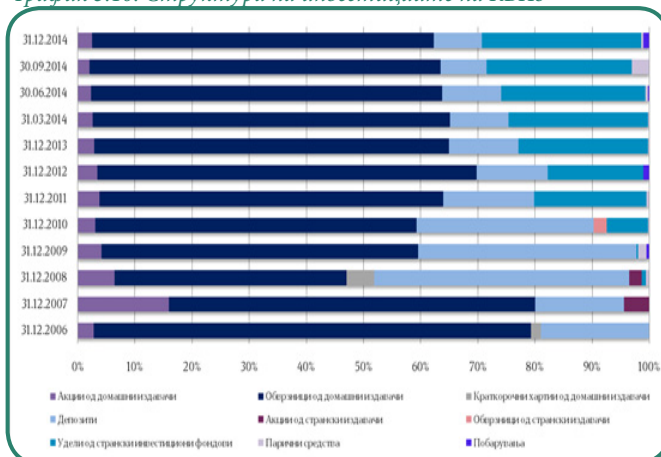
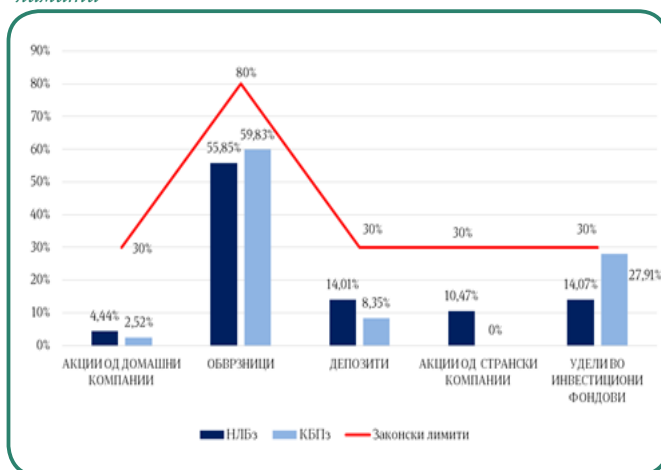

График 5.10. Структура на инвестициите на КПЗ

Од график 5.12 може да се забележи дека во текот на 2014 година и двата задолжителни пензиски фондови ги почитуваа максималните инвестициски ограничувања.

График 5.12. Класи на средства во портфолиото на задолжителните пензиски фондови споредени со законските лимити

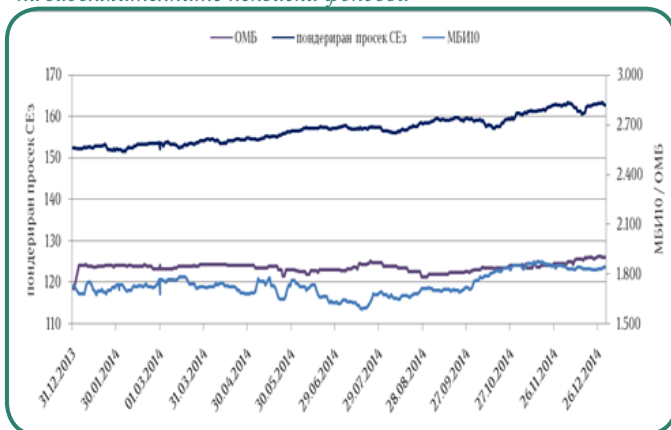
Како и во претходната година така и во 2014 година, пензиските друштва немаат вложено голем процент од средствата на задолжителните пензиски фондови во акции на домашни издавачи. Во 2014 година НЛБз ја зголеми изложеноста во акции во однос на 2013 година, додека КПЗ ја намали таквата изложеност. Ако се има предвид дека вкупната изложеност во акции од домашни издавачи е мала, може да се каже дека промените на македонскиот берзански индекс, МБИ10, не влијаеја многу на движењето на просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови. Имено, МБИ10 во текот на 2014 година забележа пораст од околу 6,53%, додека просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови⁶ во 2014 година, забележа пораст од околу 6,73%.

⁶Просечната вредност е пресметана како пондериран просек на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови во однос на нето средствата на задолжителните пензиски фондови

Исто така, и вредноста на индексот на обврзници на Македонската берза – ОМБ, нема големо влијание врз просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови со оглед на тоа дека само околу 1,32% од средствата се вложени во домашни државни обврзници со кои се тргува на Македонската берза. Останатиот дел од портфолиото, којшто е вложен во домашни обврзници, им припаѓа на континуираните државни обврзници. ОМБ, во текот на 2014 година, забележа пораст од околу 6,36%, додека просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови забележа пораст од околу 6,73%.

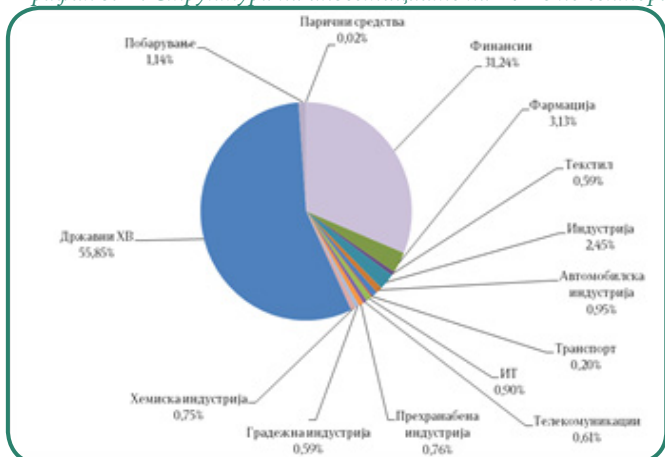
Споредбено, движењето на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови, во текот на 2014 година, се прикажани на график 5.13.

График 5.13. Споредбено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на задолжителните пензиски фондови

Извор: МАПАС и Македонска берза АД Скопје – Годишен статистички билтен 2014.

График 5.14. Структура на инвестициите на НЛБз по сектори

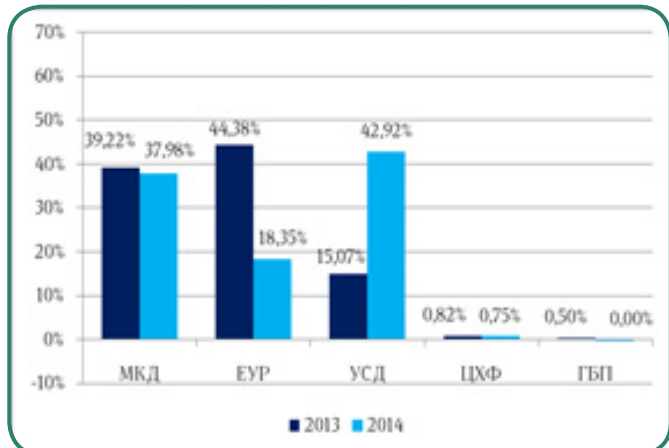
Како што беше наведено претходно, најголем дел од средствата на задолжителните пензиски фондови во 2014 година беа вложени во домашни државни хартии од вредност (55,85% кај НЛБз и 59,83% кај КБПз). Гледано секторски, по државните хартии од вредност, следни по големина се вложувањата во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансиски сектор и тоа изразено во проценти изнесува 31,24% кај НЛБз и 36,49% кај КБПз од вкупните средства на фондот. Во рамките на овој сектор најголемо е учеството на уделите во странски инвестициски фондови (45,03% на НЛБз и 76,47% на КБПз) и во споредба со минатата година нивното учество е зголемено. Потоа следуваат домашни банкарски депозити (44,85% на НЛБз и 22,88% на КБПз) и финансиските услуги (9,55% на НЛБз), а најмало учество имаат акциите во домашни банки (0,58% на НЛБз и 0,65% на КБПз). Покрај во горенаведените сектори, задолжителните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: фармација, прехранбена индустрија, транспорт, туризам, текстил, информатичка технологија, телекомуникации, хемиска индустрија, градежна индустрија, автомобилска индустрија и други индустрии, но со многу помало учество (од 0,20% до 3,13%).

Според валутната структура на средствата на задолжителните пензиски фондови, која е прикажана на график 5.16 и на график 5.17, може да се забележи дека кај НЛБз, најголем дел (42,92%) од средствата се инвестирани во инструменти во американски долари (што е прилично зголемување во однос на претходната година), додека кај КБПз најголем дел од средствата се инвестирани во евра (59,90%). Учеството во инструменти во американски долари се зголемило во однос на претходната година и кај КБПз и тоа изнесува 16,00%. Додека, пак, и кај двата задолжителни пензиски фонда може да се забележи намалување на учеството во инструменти во евра во однос на претходната година, при што кај НЛБз има поголемо намалување и учеството во инструменти во

График 5.15. Структура на инвестициите на КБПз по сектори

График 5.16. Валутна структура на средствата на НЛБз

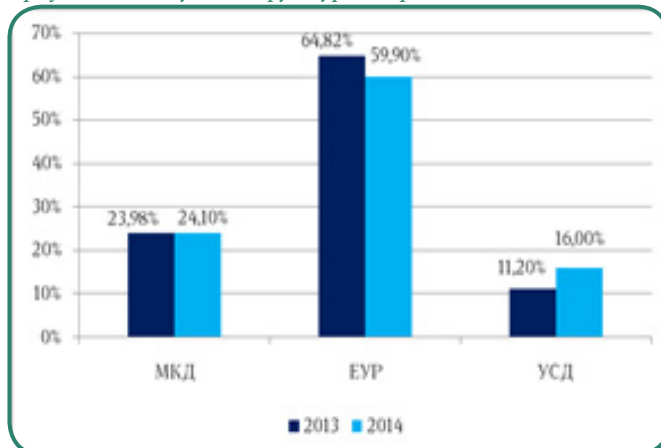

евра, кое изнесува 18,35%. Учеството во инструменти во домашна валута кај НЛБз се намалило и изнесува 37,98%, додека кај КБПз е зголемено и изнесува 24,10%. Многу мал дел од средствата на НЛБз се инвестирани во швајцарски франци (0,75%).

Доколку се направи споредба со светските искуства, односно со земјите кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и значителни разлики во инвестициските портфолија на задолжителните пензиски фондови. На график 5.18 се прикажани портфолија на пензиските фондови (кои соодветствуваат на задолжителните пензиски фондови во Македонија) во неколку земји и во Република Македонија, на 31.12.2014 година.

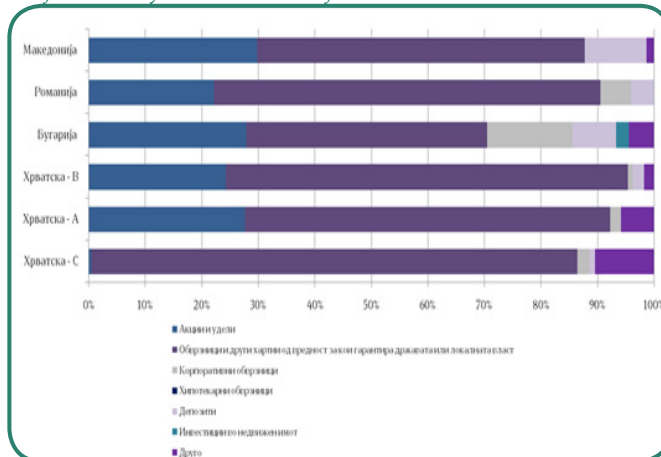
Доколку портфолијата на задолжителните пензиски фондови се разгледаат по видови на инструменти, може да се забележи дека најмалку инвестиции во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантира државата, или локалната власт, имаат пензиските фондови во Бугарија (43%). За разлика од нив, пензиските фондови во останатите земји, повеќе од 58% од средствата ги инвестирале во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантира државата, или локалната власт (Хрватска В⁷ 71%, Романија 68% и Македонија 58%). Преостанатиот дел од средствата се вложени на различни начини. Најмногу вложувања во депозити имаат пензиските фондови во Македонија (11%) и во Бугарија (8%), по што следуваат пензиските фондови во Романија (4%) и во Хрватска В (2%). Најмногу во акции и удели се вложува во Македонија (30%), па потоа следуваат Бугарија (28%), Хрватска В (24%) и Романија (22%). За разлика

График 5.17. Валутна структура на средствата на КБПз

од пензиските фондови во Македонија, пензиските фондови во другите земји вложувале и во корпоративни обврзници (Бугарија 15%, Романија 5% и Хрватска В 1%), но треба да се има предвид фактот дека на македонскиот пазар има недостиг од вакви инструменти. Инвестиции во недвижен имот имаат само пензиските фондови во Бугарија (2%) (во другите земји овој инструмент, најчесто, не е дозволен). Доколку се разгледа структурата на портфолијата на задолжителните пензиски фондови, од аспект на тоа дали средствата ги инвестирале во земјата или во странство, може да се забележи дека најголема изложеност во странство имаат пензиските фондови од Бугарија (54%), потоа во Македонија (26%), Хрватска В (14%) и во Романија (7%).

График 5.18. Портфолија на пензиските фондови во неколку земји и во Република Македонија

Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

⁷Во Хрватска се воведени мултифондови, односно три категории на пензиски фондови: А (со најголем ризик), В (постојните портфолија во моментот на воведување на мултифондовите) и С (со најмал ризик).

5.5 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на задолжителните пензиски фондови

Придонесите уплатени во задолжителните пензиски фондови, намалени за надоместокот од придонеси, веднаш се инвестираат. Вкупниот остварен принос се припишува на средствата во задолжителниот пензиски фонд, односно на индивидуалните сметки на членовите. Еднаш месечно друштвата наплатуваат и надоместок за управување со средствата, кој се пресметува дневно како процент од нето средствата на задолжителниот пензиски фонд. Дополнително, при секоја трансакција, со средствата на задолжителниот пензиски фонд се наплатуваат трансакциските провизии од самиот задолжителен пензиски фонд. Секојдневно се врши процена на вредноста на средствата на задолжителниот пензиски фонд. Таа се утврдува врз основа на пазарната вредност на секое поединечно средство или врз основа на амортизираната вредност на средството доколку инструментот се чува до довтасување, или во портфолиото расположливо за продажба, или доколку не може да се процени неговата пазарна вредност.

Промените на средствата на задолжителните пензиски фондови од почетокот до крајот на годината се случуваат поради:

- прилив на придонеси,
- намалување на надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради премин од другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои претходно биле времено распределени во друг фонд, а потоа потпишале договор со тековниот фонд и за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),
- одлив поради премин во другиот задолжителен пензиски фонд (за лица кои биле времено распределени во односниот фонд, но потоа потпишале договор со другиот фонд и лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),
- одлив за лица кои ги раскинале договорите за членство, поради вишок на уплатен придонес или поради остварување право на инвалидска или семејна пензија,
- одлив поради исплата на наследство,
- одлив поради еднократни исплати на лица кои не оствариле право на старосна пензија и лица кои оствариле право на старосна пензија пред да стапи во сила Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци,
- (не)реализирани добивки или загуби од инвестиции.

Тргнувајќи од вредноста на нето средствата на крајот на претходната година и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето средствата на крајот на годината, што е прикажано во табела 5.5.

Вкупните нето средства во задолжителните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2014 година, изнесуваа околу 33 милијарди денари или околу 537 милиони евра, што претставува околу 6,28% од БДП⁸ на РМ.

На график 5.19 и график 5.20 се прикажани вредностите на нето средствата на крајот на сите години и нивниот пораст во проценти во однос на нето средствата во претходната година. Притоа, може да се забележи дека нето средствата на двата задолжителни пензиски фонда растат со слично темпо. Најголем пораст се забележува во 2009 во однос на 2008 година.

Табела 5.5. Промени на средствата на задолжителните пензиски фондови (во милиони денари)

	НЛБз	КБПз
Нето средства на 31.12.2013г.	12.447,83	14.351,87
Придонеси	2.109,46	2.376,00
Надоместоци од придонеси	73,76	83,08
Придонеси намалени за надоместоците од придонеси	2.035,70	2.292,92
Надоместоци од средства	74,28	85,87
Расходи за посреднички провизии	2,84	0,56
Пренос од другиот фонд	4,89	1,84
Пренос во другиот фонд	1,84	4,89
Пренос во ФПИОМ поради раскинување на договор, поврат на придонес и пензионирање	24,76	25,55
Исплата на наследство	2,16	3,91
Еднократна исплата	0,51	0,17
Бруто добивка од инвестиции	940,05	1.181,30
Нето добивка од инвестиции	862,92	1.094,87
Нето средства на 31.12.2014 г.	15.322,08	17.706,97

⁸ Извор за БДП: Државен завод за статистика – Соопштение бруто домашен производ, четврто тримесечје од 2014 година – проценети податоци.

График 5.19. Пораст на нето средствата на НЛБЗ во проценти во однос на претходната година

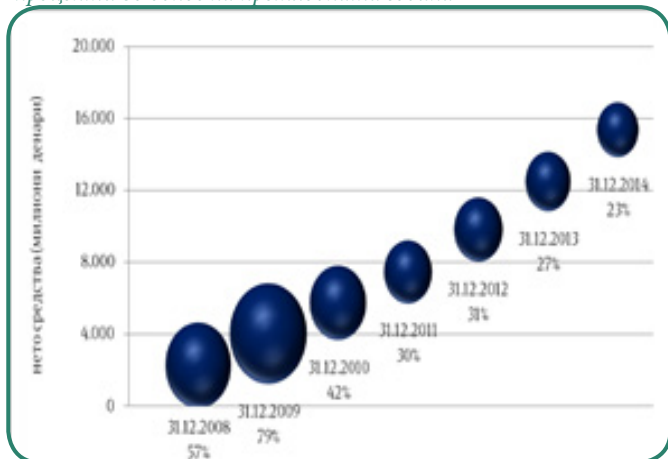
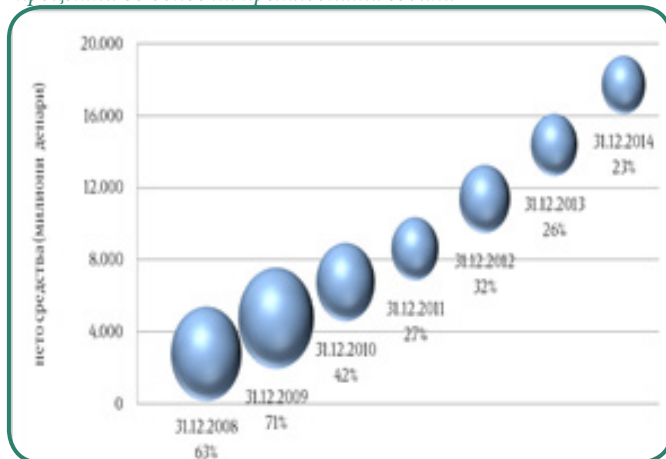

График 5.20. Пораст на нето средствата на КБПЗ во проценти во однос на претходната година

Движењето на вредноста на нето средствата и на кумулативните придонеси, како и порастот на уплатените придонеси и порастот на нето средствата на двата задолжителни пензиски фонда од почетокот на функционирање на системот (т.е. од датумот на прва уплата на 1.1.2006 година) до 31.12.2014 година, се прикажани на график 5.21 и на график 5.22. Може да се забележи дека, во текот на првите години, вкупните нето средства растат пропорционално со кумулативните придонеси и тоа со коефициент на пропорционалност од околу еден, додека во последните четири години, средствата на задолжителните пензиски фондови имаат поголем пораст од придонесите.

Кај двата пензиски фонда (НЛБЗ и КБПЗ), нето средствата и кумулативните придонеси континуирано растат од почетокот на функционирање на системот. Најголем пораст на нето средствата (околу 150%), како и на кумулативните уплатени придонеси (околу 40%) и кај двата пензиски фонда е забележан во 2007 година. Тоа се должи, веројатно, на најголемиот процентен пораст на членството, односно на придонесите во однос на претходната година, како и на прилично високиот пораст на единицата. Потоа следи опаѓање на порастот и на нето

средствата и на уплатените кумулативни придонеси. Со текот на годините има постепено стабилизирање, така што порастот на нето средствата во последните три години, во просек, изнесува околу 27%, додека порастот на уплатените кумулативни придонеси во истиот период, во просек, изнесува околу 9%. Во 2014 година, порастот на нето средствата изнесува 23% и кај НЛБЗ и кај КБПЗ, додека порастот на кумулативните уплатени придонеси изнесува 10% и кај НЛБЗ и 9% кај КБПЗ

За евиденција на средствата на задолжителните пензиски фондови се користат сметководствени единици. Една сметководствена единица претставува пропорционален дел од вкупните нето средства на задолжителниот пензиски фонд. Вредноста на сметководствената единица е еднаква на вредноста на нето средствата, поделена со вкупниот број на сметководствени единици на сите индивидуални сметки и потсметки. Почетната вредност на сметководствената единица беше 100 денари. Пензиските фондови, вклучително и македонските, подлежат на циклични појави и движења, што подразбира пораст или пад на вредностите на нивните сметководствени единици,

График 5.21 Пораст на нето средствата во споредба со порастот на уплатените придонеси во НЛБЗ

График 5.22 Пораст на нето средствата во споредба со порастот на уплатените придонеси кај КБПЗ

зависно од инвестирањето на средствата и од движењето на вредноста на инструментите во кои се вложени средствата на пензиските фондови, како и од наплатата на надоместоците и провизиите.

Движењето на вредноста на сметководствените единици на задолжителните пензиски фондови од почетокот на функционирањето на системот до 31.12.2014 е дадено во табела 5.6 и на график 5.23. Притоа, се забележува растечки тренд на сметководствените единици. Во текот на 2014 година, сметководствените единици имаа континуиран пораст и сличен тренд, така што на крајот на годината вредноста на сметководствената единица на двата пензиски фонда забележа значителен пораст во однос на претходната година.

Табела 5.6. Вредност на сметководствената единица од почетокот на системот

Датум	Вредност на сметководствена единица	
	НЛБз	КБПз
31.12.2006	105,929336	106,265900
31.12.2007	115,511364	115,303221
31.12.2008	100,155213	107,116421
31.12.2009*	116,874672	120,667142
31.12.2010	125,009646	129,590887
31.12.2011	129,003093	130,697013
31.12.2012	139,225567	142,372582
31.12.2013	151,117506	153,757419
31.03.2014	152,476895	155,737555
30.06.2014	155,278671	158,786257
30.09.2014	157,765465	161,020155
31.12.2014	160,733889	164,578077

* Во втората половина на 2009 година, двете друштва донесоа одлуки за рекласификација на финансиските инструменти кои се чуваат до довтасување во категорија на финансиски инструменти расположливи за продажба и во оваа постапка друштвата извршија повторна процена на вредноста на финансиските инструменти со примена на објективна, фер вредност и ја утврдија вредноста на средствата, на нето средствата, вредноста на сметководствените единици и бројот на сметководствени единици, што предизвика релативно висока корекција на вредноста на сметководствените единици.

Вообичаено, приносот за пензиски фондови се пресметува за последните неколку години, сведен на годишно ниво. Така, и во македонскиот пензиски систем законски е уредено приносот да се пресметува за период од седум години (пресметковен период) сведен на годишно ниво во номинален и во реален износ. Доколку фондот постои пократко од 84 месеци, но подолго од 12 месеци, приносот се пресметува на крајот на јуни односно декември, за период од првиот јуни, односно декември, по основањето на фондот, до крајот на јуни, односно декември, кога се прави пресметката. Во тој случај, пресметковниот период изнесува 78, 72, 66, 60, 54, 48, 42, 36, 30, 24, 18 или 12 месеци.

Приносот во номинален износ⁹ претставува промена (пораст) во проценти на вредноста на сметководствената единица на последниот датум на проценка од пресметковниот период и вредноста на сметководствената единица на последниот ден од месецот кој претходи на првиот месец во пресметковниот период, конвертирана во еквивалентна годишна стапка на принос во номинален износ.

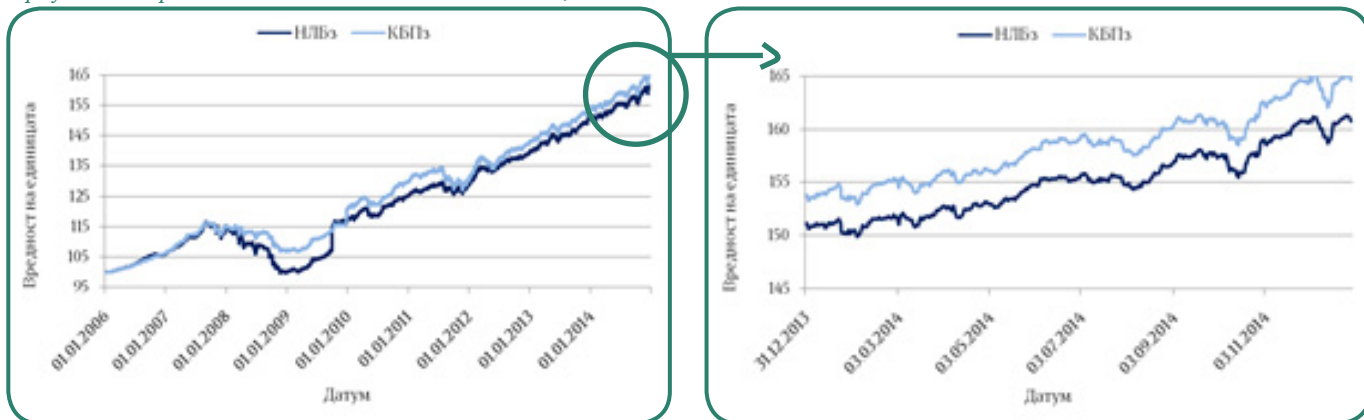
Приносот во реален износ за секој пресметковен период, конвертиран во еквивалентна годишна стапка на принос во реален износ, се пресметува врз основа на годишната стапка на принос во номинален износ и промената на нивото на трошоците на живот во пресметковниот период, сведена на годишно ниво.

Приносот на задолжителните пензиски фондови, по периоди, сведен на годишно ниво, е прикажан во табела 5.7.

Приносот на индивидуалната сметка е променлив и зависи од приносот на задолжителниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и од целокупната економија.

⁹ Формулите за пресметка на приносот во номинален и во реален износ се пропишани во Правилникот за проценка на средствата на задолжителните и на доброволните пензиски фондови.

График 5.23. Вредност на сметководствената единица од почетокот на системот

Табела 5.7. Принос на задолжителните пензиски фондови

Период*	НЛБз		КБПз	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
01.01.2006 - 31.12.2008	0,05%		2,32%	
31.12.2006 – 31.12.2009	3,33%		4,32%	
31.12.2007 – 31.12.2010	2,67%		3,97%	
31.12.2008 - 31.12.2011	8,80%		6,86%	
31.12.2009 – 31.12.2012	6,00%		5,66%	
31.12.2006 – 31.12.2013	5,20%	2,16%	5,41%	2,37%
31.03.2007 – 31.03.2014	4,91%	1,98%	5,11%	2,18%
30.06.2007 – 30.06.2014	4,83%	2,05%	5,06%	2,28%
30.09.2007 – 30.09.2014	4,58%	2,01%	4,84%	2,26%
31.12.2007 – 31.12.2014	4,83%	2,67%	5,21%	3,05%
Почеток** - 31.12.2014	5,41%	2,75%	5,69%	3,02%

* До донесување на измените на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување од јануари 2013 година, приносот на задолжителен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

** Почеток е 1.1.2006 г. и за НЛБз и за КБПз.

Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, важно е да се пресмета и приносот на задолжителните пензиски фондови од почетокот на системот (девет години). Тој, во просек¹⁰, изнесува 5,56% во номинален износ и 2,89% во реален износ.

Движењето на приносот во номинален износ, во текот на деветте години на постоење на задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, може да се види на график 5.24, каде што се прикажани приносите по периоди, од почетокот на системот до 31.12.2014 година, по фондови, како и просечен пондериран принос. На почетокот на постоењето на системот се забележува раст на приносот, така што на крајот на 2006 и 2007 година има високи приноси, додека на крајот на 2008 година има најниски приноси, како

График 5.24. Принос на задолжителните пензиски фондови (во номинален износ)

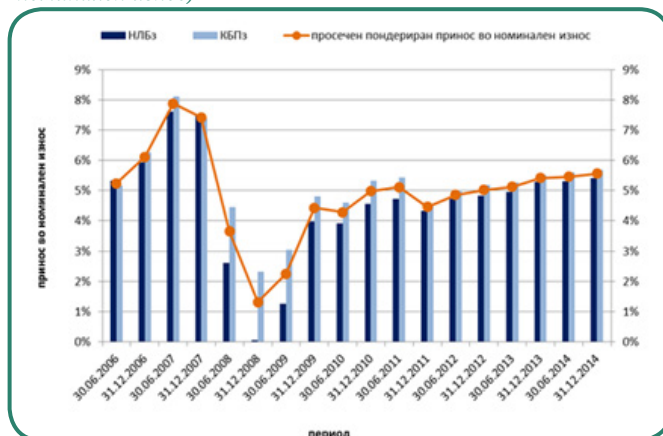
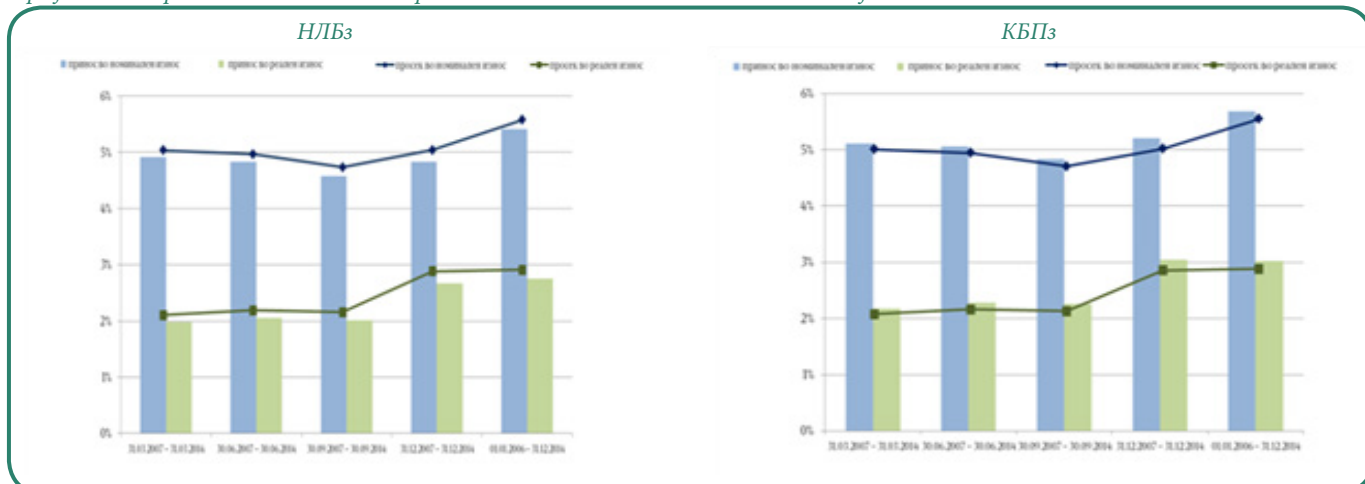

График 5.25. Принос во номинален и во реален износ на задолжителните пензиски фондови во 2014 година

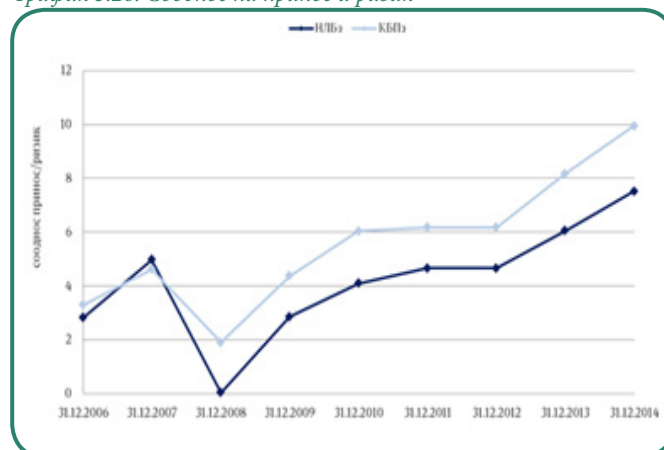
¹⁰ Просечниот принос се пресметува со истата формула со која се пресметува приносот на задолжителните пензиски фондови поединечно при што на местото на сметководствената единица се става пондерираниот просек на сметководствената единица во однос на нето средствата.

резултат на негативните случувања на домашните и странските финансиски пазари. Потоа следи постепено закрепнување од кризата и зголемување на приносите до крајот на 2009 година и до крајот на 2010 година. На крајот на 2011 година се забележува мало намалување на приносот во однос на крајот на 2010 година. Во текот на последните три години се забележува стабилен пораст на приносите.

Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во 2014-та, по седумгодишни периоди, сведен на годишно ниво, по задолжителен пензиски фонд и споредбата со просечниот принос можат да се видат на график 5.25. Во 2014 година нема поголеми варирања на приносите. Приносот во номинален износ се движи од 4,58% до 5,69%, додека приносот во реален износ се движи од 1,98% до 3,05%. Најмала вредност имаат приносите за периодот 30.09.2007 – 30.09.2014 година.

Основната цел на инвестирањето на средствата во задолжителните пензиски фондови е нивниот раст. Приносот претставува мерка за порастот на средствата. Но едновременно треба да се има предвид и ризикот од инвестициите. Ризикот претставува неизвесност во поглед на остварувањето на приносот на вложените средства. Соодносот на ризикот со приносот е директен, што значи дека поголемиот принос носи со себе и поголем ризик на некоја инвестиција, односно преземањето на

График 5.26. Сооднос на принос и ризик

поголем ризик е проследено со поголем очекуван принос кој треба да го компензира преземениот ризик и обратно. Графички, соодносот на приносот во номинален износ со ризикот¹¹ (пресметан преку една од можните методи за пресметка) на задолжителните пензиски фондови, од почетните години до крајот на 2014 година, е прикажан на график 5.26. Колку е поголем соодносот принос/ризик толку се подобри инвестициските перформанси на фондот и фондот потенцијално ќе оствари поголем принос за дадена единица ризик.

5.6 Надоместоци кај задолжителните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на задолжителниот пензиски фонд, проценка на средствата, зачленување, водење на индивидуални сметки на членовите и известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАСи чуварот на имот и покривање на сопствените трошоци, друштвата, согласно Законот, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Ваквиот начин на финансирање на пензиските друштва е вообичаен за друштвата кои функционираат во пензиски систем сличен на македонскиот. Надоместокот што се наплатува како процент од придонесите, се плаќа еднаш од уплатата на придонесот, а потоа истиот придонес се инвестира сè до повлекување на средствата, додека надоместокот што се наплатува од средства, се наплатува на крајот на секој месец од вкупните средства кои се управуваат. Надоместоците засновани на придонеси имаат тежина „на почетокот“, односно се релативно големи во почетните години. Надоместоците засновани на средства имаат тежина „на крајот“, бидејќи акумулираните средства се многу поголеми колку се поблиску до пензионирањето¹². Гледано на долг рок, надоместокот од придонеси нема

да има значајно влијание врз висината на пензијата на членот, а надоместокот од средства, кој ќе станува сè позначаен со текот на годините, е со закон ограничен на ниско ниво. Сепак, на почетокот на функционирањето на системот, влијанието на надоместокот од придонеси е забележливо на индивидуалните сметки. Тоа е и очекувано, бидејќи во првите години од воспоставување на системот, средствата во задолжителниот пензиски фонд се од помал обем, а самите друштва имаат трошоци за воспоставување на инфраструктура и за сопственото работење кои ги покриваат од сопствениот капитал и од надоместоците кои ги наплатуваат од членовите. Со текот на развојот на системот, долгорочно гледано, средствата на задолжителниот пензиски фонд сè повеќе се зголемуваат и може да се очекува сè поголема стапка на добивка на индивидуалните сметки. Краткорочните

¹¹ Приносот е пресметан на годишно ниво од почетокот на системот преку порастот на сметководствената единица, а ризикот претставува осцилирање на сметководствената единица и е пресметан како ануелизирана стандардна девијација на приносите на пензиските фондови.

¹² Administrative Charges for Funded Pensions: An International Comparison and Assessment, Edward Whitehouse, June 2000.

Табела 5.8. Надоместоци кои ги наплаќаат друштвата кои управуваат со задолжителни пензиски фондови

Вид на надоместок	НЛБ	КБ Прво
Надоместок од придонеси	3,50%*	3,50%*
Месечен надоместок од вредноста на нето средствата на задолжителниот пензиски фонд	0,045%**	0,045%**
Надоместок за премин		
Број на денови***	износ на надоместок за премин	износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 720	15 Евра	15 Евра
број на денови > 720	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

* Висината еднаква со законски определениот максимум за 2014 година (претходно беше 3,75% и кај НЛБз и кај КБПз).

** Претходно изнесуваше 0,05%.

*** Бројот на денови се пресметува од датумот за кој членот се стекнал со статус на член во постојниот задолжителен пензиски фонд (или од први во месецот за кој членот стекнал право на придонес во постојниот задолжителен пензиски фонд, во случај на прво членство) до крајниот рок до кој членот треба да достави до МАПАС формулар и доказ за платен надомест за премин.

резултати имаат мало значење, затоа што системот е дизајниран за заштеди кои се акумулираат во период од 30 или 40 години. Членовите почнуваат да штедат млади, а пензијата ја добиваат дури со навршени 64 (мажи) односно 62 (жени) години живот. Оттука, фокусот на резултатите и на придобивките од ова осигурување треба да е насочен долгорочно.

Видовите и висината на надоместоците, кои ги наплаќаа друштвата кои управуваат со задолжителни пензиски фондови, во 2014 година, се прикажани во табела 5.8.

Првично, надоместокот од придонеси беше определен на тендер, а почетниот надоместок, што го наплатуваа пензиските друштва, изнесуваше 8,50%. Понатаму, со развојот на системот и со намалувањето на надоместоците кои ги наплатуваат државните институции од друштвата, како и со растот на придонесите и средствата, кои се основа за пресметка на надоместоците, следеше континуирано постепено намалување на овој надоместок. Висината на надоместоците од придонеси кои се наплатуваа од почетокот на постојењето на системот, заклучно со 2014 година, се прикажани во табела 5.9.

Надоместокот од средства беше определен во закон и заклучно со мај 2013 година, изнесуваше 0,05% месечно од вредноста на нето средствата на задолжителниот пензиски фонд. Од јуни 2013 г., тој надоместок изнесува 0,045%.

Табела 5.9. Висина на надоместоци од придонеси кои ги наплаќаат пензиските друштва во втор столб

Пензиско друштво	износ	датум на примена
НЛБ	9,90%	На тендер
	8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)
	7,90%	Од јули 2007 г.
	6,90%	Од февруари 2008 г.
	6,50%	Од мај 2009 г.
	5,50%	Од јануари 2010 г.
	4,50%	Од јануари 2011 г.
	4,00%	Од јануари 2012 г.
	3,75%	Од јуни 2013 г.
	3,50%	Од јануари 2014 г.
КБ Прво	9,90%	На тендер
	8,50%	Од почетокот на системот (2006 г.)
	7,90%	Од јули 2007 г.
	6,80%	Од февруари 2008 г.
	5,50%	Од јануари 2010 г.
	4,50%	Од јануари 2011 г.
	4,00%	Од јануари 2012 г.
	3,75%	Од јуни 2013 г.
	3,50%	Од јануари 2014 г.

Од 2013 година, со закон е определена максималната висина на надоместокот од придонеси и надоместокот од средства кој ќе може да го наплаќаат пензиските друштва и предвидено е нивно постепено понатамошно намалување. Имено, максималната висина на надоместокот од придонеси ќе изнесува 2,00%, додека максималната висина на месечниот надоместок за управување со средства ќе изнесува 0,03% и тие ќе се применуваат од 2020 година, односно од 2019 година, па натаму. До постигнување на тие лимити ќе има постепено намалување на максималната висина на надоместоците, согласно табела 5.10.

Табела 5.10. Максимална висина на надоместоци од придонеси и надоместоци од средства утврдени во закон за втор столб

Година	Надоместок од придонеси	Месечен надоместок од средства
2015	3,25%	0,040%
2016	3,00%	0,040%
2017	2,75%	0,035%
2018	2,50%	0,035%
2019	2,25%	0,030%
2020	2,00%	0,030%

Наплатата на надоместоците (во милиони денари) од страна на друштвата во текот на 2014 година е прикажана во табела 5.11.

Трансакциските провизии, во врска со трансакции за стекнување или пренос на средствата на задолжителен пензиски фонд, се плаќаат од средствата на задолжителниот пензиски фонд, на избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент

од вредноста на секоја склучена трансакција. Од средствата на задолжителниот пензиски фонд, за секоја склучена трансакција на Македонската берза на хартии од вредност, се наплатуваат и провизии за Македонската берза на хартии од вредност и за Централниот депозитар за хартии од вредност. Во текот на 2014 година, од НЛБЗ биле наплатени вкупно 2,8 милиони денари трансакциски провизии, додека од КБПЗ биле наплатени вкупно 0,6 милиони денари трансакциски провизии.

Табела 5.11. Наплата на надоместоци од страна на друштвата во 2014 година (во милиони денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
НЛБЗ – вкупно	10,83	11,46	11,86	11,67	12,31	12,02	12,63	12,21	12,87	12,91	12,96	14,30	148,04
Од придонеси	5,21	5,76	6,06	5,77	6,31	5,87	6,39	5,90	6,40	6,38	6,24	7,46	73,76
Од средства	5,63	5,70	5,80	5,90	6,01	6,15	6,24	6,31	6,47	6,53	6,72	6,84	74,28
КБПЗ – вкупно	12,44	13,18	13,59	13,35	14,00	13,76	14,53	13,80	14,67	14,72	14,80	16,11	168,95
Од придонеси	5,94	6,58	6,88	6,53	7,06	6,64	7,32	6,51	7,19	7,19	7,03	8,21	83,08
Од средства	6,50	6,60	6,71	6,82	6,95	7,12	7,21	7,29	7,47	7,53	7,77	7,90	85,87

5.7 Исплата на пензии од задолжително капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензија се исти и за првиот и за вториот столб: возрасна граница од 64 години за мажи, односно 62 години за жени, со минимум 15 години работен стаж.

Од првиот столб се врши исплата на дел од старосната, од семејната и инвалидската пензија, како и од минималната пензија. Пензијата од првиот столб се пресметува како дефинирана пензија според однапред утврдена формула (одреден процент, зависно од годините на стаж, помножен со пензиска основа, определена од валоризирани плати од целиот работен век).

Од вториот столб се врши исплата на преостанатиот дел од старосната пензија, во вид по избор на членот:

- пензиски ануитет со целиот износ на средства акумулирани на индивидуалната сметка на членот; ануитетот се исплаќа до крајот на животот од друштво за осигурување овластено за таа цел, или
- програмирани повлекувања обезбедени од друштвото кое управува со задолжителниот пензиски фонд, или
- комбинација на горенаведените методи.

Обезбедувањето пензиски ануитети и програмирани повлекувања е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

Доколку осигуреникот кој остварил право на инвалидска пензија е член на вториот столб, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОМ и целосната исплата на инвалидската пензија пресметана на горенаведениот начин се исплаќа од Фондот на ПИОМ. По исклучок, доколку акумулираните средства на сметка на членот се повеќе од износот потребен за исплата на инвалидска пензија согласно Законот на пензиското и инвалидското осигурување, тогаш членот може да избере наместо таа пензија да користи пензија од втор столб.

Во случај на смрт на член на задолжителен пензиски фонд од вториот столб, чии членови имаат право на семејна пензија, вкупниот износ на средствата на сметката на тој член се пренесува во Фондот на ПИОМ и целосната исплата на семејната пензија, пресметана на горенаведениот начин, се исплаќа од Фондот на ПИОМ. По исклучок, доколку акумулираните средства на сметка на членот се повеќе од износот потребен за исплата на семејна пензија согласно Законот на пензиското и инвалидското осигурување, тогаш корисникот на семејна пензија може да избере наместо таа пензија да користи пензија од втор столб. Во 2014 година беа остварени 23 инвалидски пензии и 63 семејни пензии од страна на членови на вториот столб, односно членови на семејство на починат член, поради што нивните акумулирани средства беа пренесени во Фондот на ПИОМ, кој ја исплаќа инвалидската односно семејната пензија. Исто така, во 2014 година се изврши и еднакратна исплата

на лица кои исполниле услови за старосна пензија пред стапувањето на сила на Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

Подетален преглед на остварените пензии за членови на втор столб, по задолжителни пензиски фондови, е даден во табела 5.12.

Табела 5.12. Остварени пензии за членовите во втор столб

Вид на пензија/ Задолжителен пензиски фонд	НЛБз	КБПз	Вкупно
Инвалидска пензија	14	9	23
Семејна пензија	31	32	63
Еднократна исплата – старосна пензија	5	0	5
Вкупно	50	41	91

Предвидени се и случаи во кои се врши исплата на средства од индивидуалната сметка на членот, а при тоа да нема остварување право на пензија и тоа:

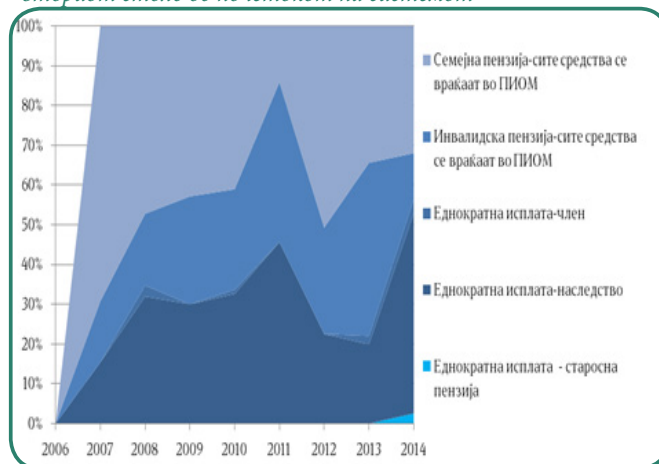
- кога починатиот член на задолжителен пензиски фонд нема членови на семејството кои имаат право на семејна пензија, тогаш средствата на сметката на тој член стануваат дел на оставинската маса на оставителот и со нив се постапува согласно Законот за наследување;

- кога член на задолжителен пензиски фонд нема да стекне право на старосна пензија според Законот за пензиското и инвалидското осигурување, поради тоа што нема навршено пензиски стаж најмалку 15 години, може да купи месечен пензиски ануитет доколку износот на ануитетот е еднаков или поголем од 40% од најнискиот износ на пензија, а доколку пресметаниот износ на пензискиот ануитет е помал од 40% од најнискиот износ на пензија, задолжителниот пензиски фонд на членот наеднаш ќе му ги исплати акумулираните средства на неговата сметка. Купување на пензиски ануитет и исплата на вкупните акумулирани средства во овие случаи може да се изврши по навршување на 65 години.

Во текот на 2014 година беа исплатени средства како наследство од индивидуалните сметки на 99 починати членови и тоа за 42 членови на НЛБз и 57 членови на КБПз. Исто така, беа исплатени средства и на 7 лица (5 лица од НЛБз и 2 од КБПз) кои не стекнале право на старосна пензија според Законот за пензиско и инвалидско осигурување.

На график 5.27 е прикажана структурата на остварени пензии и исплати од вториот столб во осумте години на постоење на вториот столб. Бројот на исплати е многу мал, бидејќи членовите се млади лица. Најголем дел од исплатите се во случаите на смрт на член преку остварена семејна пензија или исплата на наследство, па исплатите по основ на остварена инвалидска пензија, а најмал е бројот на еднократни исплати на членови.

График 5.27. Структура на остварени пензии и исплати од вториот столб од почетокот на системот

Информации за доброволните пензиски фондови

6.1 Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување

6.2 Членство во доброволните пензиски фондови

6.3. Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд

6.4. Придонеси во доброволните пензиски фондови

6.5. Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови

6.6. Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови

6.7. Надоместоци кај доброволните пензиски фондови

6.8. Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

6.1 Цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување

Примарна цел на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување е обезбедување повисок приход по пензионирањето за осигурениците кои се веќе осигурени во едностволбниот и/или во двостоволбниот пензиски систем, обезбедување пензија на лицата кои не се опфатени со задолжителното пензиско осигурување лично за себе или од други лица и обезбедување предуслови за воспоставување на професионални пензиски шеми во процесот на усогласување на системот на социјално осигурување во Македонија со системите во Европската Унија. Основни принципи на доброволното капитално финансирано пензиско осигурување се: обезбедување дополнителни средства во случај на старост, членување на доброволна основа, капитално финансирање на принцип на дефинирани придонеси, инвестирање на средствата врз основа на сигурност, диверзификација на ризик и одржување адекватна ликвидност, како и транспарентност.

Доброволното пензиско осигурување овозможува опфат на голема група лица од населението на Република Македонија, како и на лица кои не се државјани на Република Македонија. Тоа овозможува дополнително штедење за старост, со што се зголемува материјалната сигурност при старост. Понатаму, согласно вообичаените практики во многу европски земји каде што постојат професионални пензиски шеми, преку кои работодавачите или здруженијата на граѓаните организираат и финансираат дополнително пензиско осигурување за своите вработени, односно членови, истото е овозможено и во Република Македонија. Бидејќи европските системи за социјално осигурување се под притисок, кој постојано се зголемува, професионалните пензии, во иднина, сè повеќе и повеќе ќе имаат улога

на дополнување на приходите по пензионирање. Од тие причини треба да се развијат професионалните пензии, дополнително на социјалното осигурување, со цел обезбедување сигурно, трајно и ефикасно социјално осигурување, кое треба да гарантира пристоен животен стандард во старост. Во третиот стовб, работодавач или здружение на граѓани (осигурител) може да организира и да финансира професионална пензиска шема и да уплаќа придонес во доброволен пензиски фонд за своите вработени и членови. Повеќе работодавачи или повеќе здруженија на граѓани можат заедно да организираат и да финансираат професионални пензиски шеми. Осигурителот потпишува договор со друштвото кое го избрал да управува со доброволниот пензиски фонд, во кој ќе биде вклучена професионалната пензиска шема.

Со воведувањето и на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување се очекува дополнително значително влијание врз економијата во целина, преку зголемување на штедењето на населението, зголемување на моќта на инвестирањето и поттикнувањето на развојот и продлабочувањето на пазарот на капитал, преку инвестирање на средствата на доброволните пензиски фондови, зголемување на побарувачката за нови инструменти и преку нови финансиски услуги, итн.

Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување стана оперативно во втората половина на 2009 година, со тоа што на постојните друштва им беа доделени дозволи за управување со доброволни пензиски фондови, така што Отворен доброволен пензиски фонд „НЛБ пензија плус“ – Скопје почна со работа на 15.7.2009 година, додека КБ Прв отворен доброволен пензиски фонд – Скопје, на 21.12.2009 година.

6.2 Членство во доброволните пензиски фондови

Лице може да стекне членство во доброволен пензиски фонд на три начини:

- со потпишување на договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето и друштвото за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови или друштво за управување со доброволни пензиски фондови и со отворање на доброволна индивидуална сметка,
- со потпишување на договор за членство во доброволен пензиски фонд меѓу лицето, физичкото лице кое уплаќа во име и за сметка на

лицето (уплаќач) и друштвото и со отворање на доброволна индивидуална сметка,

- со учество во професионална пензиска шема организирана од неговиот работодавач или здружение во кое членува и отворање на професионална сметка.

Едно лице може да има само една доброволна индивидуална сметка и една професионална сметка. Овие сметки можат да бидат во ист или во различен доброволен пензиски фонд.

График 6.1. Структура на членови по доброволни пензиски фондови и по тип на членство НЛБд

Во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување со состојба на 31.12.2014 година има вкупно 20.433 членови, што значи 1.908 членови повеќе во споредба со 31.12.2013 година, односно има пораст на членството за 10%. Од вкупниот број на членови во третиот столб, 6.285 или 31% се членови со доброволна индивидуална сметка, додека 14.148 или 69% се учесници во пензиска шема со професионална сметка.

Во однос на учеството на членовите по доброволни пензиски фондови, со состојба на 31.12.2014 година, 38% од членовите се во НЛБд, додека 62% се во КБПд.

Од графикот 6.1 и графикот 6.2, на кои се прикажани структурата на членови по доброволни пензиски фондови и по тип на членство од почетокот на системот, може да се забележи значителна разлика во однос на видот на членството кај двата доброволни пензиски фонда. Имено, НЛБд има поголем број на членови со доброволни индивидуални сметки (63%), додека КБПд има повеќе членови во пензиски шеми со професионални сметки (89%). Структурата на членовите во третиот столб, по возраст, пол и по тип на членство е прикажана на график 6.3.

График 6.3. Структура на членови во трет столб по возраст, пол и по тип на членство

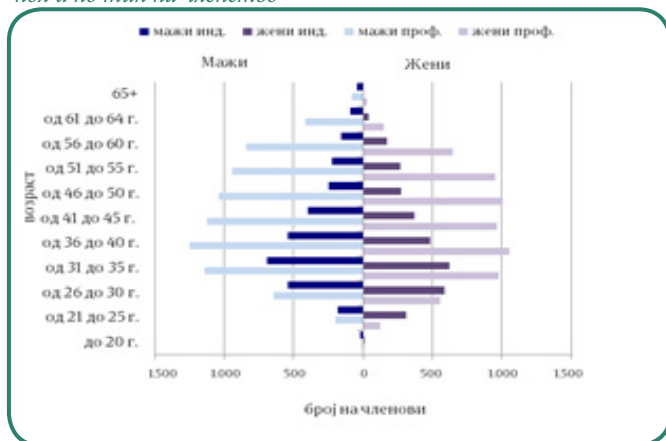
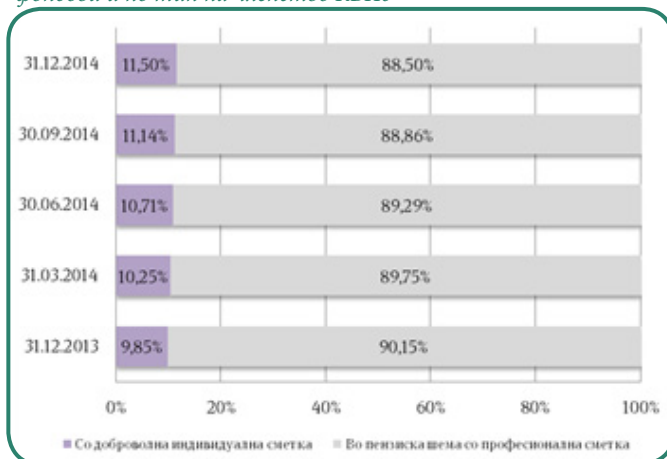

График 6.2. Структура на членови по доброволни пензиски фондови и по тип на членство КБПд

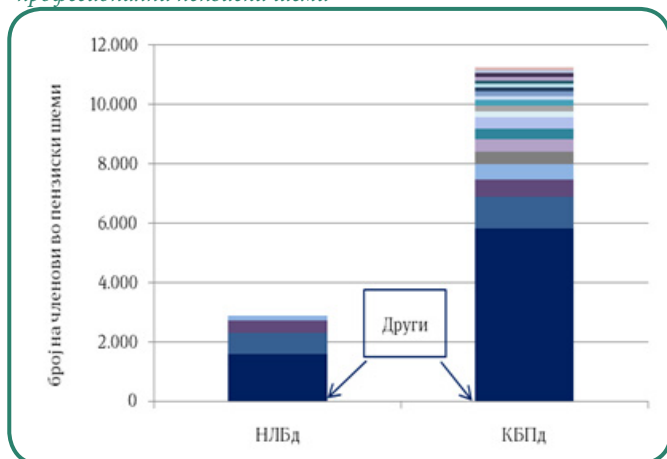

Од овој графички приказ може да се забележи дека членовите, во најголем број, се млади лица (на возраст од 31 до 40 години). Сепак, во споредба со вториот столб има повеќе повозрасни членови. Членовите кои имаат професионална сметка се постари во однос на членовите со индивидуална сметка. Просечната возраст на членовите со индивидуална сметка е 39 години за мажи и 38 години за жени, а на членовите со професионална сметка е 44 години за мажи и 43 години за жени, додека просечната возраст на сите членови вкупно е 42 години.

Од досегашното кратко искуство, најчесто, членовите кои имаат индивидуални сметки сами си уплаќаат средства, а во мал број случаи има членови за кои придонес плаќа уплаќач (од вкупно 6.285 членови кои имаат индивидуални сметки, само 326 членови или 5,19% имаат уплаќач). Доброволното капитално финансирано пензиско осигурување овозможува членување и на лица кои не се државјани на Република Македонија. Во овој почетен стадиум на постоење на третиот столб постојат мал број членови кои се странски државјани (0,02% од вкупниот број на членови).

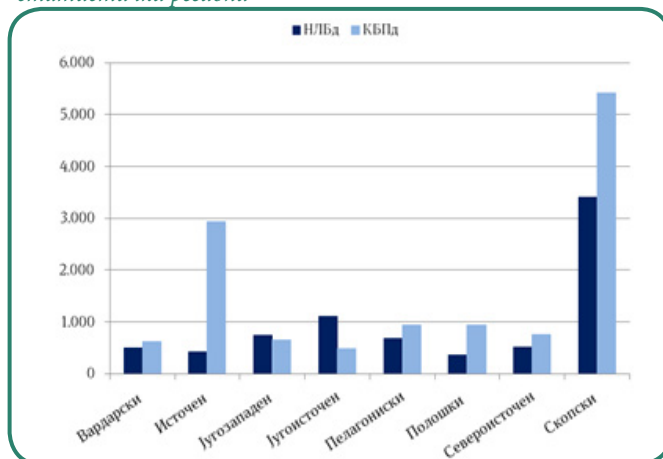
Во врска со учеството на членовите во професионалните пензиски шеми, во НЛБд 2.885 членови се учесници на 742 професионални пензиски шеми, а во КБПд 11.256 членови се учесници на 2.291 професионални пензиски шеми. Постојат професионални пензиски шеми со по неколку десетици членови и професионални пензиски шеми со само по 1 до 2 члена. Од вкупниот број на шеми, 21 професионални пензиски шеми имаат по над 100 членови и една шема има над 1.000 членови. Просечно, една професионална пензиска шема има околу 5 члена. Распределбата на членовите во професионалните пензиски шеми по фондови е дадена на график 6.4, во кој поединечно се прикажани само шемите кои имаат повеќе од 100 членови, додека останатите шеми се вклучени во ставката „други“.

График 6.4 Распределба на членови во трет столб во професионални пензиски шеми

Структурата на членовите во доброволните пензиски фондови по статистички региони¹³ во Република Македонија е дадена на график 6.5.

График 6.5 Структура на членови во трет столб, по статистички региони

Најмногу членови има во Скопскиот регион каде што во КБПд има 5.410 членови, а во НЛБд 3.404 членови. Најмалку членови во НЛБд има во Полошкиот регион, 357 членови, додека во КБПд најмалку има во Југоисточниот регион, 475 членови.

6.3 Премин на член од една на друга сметка во ист или друг доброволен пензиски фонд

Лицата имаат право на избор на доброволен пензиски фонд и право на промена на избраниот доброволен пензиски фонд по сопствена желба во секое време. Доколку членот е член на постојниот доброволен пензиски фонд пократко од 12 месеци, при преминот треба да плати надомест за премин. Инаку, преминот е бесплатен. При премин се пренесуваат и вкупните средства од сметката на членот. Исто така, и при премин на учесник во професионална пензиска шема од еден кај друг осигурител, тој има право на пренос на средствата заштедени во професионалната шема на професионална сметка или на доброволна индивидуална сметка доколку

другиот осигурител нема организирано професионална пензиска шема или не го вклучи лицето во неа. Членот кој е учесник во професионална пензиска шема има право на пренос на средствата на доброволна индивидуална сметка доколку не се вработи или не се зачлени во здружение на граѓани.

Во 2014 година два члена преминаа од НЛБд во КБПд, додека еден член премина од КБПд во НЛБд. Исто така, имаше премини во рамките на ист пензиски фонд од една во друга професионална шема и од професионална на доброволна индивидуална сметка.

¹³ Статистичките региони се дефинирани според Државниот завод за статистика – територијални единици. Номенклатурата на територијални единици е заснована врз територијалната организација на локалната самоуправа во Република Македонија и е усогласена со класификацијата на Европската Унија.

6.4 Придонеси во доброволните пензиски фондови

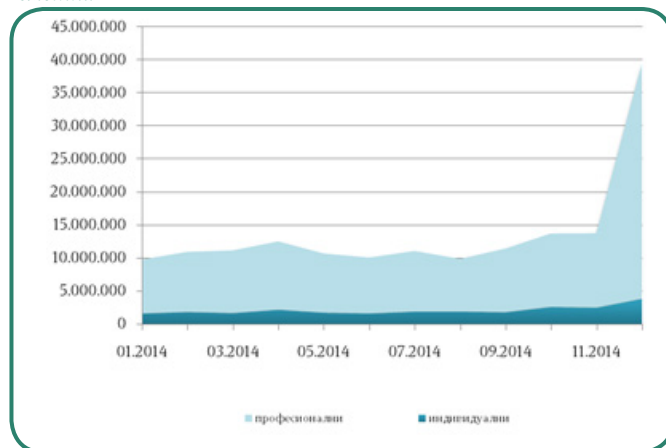
Уплатата на доброволен придонес може да се врши само за лице кое ги исполнува условите за членство во доброволен пензиски фонд согласно Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување. Уплатата на доброволен придонес во име и за сметка на член кој има доброволна индивидуална сметка може да ги врши членот и/или уплаќачот. Уплатата на доброволен придонес во име и за сметка на член кој има професионална сметка може да ги врши само осигурителот. Уплатите се вршат од трансакциската сметка на членот и/или уплаќачот или осигурителот. Доброволниот придонес се уплаќа на посебна парична сметка на доброволниот фонд, која се води кај чуварот на имот и се распоредува на доброволна индивидуална сметка или на професионална сметка на членот во зависност од начинот на зачленување и по исполнување на условите за членство.

Членот, уплаќачот и осигурителот, имаат право слободно да ја одредуваат висината на уплатениот износ на доброволен придонес и динамиката на уплатата, а промената на висината на уплатата, или прекилот на уплатата, не влијаат на правото на членство во фондот, односно не значат прекин на членството. Износите на доброволните придонеси ги определува осигурителот за сите учесници во професионалната пензиска шема која тој ја организира и ја финансира и ги определува како процент од платата на членот кој е вклучен во професионалната пензиска шема.

Во текот на 2014 година, во доброволните пензиски фондови се уплатени вкупно околу 164 милиони денари, или по месеци, како што е прикажано во табела 6.1.

Може да се забелжи дека во 2014 година, во КБПд, е уплатен поголем износ на доброволни придонеси во однос на НЛБд. Во однос на претходната година, поголем пораст има уплатата на придонеси во НЛБд (50% пораст во однос на 2013 година), за разлика од КБПд (41% пораст во однос на 2013 година). Притоа, значително поголем процент од средствата што се уплатени како доброволни придонеси во 2014 година во двата доброволни пензиски фондови се уплатени на професионални сметки (85%). Распределбата на уплатите по тип на сметка на која се уплатени, на месечно ниво, е дадена на график 6.6.

График 6.6. Распределба на уплати во трет столб по тип на сметка

Табела 6.1. Придонеси во трет столб по месеци и фондови

(во милиони денари)

	Вкупно 2013	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно 2014
НЛБд	45,36	2,92	4,41	4,88	4,27	4,69	3,93	4,84	4,55	4,12	5,83	5,13	18,47	68,03
КБПд	67,67	6,81	6,47	6,22	8,19	5,94	6,10	6,17	5,27	7,26	7,84	8,59	20,85	95,71
Вкупно	113,02	9,73	10,88	11,10	12,46	10,63	10,02	11,01	9,82	11,38	13,67	13,72	39,31	163,74

6.5 Инвестирање и структура на портфолиото на доброволните пензиски фондови

И во доброволното капитално финансирано пензиско осигурување, како во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во почетната фаза се користи проактивна контрола и квантитативни и

квалитативни ограничувања на инвестициите. Сепак, за разлика од задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување, во доброволното има полиберални услови во врска со инвестирањето.

Табела 6.2. Максимални инвестициски ограничувања

Вид на инструмент	Максимално ограничување
Инвестиции во странство (ЕУ, ОЕЦД)	50%
обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки на странските држави и должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, Европската инвестициска банка и од Светска банка	50%
должнички хартии од вредност издадени од единиците на локалната самоуправа, недржавни странски компании или банки, акции издадени од странски компании или банки и документи за удел, акции и други хартии од вредност издадени од инвестициски фондови	30%
Хартии од вредност издадени или гарантирани од РМ на домашен пазар или НБРМ	80%
Банкарски депозити, сертификати за депозит, комерцијални записи, обврзници и хартии од вредност врз основа на хипотека издадени од домашни банки	60%
Обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа и од домашни акционерски друштва кои не се банки и комерцијални записи од домашни акционерски друштва, кои не се банки	40%
обврзници издадени од единиците на локалната самоуправа	10%
Акции издадени од домашни акционерски друштва	30%
Документи за удел и акции на македонски инвестициски фондови	5%

Покрај инструментите кои се дозволени кај задолжителните пензиски фондови, кај доброволните пензиски фондови, за инвестициите во странство, дозволено е и инвестирање во должнички хартии од вредност, издадени од Европската централна банка, од Европската инвестициска банка и од Светската банка, како и должнички хартии од вредност, издадени од единиците на локалната самоуправа. Бидејќи е неопходно да се постигне соодветна диверзификација помеѓу различните видови на инвестиции и кај доброволните пензиски фондови, предвидени се максимални ограничувања за инвестирање во одредена компанија и во одредена економска група и максимални ограничувања на износите кои можат да бидат инвестирани во

одредени видови на инструменти. Со цел спречување во инвестиции во инструменти кои не се погодни за инвестирање на доброволни пензиски фондови, законски се забрануваат инвестиции во акции, обврзници и во други хартии од вредност, кои не котираат на официјален пазар или со кои јавно не се тргува, инструменти со кои не може правно да се располага, инструменти кои не можат веднаш да бидат проценети, повеќето форми на имот кои не можат веднаш да бидат проценети и ставки од несигурна вредност.

Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, од почетокот на системот е прикажана на график 6.7 и на график 6.8.

График 6.7. Структура на инвестициите на доброволниот пензиски фонд НЛБд

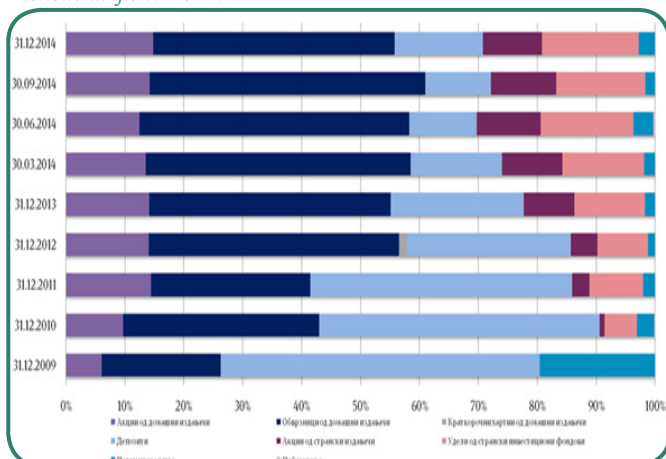
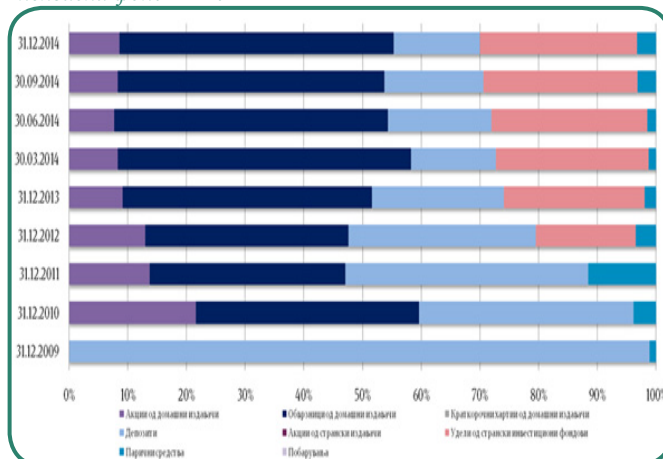

График 6.8. Структура на инвестициите на доброволниот пензиски фонд КБПд

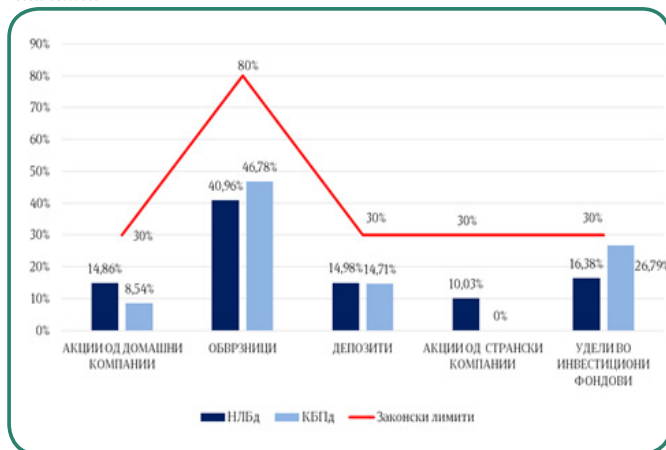
Структурата на инвестициите на доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2014, е прикажана на график 6.9. Во 2014 година, учеството на обврзници од домашните издавачи кај доброволните пензиски фондови е зголемено во однос на претходната година и изнесува 43,99%. Исто така и учеството во инвестиции во странство се зголемило и изнесува 26,61% (21,79% во удели на инвестициски фондови и 4,82% во акции на странски издавачи). Учеството на депозити во домашни банки е намалено и изнесува 14,84%, потоа следуваат акции од домашни издавачи 11,58%, парични средства 2,95% и побарувања 0,04%.

График 6.9. Структура на инвестициите во трет столб со состојба на 31.12.2014

Од график 6.10 може да се забележи дека во текот на 2014 година и двата доброволни пензиски фондови ги почитувале максималните инвестициски ограничувања.

График 6.10. Класи на средства во портфолиото на доброволните пензиски фондови споредени со законските лимити

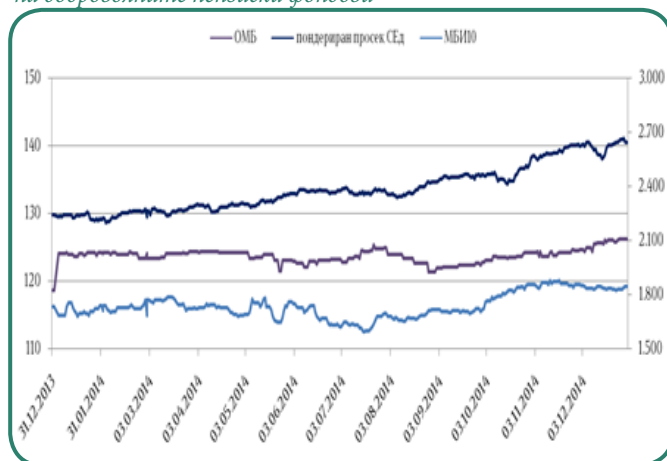
Доброволните пензиски фондови имаат малку поголема изложеност на средствата во акции од домашни издавачи (11,58%) во споредба со задолжителните пензиски фондови. Но, и во овој случај, може да се каже дека промените на македонскиот берзански индекс МБИ10

не влијаеја многу на движењето на просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови. МБИ10, во текот на 2014 година, забележа мал пораст од околу 6,53%¹⁴, додека просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови во 2014 година забележа пораст од околу 8,18% во однос на 2013 година.

Во споредба со задолжителните пензиски фондови, доброволните пензиски фондови имаат малку поголема изложеност на средствата во домашните обврзници со кои се тргува на Македонската берза (7,57%). Останатиот дел од портфолиото којшто е вложен во домашни обврзници, припаѓа на континуираните државни обврзници. Сепак, вредноста на индексот на обврзници на Македонската берза, ОМБ нема големо влијание ни врз просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови. Имено, ОМБ, во текот на 2014 година, забележа пораст од 6,36%, додека просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови забележа пораст од околу 8,18%.

Споредбено, движењето на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови, во текот на 2014 година, е прикажано на график 6.11.

График 6.11 Споредбено движење на вредноста на МБИ10, ОМБ и просечната вредност на сметководствената единица на доброволните пензиски фондови

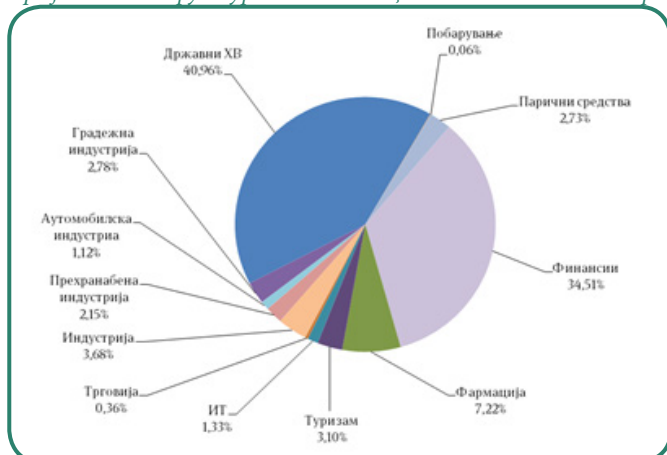

Извор: МАПАС и Македонска Берза АД Скопје- Годишен статистички билтен 2014

И кај доброволните пензиски фондови, најголем дел од средствата во 2014 година беа вложени во домашни државни хартии од вредност (НЛБд 40,96% и КБПд 46,78%) и во инструменти од издавачи/акционерски друштва од финансиски сектор (34,51% кај НЛБд и 41,67% кај КБПд). Во рамките на овој сектор, и кај двата пензиски фондови, најголемо е учеството на удели во странски инвестициски

¹⁴ Просечната вредност е пресметана како пондериран просек на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови во однос на нето средствата на доброволните пензиски фондови.

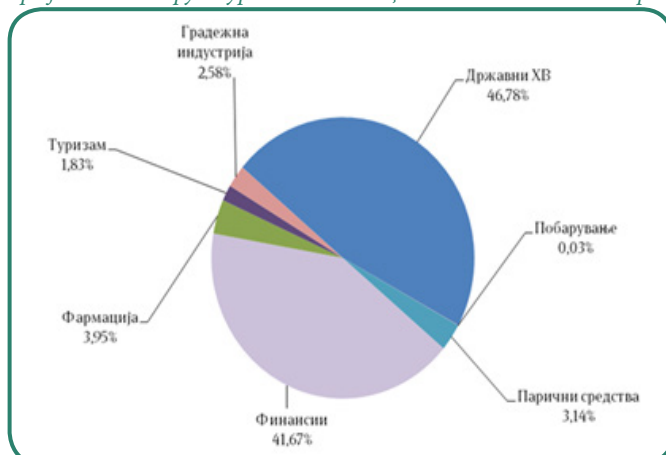
График 6.12. Структура на инвестициите на НЛБд по сектори

фондови и тоа: 47,47% кај НЛБд и 64,28% кај КБПд. Потоа, следуваат домашните банкарски депозити (43,41% кај НЛБд и 35,30% кај КБПд). Кај НЛБд учество во секторот финансии имаат и финансиските услуги (7,69%), додека пак, најмало учество и кај двата фонда имаат акциите во домашни банки (кај НЛБд 1,43%, а кај КБПд 0,42%). Покрај горенаведените, доброволните пензиски фондови инвестираат и во други сектори: фармација, прехранбена индустрија, туризам, телекомуникации, трговија, градежна индустрија и други индустрии, но со многу помало учество (0,06% до 7,22%).

Според валутната структура на средствата на доброволните пензиски фондови, прикажана на график 6.14 и на график 6.15, можеме да забележиме дека најголем дел од средствата на НЛБд се инвестирани во инструменти во американски долари 42,66%, што претставува значително зголемување во однос на претходната година, додека кај КБПд, и во 2014 година, најголем дел од средствата се инвестирани во инструменти во евра 52,36%. Следни по големина се средствата во домашна валута (кај НЛБд 35,51% и кај КБПд 32,21%) при што се забележува намалување на учеството на средства во домашна валута во однос на претходната година. Кај НЛБд следни по големина се инвестициите во евра (21,08%), кои се намалуваат во однос

График 6.13. Структура на инвестициите на КБПд по сектори

на 2013 година, додека кај КБП тоа се инвестициите во УСД (15,43%) кои, пак, се зголемуваат во однос на 2013 година. Валутната структура кај НЛБд вклучува и мал дел на инструменти кои се инвестирани во швајцарски франци 0,75%.

Доколку се направи споредба со светските искуства, односно со земјите кои имаат слични пензиски системи со македонскиот, можат да се видат сличности, но и разлики во инвестициските портфолија на доброволните пензиски фондови. На график 6.16 е дадена споредба на вложувањата во 2014 година на доброволните пензиски фондови во Република Македонија со вложувањата на доброволните пензиски фондови во некои од земјите од регионот кои имаат имплементирано доброволно капитално финансирано пензиско осигурување.

Доколку портфолијата на доброволните пензиски фондови се разгледаат по инструменти, може да се забележи дека пензиските фондови во, речиси, сите земји имаат најголема изложеност во обврзници и во други хартии од вредност, за кои гарантираат државата или локалната власт (во Хрватска 69%, Романија 66%, а со најмал процент во Бугарија 32%). Во Република Македонија, изложеноста во обврзници и во други хартии од вредност за кои гарантираат државата или локалната

График 6.14 Валутна структура на средствата на НЛБд

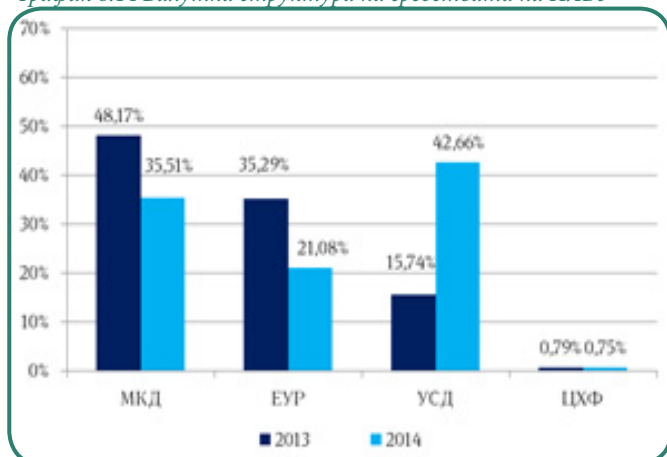
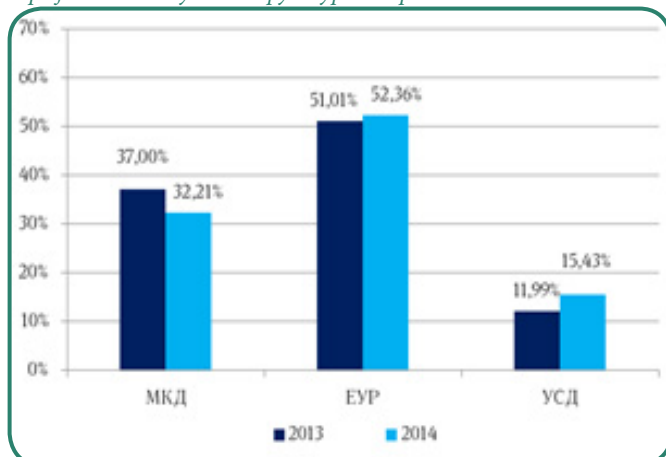
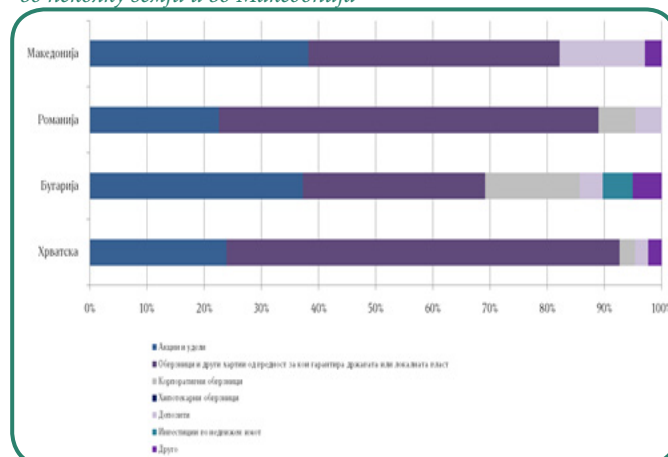

График 6.15 Валутна структура на средствата на КБПд

власт, изнесува 44%. Изложеноста во банкарски депозити во Македонија изнесува 15%. За разлика од Македонија, во останатите земји изложеноста на депозити е помала: Романија (5%), Бугарија (4%) и прилично мал процент во Хрватска (2%). Во однос на акциите и уделите, најголем процент од средствата во акции и удели се вложени во Македонија (38%) и во Бугарија (37%), па потоа во Хрватска (24%) и во Романија (23%). Може да се забележи дека во сите држави, помалку или повеќе, се инвестира во корпоративни обврзници (Бугарија 17%, Романија 6% и Хрватска 3%), освен во Македонија, каде што има и недостиг на такви инструменти на пазарот. Само во Бугарија пензиските фондови вложувале во недвижен имот (5%), а во другите земји, најчесто, овој инструмент и не е дозволен. Во однос на инвестирањето во странство, пензиските фондови во Бугарија имаат најголема изложеност во странски инвестиции, во висина околу 55%, потоа следуваат пензиските фондови во Република Македонија со 27%, во Хрватска 12% и во Романија 7%.

График 6.16. Портфолија на доброволните пензиските фондови во неколку земји и во Македонија

Извори: www.hanfa.hr; www.fsc.bg; www.asfromania.ro и сопствени пресметки.

6.6 Нето средства, сметководствена единица и стапка на принос на доброволните пензиски фондови

Начинот на пресметка на нето средствата, на сметководствената единица и на приносот на доброволните пензиски фондови, е ист како и за задолжителните пензиски фондови.

Промените на средствата на доброволните пензиски фондови, од почетокот до крајот на годината, се случуваат поради:

- прилив на придонеси,
- намалување на надоместоци и трансакциски провизии,
- прилив поради поврат на персонален данок,
- прилив поради премин од другиот доброволен пензиски фонд (за лица кои членувале во друг фонд, а потоа преминале во тековниот фонд),
- одлив поради премин во другиот доброволен пензиски фонд (лица кои членувале во односниот фонд, а потоа преминале во другиот фонд),
- одлив поради погрешно уплатен придонес,
- одлив поради раскинати договори потпишани со членови,
- одлив поради исплата на пензиски надоместоци (за старост и наследство),
- не(реализирани) добивки/загуби од инвестиции.

Тргувајќи од вредноста на нето средствата на крајот на претходната година и имајќи ги предвид сите горенаведени промени, се доаѓа до вредноста на нето средствата на крајот на годината (што е прикажано во табела 6.3).

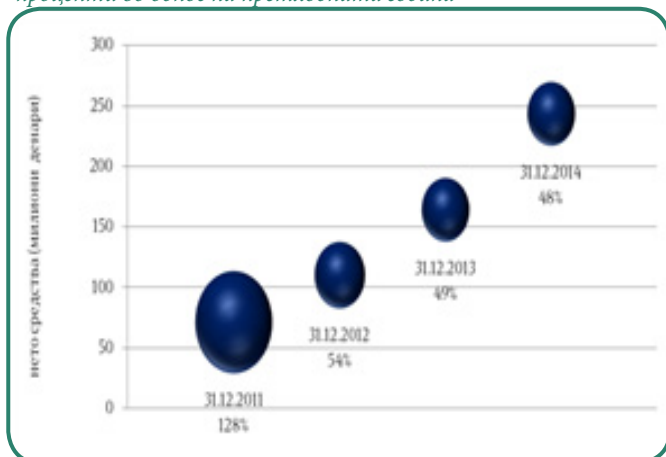
Вкупните нето средства во доброволните пензиски фондови, со состојба на 31.12.2014 година, изнесуваа околу 506 милиони денари или околу 8,2 милиони евра, што претставува околу 0,10% од БДП¹⁵.

Табела 6.3. Промени на средствата на доброволните пензиски фондови (во милиони денари)

	НЛБд	КБПд
Нето вредност на 31.12.2013г.	164,08	154,22
Придонеси	68,03	95,71
Надоместоци од придонеси	1,86	2,50
Придонеси намалени за надоместоци од придонеси	66,17	93,22
Уплата на индивидуална сметка од поврат на персонален данок	0,35	0,46
Поврат на погрешно уплатени придонеси	0,00	0,00
Раскинати договори потпишани со членови	0,00	0,00
Надоместоци од средства	2,31	1,79
Расходи за посреднички провизии	0,15	0,06
Пренос од другиот фонд	0,00	0,12
Пренос во другиот фонд	0,12	0,00
Исплата на наследство	0,08	0,44
Исплата на пензиски надоместок старост- еднократна исплата	2,70	2,13
Бруто добивка од инвестиции	18,23	18,70
Нето добивка од инвестиции	15,76	16,85
Нето средства на 31.12.2014г.	243,47	262,30

¹⁵ Извор за БДП: Државен завод за статистика – Соопштение бруто домашен производ, четврто тримесечје од 2014 година - проценети податоци.

График 6.17. Пораст на нето средствата на НЛБд во проценти во однос на претходната година

На график 6.17 и на график 6.18 се прикажани вредностите на нето средствата на крајот на сите години и нивниот пораст во проценти во однос на нето средствата, во претходната година. Притоа, може да се забележи дека нето средствата на двата доброволни пензиски фондови растат со слично темпо. Најголем пораст се забележува во 2011 г. во однос на 2010 година.

Движењето на вредноста на нето средствата и кумулативните придонеси, како и порастот на уплатените придонеси и порастот на нето средствата во НЛБд и КБПд, се прикажани на график 6.19 и на график 6.20.

Кај НЛБд, во периодот од 2009 година до 2010 година е забележан голем пораст на нето средствата (465%) и на уплатените придонеси (355%). Во 2011 година, во споредба со 2010 година, е забележан пораст на нето средствата од 128%, а на кумулативните уплатени придонеси од 52%. Во 2012 година, во споредба со 2011 година, порастот на нето средствата изнесува 54%, додека кај кумулативните уплатени придонеси се забележува

График 6.19. Пораст на нето средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во НЛБд

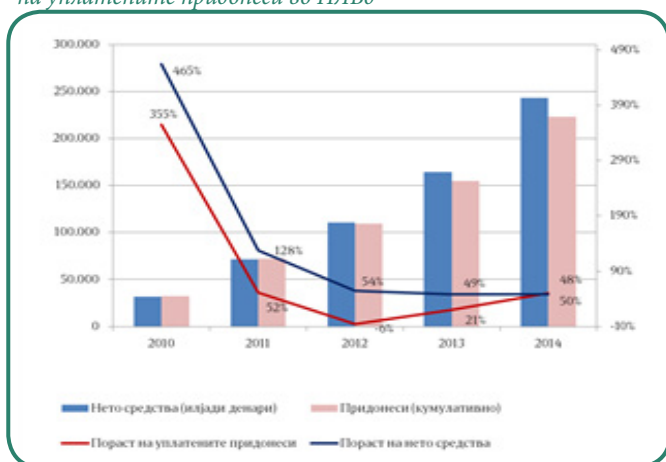
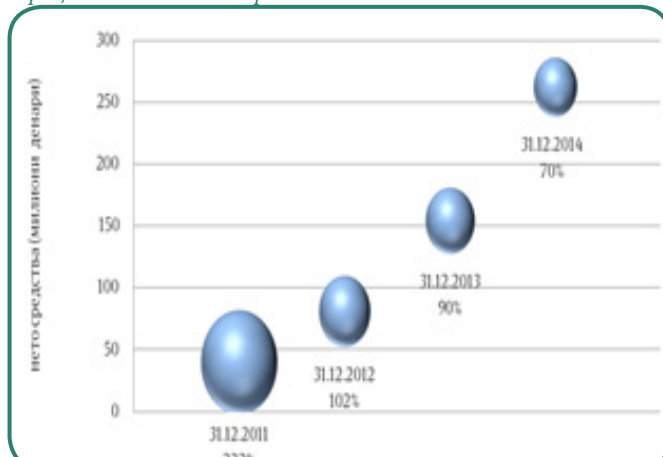

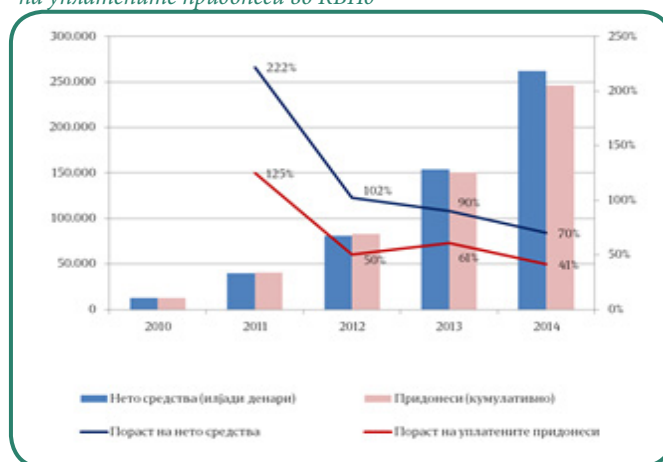
График 6.18. Пораст на нето средствата на КБПд во проценти во однос на претходната година

пад од 6%. Во 2013 година, во споредба со 2012 година, кај НЛБд нето средствата пораснале за 49%, а уплатените придонеси за 21%. Во 2014 година, во споредба со 2013 година, кај НЛБд нето средствата пораснале за 48%, а уплатените придонеси за 50%.

Во КБПд, од 2010 година до 2011 година е забележан голем пораст на нето средствата (222%) и на уплатените придонеси (125%). Во 2012 година во споредба со 2011 година, порастот на нето средствата изнесуваше 102%, додека порастот на кумулативните уплатени придонеси изнесуваше околу 50%. Во 2013 година, во споредба со 2012 година, кај КБПд е забележан поголем пораст во однос на порастот на НЛБд и тоа, и на нето средствата за 90% и на уплатените придонеси, за 61%. Во 2014 година, во споредба со 2013 година, кај КБПд е забележан поголем пораст на нето средствата во однос на пораст на НЛБд и тоа за 70%, додека порастот на уплатените придонеси (41%) е помал во однос на порастот кај НЛБд.

График 6.20. Пораст на нето средства во споредба со пораст на уплатените придонеси во КБПд

Табела 6.4. Вредност на сметководствената единица од почетокот на постоење на доброволните пензиски фондови

Датум	Вредност на сметководствена единица	
	НЛБд	КБПд
15.09.2009	100,000000	
21.12.2009	102,815757	100,000000
31.12.2009	103,061825	100,204385
31.12.2010	107,592926	106,891617
31.12.2011	111,854726	112,639593
31.12.2012	118,742851	119,129537
31.12.2013	130,511147	129,015451
31.03.2014	131,234610	130,832233
30.06.2014	133,211119	133,286569
30.09.2014	135,934981	135,480160
31.12.2014	140,946772	139,908803

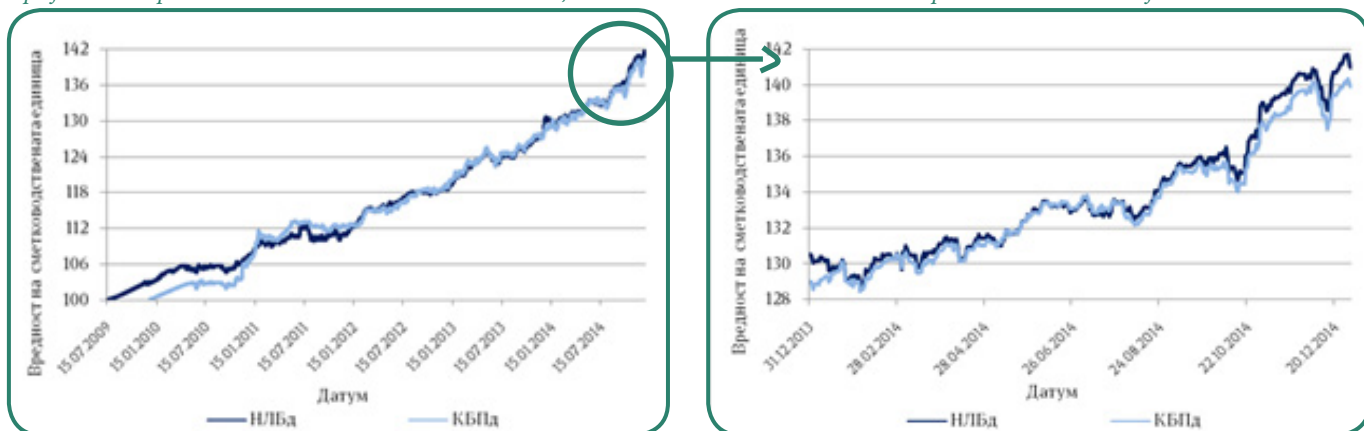
Движењето на вредноста на сметководствените единици на доброволните пензиски фондови, од почетокот на работата на доброволните пензиски фондови до 31.12.2014,

е дадено во табела 6.4 и на график 6.21. Забележлив е растечкиот тренд на сметководствените единици. Во текот на 2014 година, сметководствените единици имаа континуиран пораст и сличен тренд, така што на крајот на годината, вредноста на сметководствената единица на двата пензиски фонда забележа значителен пораст во однос на претходната година.

Приносот на доброволните пензиски фондови по периоди, сведен на годишно ниво, е прикажан во табела 6.5. Приносот на доброволната индивидуална и/или на професионалната сметка е променлив и зависи од приносот на доброволниот пензиски фонд и од надоместоците наплатени од друштвото. Приносот, односно добивката, е параметар кој реално не може да се предвиди, бидејќи зависи од условите на пазарот на капитал и во целокупната економија. Приносот на доброволните пензиски фондови се пресметува на ист начин и по иста формула како и приносот на задолжителните пензиски фондови.

Со оглед на долгорочната природа на пензиското осигурување, добро е да се пресмета и приносот на доброволните пензиски фондови од почетокот на нивното постоење, сведен на годишно ниво, кој за НЛБд изнесува 6,50% во номинален износ и 4,25% во реален износ, а за КБПд 6,90% во номинален износ и 4,52% во реален износ.

График 6.21. Вредност на сметководствената единица од почетокот на постоење на доброволните пензиски фондови

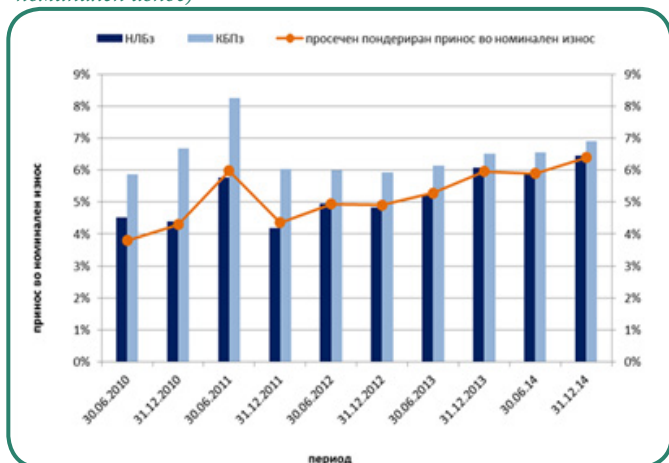
Табела 6.5. Принос на доброволните пензиски фондови

Период*	НЛБд		КБПд	
	во номинален износ	во реален износ	во номинален износ	во реален износ
31.12.2009 - 31.12.2010	4,40%		6,67%	
31.12.2009 - 31.12.2011	4,18%		6,02%	
31.12.2009 - 31.12.2012	4,83%		5,93%	
31.12.2009 - 31.12.2013	6,08%	3,00%	6,52%	3,42%
31.12.2009 - 31.03.2014	5,85%	3,09%	6,48%	3,70%
31.12.2009 - 30.06.2014	5,87%	3,24%	6,55%	3,90%
31.12.2009 - 30.09.2014	6,00%	3,56%	6,55%	4,10%
31.12.2009 - 31.12.2014	6,46%	4,09%	6,90%	4,52%
Почеток** - 31.12.2014	6,50%	4,25%	6,90%	4,52%

* До донесување на измените на Законот за доброволно капитално финасирано пензиско осигурување, од јануари 2013 година, приносот на доброволен пензиски фонд се пресметуваше за период од 3 години, само во номинален износ.

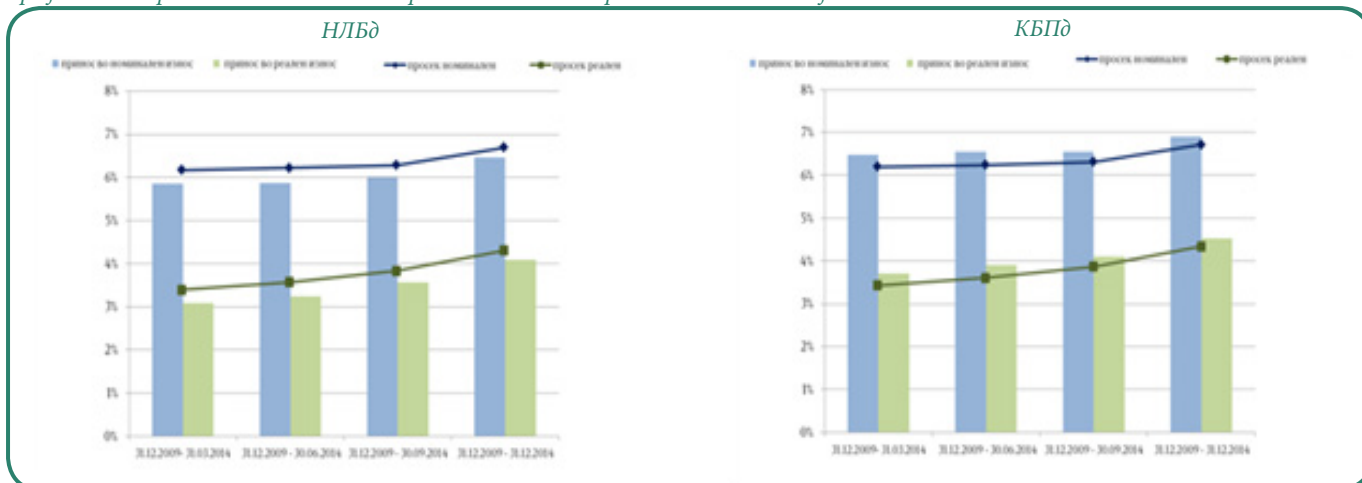
** Почетокот е 15.7.2009 г. за НЛБд и 21.12.2009 г. за КБПд.

График 6.22. Принос на доброволните пензиски фондови (во номинален износ)

Приносот претставува мерка за порастот на средствата. Но, едновременно, треба да се има предвид и ризикот од инвестициите. Ризикот претставува неизвесност во поглед на остварувањето на приносот на вложените средства. Соодносот на ризикот со приносот е директен, што значи поголемиот принос носи со себе и поголем ризик на некоја инвестиција, односно преземањето на поголем ризик е проследено со поголем очекуван принос кој треба да го компензира преземениот ризик и обратно. Графички, соодносот на приносот во номинален износ со ризикот¹⁶ (пресметан преку една од можните методи за пресметка) на доброволните пензиски фондови, од крајот на 2010 година до крајот на 2014 година, е прикажан на график 6.24. Колку е поголем соодносот принос/ризик толку се подобри инвестициските перформанси на фондот и фондот потенцијално ќе оствари поголем принос за дадена единица ризик.

График 6.23. Принос во номинален и во реален износ на доброволните пензиски фондови во 2014 година

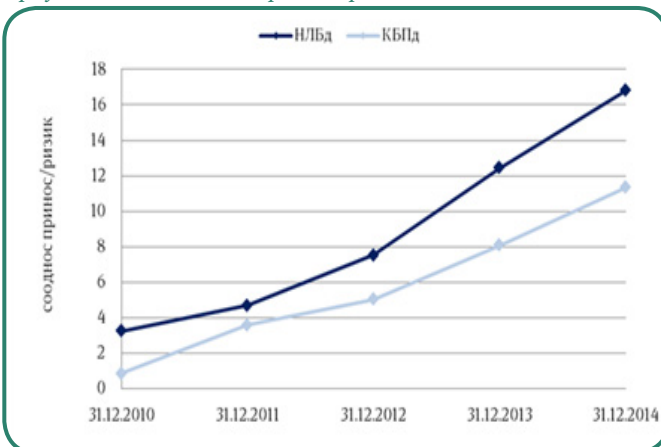

Движењето на приносот во номинален износ, по периоди, во последните четири години, може да се види на график 6.22, каде што се прикажани приносите по периоди, од 31.12.2009 до 31.12.2014 година, по фондови, како и просечен пондериран принос. На почетокот на постоењето на третиот столб се забележува раст на приносот, така што на крајот на првата половина од 2011 година се забележуваат највисоки приноси и кај двата доброволни пензиски фондови, додека на крајот на 2011 година имаше опаѓање на приносите. Потоа следи постепено растење на приносот во 2012, 2013 и во 2014 година.

Движењето на приносот во номинален и во реален износ, во 2014 година, по периоди, сведен на годишно ниво, по доброволен пензиски фонд и споредбата со просечниот принос, може да се види на график 6.23. Во 2014 година нема поголеми варирања на приносите. Приносот во номинален износ се движеше од 5,85% до 6,90%, додека приносот во реален износ се движеше од 3,09% до 4,52%. Најмала вредност имаат приносите во периодот 31.12.2009 – 30.06.2014 година.

Основната цел на инвестирањето на средствата во доброволните пензиски фондови е нивниот раст.

График 6.24. Сооднос на принос и ризик

¹⁶ Приносот е пресметан на годишно ниво, од почетокот на работата на пензискиот фонд, преку порастот на сметководствената единица, а ризикот претставува осцилирање на сметководствената единица и е пресметан како ануелизирана стандардна девијација на приносите на пензиските фондови.

6.7 Надоместоци кај доброволните пензиски фондови

За вршење на своите функции за управување со средствата на доброволниот пензиски фонд, проценка на средствата, зачленување, водење на индивидуални сметки на членовите и за известување на членовите, како и за плаќање на надоместоците за МАПАС и за чуварот на имот, друштвата, согласно Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, наплатуваат надоместок од придонеси, надоместок од средства и надоместок за премин.

Надоместокот од придонеси се наплаќа како процент од секој уплатен придонес во доброволен пензиски фонд, пред неговото претворање во сметководствени единици. Овој надоместок друштвото го наплатува во ист процент од сите членови на доброволниот пензиски фонд, освен во случај на членови кои се учесници во професионална пензиска шема или во случај на повеќегодишно членство. Месечниот надоместок претставува процент од вредноста на нето средствата на доброволниот пензиски фонд, кој се пресметува на секој датум на проценка на средствата на доброволниот пензиски фонд (во согласност со важечката подзаконска регулатива, датум на проценка е секој ден) и се наплатува еднаш месечно. Надоместокот

за премин се наплатува во случај на премин на член од еден доброволен пензиски фонд во друг доброволен пензиски фонд, под услов членот кој преминува да бил член во постојниот доброволен пензиски фонд помалку од една година.

Законот ги определува максималните износи, а слобода на друштвата е да ги определат износите на поодделните видови надоместоци во рамките на законскиот максимум.

Надоместоците кои ги наплаќаат друштвата кои управуваат со доброволните пензиски фондови во Република Македонија се прикажани во табела 6.6.

На почетокот на работењето на доброволниот пензиски фонд, НЛБ наплатуваше 5,25% надоместок од придонеси, а во март 2011 година го намали на 3,80%. На почетокот на работењето на доброволниот пензиски фонд, надоместокот од придонеси кој го наплатуваше КБ Прво изнесуваше 5,50%, од 24 април 2010 година го намали на 4,00% и од 1 јуни 2013 година го намали на 2,90%. Во 2011 година и двете друштва го намалија надоместокот од средства и тој сега изнесува 0,10% кај НЛБ и 0,075% кај КБ Прво.

Наплатата на надоместоците (во илјади денари) од страна на друштвата кои управуваат со доброволни пензиски фондови, во текот на 2014 година, по месеци и по вид надоместок, е дадена во табела 6.7.

Трансакциските провизии, во врска со трансакции за стекнување или пренос на средствата на доброволниот пензиски фонд, се плаќаат од средствата на доброволниот пензиски фонд, а ги наплатуваат избрани правни лица кои вршат услуги со хартии од вредност. Трансакциските провизии се пресметуваат како процент од вредноста на секоја склучена трансакција. Од средствата на доброволниот пензиски фонд, за секоја склучена трансакција на Македонска берза за хартии од вредност, се наплатуваат и провизии за Македонската берза на хартии од вредност и за Централниот депозитар за хартии од вредност. Во текот на 2014 година, од НЛБд биле наплатени вкупно 0,15 милиони денари трансакциски провизии, додека од КБПд биле наплатени вкупно 0,06 милиони денари трансакциски провизии.

Табела 6.6. Надоместоци кои ги наплаќаат друштвата кои управуваат со доброволни пензиски фондови

Вид на надоместок	НЛБ	КБ Прво
Надоместок од придонес*	3,80% ¹⁷	2,90% ¹⁸
Месечен надоместок од вредноста на нето средствата на доброволниот пензиски фонд	0,10% ¹⁹	0,075% ²⁰
Надоместок за премин		
Број на денови**	износ на надоместок за премин	износ на надоместок за премин
број на денови ≤ 360	10 Евра	10 Евра
број на денови > 360	не се наплаќа надоместок за премин	не се наплаќа надоместок за премин

* За членови кои се учесници во професионална пензиска шема, друштвото може да определи понизок износ на овој надоместок.

** Бројот на денови се определува врз основа на бројот на денови од датумот кога членот се стекнал со статус на член во постојниот доброволен пензиски фонд до датумот на потпишување на договорот за членство со идниот доброволен пензиски фонд.

¹⁷ Од 1 март 2011 година (претходно беше 5,25%)

¹⁸ Од 1 јуни 2013 година (претходно беше 4,00%)

¹⁹ Од 1 март 2011 година (претходно беше 0,15%)

²⁰ Од 1 јануари 2011 година (претходно беше 0,15%)

Табела 6.7. Наплатени надоместоци од страна на друштвата во 2014 година (во илјади денари)

	Јан.	Фев.	Мар.	Апр.	Мај	Јун.	Јул.	Авг.	Сеп.	Окт.	Ное.	Дек.	Вкупно
НЛБз – вкупно	254	301	304	301	310	303	324	330	320	371	363	688	4.169
од придонеси	90	133	132	124	126	114	131	133	115	161	142	458	1.859
од средства	164	168	173	178	184	189	192	197	205	210	221	230	2.310
КБПз – вкупно	292	292	289	349	295	307	317	295	353	373	399	724	4.285
од придонеси	174	169	160	215	154	161	165	140	192	205	222	537	2.495
од средства	118	124	128	134	140	146	152	155	162	167	177	186	1.790

6.8 Исплата на пензиски надоместоци од доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

Условите за стекнување право на пензиски надоместок и начинот на исплата на пензискиот надоместок од третиот столб се полиберални во однос на вториот столб, но сепак треба да се има предвид дека тие се заштеди за старост. Имено, средствата можат да се повлечат најрано десет години пред возраста за стекнување право на старосна пензија во согласност со Законот за пензиското и инвалидското осигурување, што во моментот би значело најрано на возраст од 54 години за мажи, односно 52 години за жени. Исто така, средствата можат да се повлечат во случај кога кај членот е утврдена општа неспособност за работа од страна на Комисија за оцена на работната способност при Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, без оглед на возраста. Во случај на смрт на член на доброволен пензиски фонд, средствата од сметката на членот стануваат дел од оставинската маса и со нив се постапува во согласност со Законот за наследување.

Средствата од третиот столб се користат по избор на членот во следните видови пензиски надоместоци:

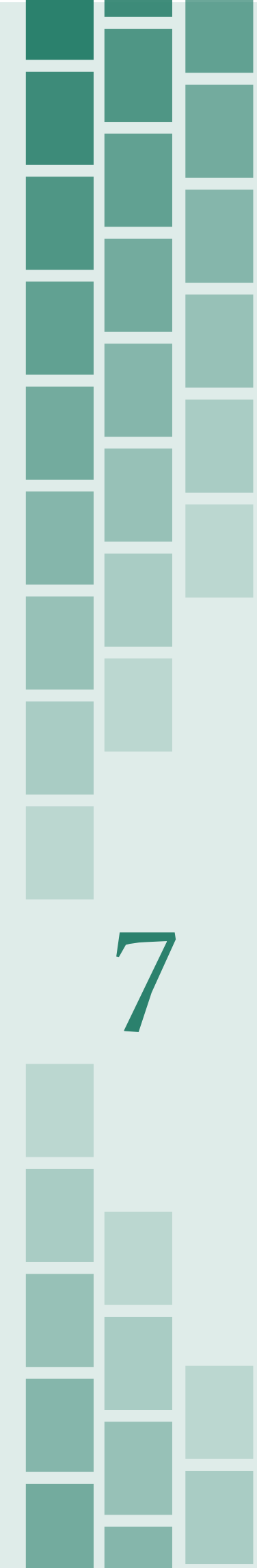
- еднократна или повеќекратна исплата на средствата;
- пензиски ануитет кој се исплаќа од друштво за осигурување овластено за таа цел;
- програмирани повлекувања обезбедени од друштвото кое управува со доброволен пензиски фонд, или
- комбинација од горенаведените опции.

Обезбедувањето пензии и пензиски надоместоци, кои се исплатуваат од вториот и од третиот столб, е регулирано со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување.

Во 2014 година беа извршени 103 исплати на пензиски надоместок од третиот столб. Најголем дел од исплатите се исплати во случај на старост со еднократно повлекување на средствата, а мал дел се исплати за случај на смрт со исплата на наследство. Од нив, 34 се исплатени од индивидуална сметка и 69 од професионална сметка. Детален преглед на остварените пензиски надоместоци и исплати за членови на трет столб, по доброволни пензиски фондови и вид на сметка за 2014 година се дадени во табела 6.8.

Табела 6.8. Остварени пензиски надоместоци и исплати на членови од трет столб

Вид на пензиски надоместок/Доброволен пензиски фонд	НЛБд		КБПд		Вкупно
	Инд. сметка	Проф. сметка	Инд. сметка	Проф. сметка	
Старост – еднократна исплата	13	13	17	50	93
Наследство	3	0	1	6	10
Вкупно	16	13	18	56	103

Маркетинг и агенти на пензиските друштва

7

Заради заштита на интересите на постојните и на идните членови и на пензионирани членови на капитално финансираното пензиско осигурување и за обезбедување фер и објективно информирање на јавноста, маркетингот се врши во регулирана средина, уредена со закон и подзаконски акти.

Работи на маркетинг се сите активности чија цел е рекламирање на пензиските друштва и на задолжителните и доброволните пензиски фондови и информирање и склучување на договори за членство во задолжителните и доброволните пензиски фондови и за исплата на средства од задолжителните и доброволните пензиски фондови. Овие активности вклучуваат: рекламирање на работењето на пензиските друштва и пензиските фондови со кои тие управуваат, информирање за карактеристиките на задолжително и на доброволно капитално финансирано пензиско осигурување, информирање за надоместоците и трансакциските провизии, информирање за приносите на задолжителните и на доброволните пензиски фондови, информирање за инвестициските портфолија на задолжителните и доброволните пензиски фондови, информирање за индивидуални сметки, доброволни индивидуални сметки и професионални сметки, зачленување и премин на членови од еден во друг задолжителен пензиски фонд, зачленување и премин на членови од еден во друг доброволен пензиски фонд, склучување на договори за програмирани повлекувања, договори за еднократна исплата и договори за повеќекратни исплати и други активности заради рекламирање и обезбедување информации поврзани со работењето на пензиските друштва и пензиските фондови. Пензиското друштво може да врши работи на маркетинг на пензиски фонд во своите простории, во простории на неговите деловни соработници за маркетинг или надвор од нив, директно или преку соодветен вид комуникација (телефон, факс, Интернет). Просториите за маркетинг мораат да исполнуваат одредени законски пропишани услови.

Заради овозможување МАПАС да ја оствари контролната функција врз материјалите за маркетинг, пензиското друштво е должно да го достави до МАПАС, во фотокопија или на соодветен надворешен медиум, секој објавен материјал за маркетинг, во рок од три дена по неговото објавување. Во случај кога МАПАС смета дека некоја реклама или друг пишан материјал може да предизвика заблуда, може со решение да го забрани понатамошното објавување или дистрибуција и да нареди објавување на измена на тој материјал во рок што самата ќе го определи.

Лице кое врши маркетинг, т.е. агент, може да биде лице вработено во пензиско друштво или друго лице кое е договорно ангажирано од страна на пензиско друштво. Агентот може да врши работи на маркетинг на пензиски фондови и/или да склучува договори за членство или за исплата на средства само за пензиски фондови со кои управува пензиското друштвото во кое тој е вработен или договорно ангажиран. Агентот задолжително присуствува при склучувањето на договорот за членство

во пензиски фонд, на договорот за премин, на договорот за програмирани повлекувања, договорот за еднократна исплата и на договорот за повеќекратни исплати и е должен да го потпише таквиот договор. Агентот е должен сите контакти со членот, со пензионираниот член или со лицата кои имаат право да станат членови и пензионирани членови на пензиски фонд, да ги врши лично и не смее да склучува договори преку друго лице. Исто така, агентот има значајна улога и при избор на вид на исплата на пензија од капитално финансирано пензиско осигурување од страна на членот и е должен лично да ги презентира понудите за проектирани идни пензии на членот кој поднел барање за котација, со детално објаснување на карактеристиките и користените претпоставки на сите видови исплати на пензии.

Лицето може да врши работи на маркетинг, само по неговото запишување во Регистарот на агенти, кој го води МАПАС. МАПАС ги пропишува начинот и постапката за полагање на испитот за агент и начинот и постапката за запишување на лицето во Регистарот на агенти.

Во текот на 2014 година се организираше испитот за агенти во четири испитни сесии, при што, од вкупно 111 присутни учесници пријавени за полагање на испитот за агенти, положиле 64 или 58% од присутните кандидати.

Во текот на 2014 година беше извршена регистрација на 67 агенти, од кои 6 агенти на КБ Прво и 61 на НЛБ и пререгистрација на 296 агенти, од кои 182 агенти на КБ Прво и 114 агенти на НЛБ. Исто така, беше извршена и годишна обнова на регистрацијата на агентите и тоа на вкупно 162 агенти, од кои 68 агенти на КБ Прво и 94 на НЛБ. Во текот на 2014 година, на 224 агенти им престанал статусот на агент и тоа на 223 агенти на КБ Прво и на 1 агент на НЛБ.

Во врска со бројот на договори за членство во задолжителни пензиски фондови кои ги склучуваат агентите од почетокот на функционирање на системот, од график 7.1 може да се забележи дека најмногу агенти, кои во просек склучувале и најмногу договори за членство, има во 2005 година, со оглед на тоа дека тоа беше почеток на системот и до 31.12.2005 година беше крајниот рок доброволните членови да одберат дали ќе се приклучат во двостолбниот систем и да потпишат договор. Во следните години, бројот на агенти кои склучуваат договори континуирано се намалува од година во година, а едновременно расте просечниот број на склучени договори по агент од 2006 година до 2012 година. Во следните три години се забележува опаѓање на просечниот број на склучени договори по агент.

Ако се направи слична анализа за бројот на склучени договори за членство во доброволните пензиски фондови кои ги склучуваат агентите од почетокот на функционирање на третиот столб, од график 7.2 може да се забележи дека во 2009 година агентите, во просек, склучувале најмногу договори за членство, додека во 2010 и 2011 година, просечниот број на склучени договори по агенти е приближно ист, при што во 2011

година има значителен пад на бројот на агенти кои склучувале договори за членство. Во 2012 година, во просек, агентите склучувале малку повеќе договори во однос на 2011 година, а се зголемил и бројот на агенти кои склучуваат договори. Во 2013 година, во просек, агентите

склучувале повеќе договори во однос на 2012 година, а бројот на агенти кои склучувале договори се намалил. И во 2014 година, бројот на агенти кои склучувале договори се намалил во однос на 2013 година, додека, во просек, агентите склучувале повеќе договори.

График 7.1. Број на агенти кои склучувале договори за членство во задолжителни пензиски фондови и просечен број на договори по агент

График 7.2. Број на агенти кои склучувале договори за членство во доброволни пензиски фондови и просечен број на договори по агент

